

23 maj

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 23 maj	
Svar på interpellation av fru Segerstedt Wiberg ang. skattefrihet för stiftelser och föreningar med ändamål att främja nordiskt samarbete	3
Svar på fråga av herr Hedblom ang. tidpunkten för förslag av Kungl. Maj:t i anledning av biskopsvalskommitténs betänkanden	5
Svar på interpellationer:	
av herr Hilding ang. departementsbehandlingen av organisationsplaner inom de filosofiska fakulteterna	6
av herr Jonasson ang. principerna för handläggning av ärenden rörande skolbyggnader för enhetsskolan, m. m.	8
av fru Svenson ang. identitetsbrickor för barn	14
Anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.	16
Svar på interpellation av herr Jansson ang. Järvafältets framtida användning	17
Fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, m. m.	37
Upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena	46
Vissa åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis	76
Riksdagens revisorers berättelse om granskning av statsverket:	
Ordförande m. m. i vissa taxeringsnämnder	82
Statliga myndigheters anlitannde av bankinrättningar	85
Åtgärder för att bekämpa langning av rusdrycker	89
Tillhörigheten till de s. k. nationella församlingarna	93
Handräckning vid taxeringsrevision	95
Om inrättande av ungdomsdomstolar	113

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 23 maj		Sid.
Statsutskottets memorial nr 137, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Bidrag till vissa internatläroverk och Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.		16
— utlåtande nr 113, ang. förflyttning av Svea artilleriregemente m. m.		16
Tredje lagutskottets utlåtande nr 24, ang. ändrad lydelse av 26 § lagen om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.		37
Jordbruksutskottets utlåtande nr 26, ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena		46
— nr 29, ang. vissa ytterligare åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis		76
Statsutskottets utlåtande nr 114, ang. bestridande av kostnader för svenska FN-styrkor m. m.		82
— nr 116, i anledning av riksdagens revisorers berättelse ang. statsverket m. m.		82
— nr 117, ang. anslag till vissa högskolor		89
Bevillningsutskottets betänkande nr 56, ang. ändring i rusdrycksförsäljningsförfordningen		89
— nr 61, ang. ändring i förordningen om provianteringsfrilager, m. m.		93
Första lagutskottets utlåtande nr 35, ang. tillhörigheten till de s. k. nationella församlingarna		93
— nr 36, ang. handräckning vid taxeringsrevision		95
— nr 37, om inrättande av ungdomsdomstolar		113
— nr 38, ang. rätt till resning vid konflikt mellan svensk och internationell domstols avgöranden		116
— memorial nr 39, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om villkor för tillstånd att inrätta kloster i Sverige		116

Tisdagen den 23 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 284, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1961/62 till försäkringsdomstolen m. m.

Ang. skattefrihet för stiftelser och föreningar med ändamål att främja nordiskt samarbete

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fru Segerstedt Wibergs interpellation angående skattefrihet för stiftelser och föreningar med ändamål att främja nordiskt samarbete, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har fru Segerstedt Wiberg frågat om jag är beredd att framlägga förslag till lagstiftning om skattefrihet för stiftelser och föreningar med ändamål att främja samhörigheten mellan de nordiska folken.

Till svar får jag anföra följande.

Fru Segerstedt Wiberg syftar på ett lagförslag som häromåret utarbetades inom skattelagssakkunniga, sedan riksdagen hos Kungl. Maj:t begärt utredning i frågan. Sakkunnigförslaget har på sedvanligt sätt remissbehandlats. Därvid framkom allvarliga invändningar mot den ifrågasatta skattefriheten. Kammarrätten och riksskattenämnden avstyrkte sålunda förslaget av principiella skäl. De ansåg nämligen att förslaget stod i strid med de allmänna principer som ligger bakom reglerna om skattskyldighet för allmännyttiga och ideella orga-

nisationer och som bl. a. innebär att jämförbara allmännyttiga institutioner skall beskattas.

Dessa invändningar har synts mig välgående. En lagändring, som tar sikte blott på organisationer som främjar samhörighet mellan de nordiska folken, skulle skapa orättvisa gentemot andra allmännyttiga organisationer. Frågan kan alltså prövas endast i samband med en allmän översyn av skattskyldighetsreglerna. En sådan översyn åter torde knappast kunna företas förrän ställning tagits till den framtida utformningen av skattesystemet. Denna sistnämnda fråga ligger hos allmänna skatteberedningen.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Till statsrådet och chefen för finansdepartementet ber jag att få framföra mitt tack för svaret.

Svaret ger ett klart besked om finansministerns negativa inställning till min fråga. Förgäves har jag letat efter en enda liten bisats, som kunde tolkas som uttryck för viljan att söka främja det nordiska samarbetet.

Jag är också medveten om att den promemoria, som utarbetats av skattelagssakkunniga, kritiseras av kammarrätten och riksskattenämnden. Övriga remissinstanser har varit positiva, emedan de — efter vad jag förstår — inte sett på frågan ur principiellt skattetekniskt perspektiv utan varit medvetna om att det nordiska samarbetet kan bli lidande på en negativ inställning. Det finns risk för att de aktuella stiftelserna och föreningarna kan flytta ur landet. Den frågan har redan diskuterats inom den Lachmanska fonden. Fonden betalar nu en skatt, som uppgår till drygt en tredjedel av det belopp som fonden delar ut. Om fonden flyttar exempelvis till Danmark, slipper den att betala skatt. Även i övriga nordiska länder åtnjuter fonder och föreningar av detta slag skattefrihet.

Ang. skattefrihet för stiftelser och föreningar med ändamål att främja nordiskt samarbete

Man kan inte bortse från — förefaller det mig — att en ihärdigt negativ inställning från svenskt håll kan få beklagliga följder för det nordiska samarbetet i dess helhet. Här gäller det en detalj, men det är en detalj som har stora följdverkningar för det nordiska samarbetet.

De två negativa remissvaren har vägt tyngst för statsrådet. Men det förefaller mig som om statsrådet glömmet de positiva remissvaren och det uttalande, som 1956 gjordes av bevillningsutskottet. Utskottet ansåg inte att den föreslagna skattebefrielsen krävde någon genomgripande ändring i gällande lagstiftning. Redan nu gäller som bekant skattefrihet för en sådan förening som Försvarsfrämjandet. Skattefrihet gäller för barmhärtighetsinrättningar, för sjukvårdsinrättningar, vissa trossamfund, för stiftelser och föreningar med huvudsakligt syfte att lämna understöd åt undervisning och utbildning eller att främja vetenskaplig forskning. De principiella invändningar, som riktats mot den redan berörda promemorian, är enligt min mening inte särskilt imponerande. De sist nämnda ändamålen ligger dessutom — som var och en kan se — snubblande nära dem som Letterstedtska föreningen eller Föreningen Norden eller Lachmanska fonden har till syfte att främja, fastän för dessa gjorts förbehållet att främjandet skall ske huvudsakligen inom det nordiska samarbetets ram.

Om det nordiska samarbetet yttrade bevillningsutskottet 1956: »Främjandet av samhörighetskänslan mellan de nordiska folken är en angelägenhet av största betydelse. Bl. a. genom inrättandet av Nordiska rådet har förbindelserna med våra grannländer numera också fått ökad aktualitet. Det framstår under sådana förhållanden såsom naturligt och följdriktigt att man i görligaste mån underlättar den verksamhet som utövas av stiftelser och organisationer med ändamål att främja förståelsen de nordiska länderna emellan. Bland de åtgärder som därvid kan komma i fråga är möjligheten att bereda de ifrågakvarande rättssubjekten skattelättnader.»

Efter detta utlåtande hemställde riksdagen om en utredning och därav föranledda förslag.

Detta skedde långt innan skatteberedningen tillsattes. I beredningens direktiv kan jag inte finna något som tyder på att beredningen skall syssla med stiftelser och föreningar med ändamål att främja nordiskt samarbete. Men kanske statsrådet nu är villig att eventuellt ge tilläggsdirektiv, som kan medverka till en positiv lösning av frågan om skattefrihet för nordiska stiftelser eller föreningar?

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! För att inte någon missförstånd skall uppstå efter interpellantens anförande vill jag klara ut begreppet med att säga att min negativism gäller själva den hjälpform, som här önskas, nämligen skatteavdragslinjen. De negativa remissinstanserna är också riksskattenämnden och kammarrätten, som är väl införstådda med vilken influens varje nytt avdrag för med sig på andra liknande områden och vilka komplikationer en hjälp i form av skatteavdrag alltid har såsom följd.

Jag skulle i övrigt kunna hänvisa till att regeringens allmänna attityd till det nordiska samarbetet är klart positiv. Den har senast kommit till uttryck i avsättningen av svenska pengar till en svensk-finsk kulturfond på 5 miljoner kronor, och den har kommit till uttryck i ecklesiastikministerns proposition till årets riksdag, i vilken föreslås att ungdomar från de övriga nordiska länderna skulle få möjlighet till undervisning i Sverige — det har skämtsamt sagts att Norges största tekniska högskola är Chalmers tekniska högskola i Göteborg; och det är riktigt — och den har kommit till uttryck i bl. a. anslag till Nordiska rådet. Regeringen är positiv till det nordiska samarbetet, men den är negativ, om man gör anspråk på att stödet skall utgå efter den mera komplicerade skatteavdragslinjen.

Det var bara detta klarläggande jag ville göra.

Ang. tidpunkten för förslag av Kungl. Maj:t i anledning av biskopsvalskommitténs betänkanden

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp)

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för denna positiva deklARATION, men jag har egentligen inte fått svar på min fråga. Det är riktigt att man ur skatteteknisk synpunkt kan tänka sig, att ett beslut om skatteavdrag skulle influera i den riktning herr statsrådet antyder och att vissa komplikationer skulle kunna uppstå. Men jag tror att om man nu inte vill medverka på denna punkt, kan det i stället uppstå andra komplikationer beträffande det nordiska samarbetet. Jag tycker att regeringens allmänna attityd bör komma till uttryck även när det gäller detaljer. Jag är dock tacksam för den deklARATION, som herr statsrådet senast har gjort.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. tidpunkten för förslag av Kungl. Maj:t i anledning av biskopsvalskommitténs betänkanden

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Hedblom* till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställt följande fråga: »Är herr statsrådet beredd att lämna kammaren besked när förslag i anledning av biskopsvalskommitténs betänkanden är att vänta?»

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **EDENMAN**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr *Hedblom* har frågat, om jag är beredd att lämna kammaren besked om när förslag i anledning av biskopsvalskommitténs betänkanden är att förvänta.

Härpå får jag svara följande.

Biskopsvalskommitténs betänkanden »Biskopsval» (SOU 1957: 19) och »Ärkebiskopsval» (SOU 1957: 27) har vid remissbehandlingen inte fått något entydigt mottagande. Endast några få re-

missmyndigheter har mera reservationslöst tillstyrkt, att de framlagda förslagen läggs till grund för lagstiftning i ämnet; andra instanser har däremot klart avstyrkt en sådan åtgärd. De flesta remissmyndigheterna har ansett att en förhållandevis djupgående omarbetning av förslagen bör äga rum.

Syftet med en reform på förevarande område har i direktiven för kommittén angivits vara att bereda lekmän tillbörligt inflytande vid valen. Detta spörsmål är av både principiell räckvidd och invecklad beskaffenhet. Vid beredningen inom ecklesiastikdepartementet har mot bakgrunden av resultatet av remissbehandlingen övervägts, om förslagen kan överarbetas i huvudsaklig överensstämmelse med grundtankarna i dem eller om så genomgripande ändringar bör vidtagas, att andra och helt nya förslag måste utarbetas. Detta i och för sig tidskrävande arbete har den sista tiden fått stå tillbaka för genomförandet av andra angelägna reformer på kyrkans område.

Jag har således inte ännu tagit slutlig ställning till de i betänkandena framlagda förslagen och kan därför inte nu ge något besked på herr *Hedbloms* fråga. Till sist vill jag erinra om att en ändrad lagstiftning på detta område såsom varande kyrkolag kräver medverkande av allmänt kyrkomöte.

Herr **HEDBLOM** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min fråga.

Jag beklagar att förslaget beträffande biskopsval, av herr statsrådets svar att döma, kommer att dröja ännu lång tid. På grund av negativa reaktioner från remissinstanserna, och övervägandena i anledning härav inom departementet om omarbetning av förslaget har herr statsrådet ännu inte tagit ställning i frågan.

Jag vill erinra om att riksdagen redan år 1949 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning av reglerna om val för upprättande av förslag till biskops- och

Ang. departementsbehandlingen av organisationsplaner inom de filosofiska fakulteterna

ärkebiskopsämbete. Det skedde i anledning av motioner av ledamöterna av denna kammare herrar Ohlon och Sjö-dahl. År 1953 tillkallades sakkunniga för att verkställa en utredning och komma med förslag till ändrade grunder för val av biskop. De sakkunnigas förslag avlämnades, som statsrådet framhållit, 1957 i form av två betänkanden, ett om biskopsval och ett om ärkebiskopsval.

Framsta syftet med utredningen har, som framgår av svaret, varit att bereda lekmännen ett väsentligt inflytande vid dessa val. Så har också föreslagits en lekmanrepresentation genom ett mot antalet röstberättigade präster i stort sett svarande antal lekmanaelektorer. Jag tror att jag kan säga att ett realiserande av detta utredningens förslag avvaktas med stort intresse från lekmanahåll inom Svenska kyrkan. Jag tror inte heller att det från prästerligt håll reses några invändningar, i varje fall inte beträffande principfrågan att lekmännen skall beredas inflytande. Om remissvaren ger ett annat besked är det enligt min mening ägnat att förvåna.

En annan reform som framstår som oundgänglig gäller metoden för sammanräkning av de vid biskopsvalen avgivna rösterna. Förslag om ny metod framläggdes också i betänkandet. Som bekant uppsattes tre man på varje valse del. Enligt nu gällande regler uteslutes inte möjligheten att en majoritet av väljarna genom att ena sig om samtliga tre namn, som en väljargrupp vill föreslå, kan hindra även en stor minoritet från varje som helst inflytande vid tillsättningen av biskopsämbetena. Det föreslås också i betänkandet för att förhindra detta att vid sammanräkningen varje valse del räknas som hel röst för det första, som halv röst för det andra och som tredjedelsröst för det tredje rummet på valse deln.

Jag har berört de, såvitt jag förstår, två viktigaste reformförslagen vid biskopsval. Det är enligt min mening angeläget att dessa förslag snarast föres ut i praktiken. Varje dröjsmål är beklagligt. Att öka lekmanainflytandet vid bis-

kopsvalen ligger helt i linje med den utveckling mot ökat ansvarstagande för lekmännen i Svenska kyrkan som allt mer gör sig gällande. Det överensstämmer också med den inställning som ecklesiastikministern har givit uttryck åt på flera ställen i propositionen om församlingsstyrelselag, som vi nu snart skall behandla.

Även om jag kan förstå det angelägna i att en noggrann prövning sker av förslagen på grundval av remissyttranden har jag svårt att förstå varför ärendet har behövt fördröjas så lång tid som närmare fyra år. Som statsrådet framhåller fordras medverkan av allmänna kyrkomötet när det gäller kyrkolag, som det ju här är fråga om. Om jag inte är fel underrättad kommer nästa kyrkomöte att äga rum år 1963. Jag uttalar den förhoppningen, att förslag framläggs så att avgörandet kan ske beträffande frågan om biskopsval senast detta år.

Jag ber ännu en gång att få tacka herr statsrådet för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. departementsbehandlingen av organisationsplaner inom de filosofiska fakulteterna

Ordet lämnades därefter ånyo till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet EDENMAN, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara jämväl herr Hildings interpellation angående departementsbehandlingen av organisationsplaner inom de filosofiska fakulteterna, och nu anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Hilding frågat, om jag vill medverka till att behandlingen av förslag till organisationsplaner för ämnen inom de filosofiska fakulteterna i fortsättningen sker med större snabbhet än för närvarande.

Härpå vill jag svara att jag hittills på alla sätt medverkat och i framtiden kommer att medverka till snabbast möjliga

Ang. departementsbehandlingen av organisationsplaner inom de filosofiska fakulteterna

behandlingen av de organisationsplaneförslag, som inkommer till ecklesiastikdepartementet. Samtliga de förslag, som herr Hilding omnämnt i sin interpellation, har numera slutligt prövats av Kungl. Maj:t. Att behandlingen av vissa av de framlagda förslagen krävt relativt lång tid sammanhänger främst med att beslut om fastställande av organisationsplaner har betydande räckvidd bl. a. i personellt och ekonomiskt avseende. Med hänsyn härtill krävs en ingående beredning av varje förslag under medverkan av såväl ecklesiastik- som finansdepartementet. Härvid visar det sig ofta nödvändigt att — för att undvika återremiss och därmed ytterligare tidsutdräkt — från berörda universitetsmyndigheter inhämta kompletterande uppgifter. Särskilt de av interpellanten nämnda planerna för ämnet fysik har krävt en mycket ingående behandling inom kanslihuset. Detta beror främst på att ämnet fysik är det första laborationsämne, för vilket förslag till organisationsplan avgivits, samt att universitetskanslern i detta förslag tagit upp till behandling vissa för laborationsämnena över huvud taget viktiga principiella frågor.

Därmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr **HILDING** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det besked som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har lämnat.

Organisationsplanerna, som min interpellation gäller, utgör ett viktigt led i den akademiska undervisningens reformering. Inte minst betydelsefulla är planerna därför att de skall ligga till grund för en beräkning av antalet erforderliga lärarkrafter. Särskilt med tanke på detta förhållande, som närmare utvecklats i interpellationen, är det synnerligen angeläget att arbetet med planerna inte drar ut på tiden.

Nu säger statsrådet, att samtliga de förslag till organisationsplaner, som ef-

terlystes i interpellationen för en månad sedan numera är slutgiltigt fastställda. Det skall också noteras med tacksamhet, även om den fastställda planen i fråga om fysik inte upptar hela ämnet utan endast ett- och tvåbetygsundervisningen. Det hade varit intressant om statsrådet kunnat säga någonting om när planen för högstadiet skulle föreligga.

Även om alltså vissa planer nu fastställts, så är det svårt att värja sig för intrycket att man är en smula sent ute med dess organisationsplaner. Det återstår, om jag är riktigt underrättad, kanske ett tiotal planer att fastställa, och innan departementsbehandlingen är undanstökad och ärendena blivit expedierade har åtskilliga veckor hunnit gå. Det är därför onekligen risk för att det kommer att uppstå besvärligheter i lärarfrågan vid undervisningens början i höst. Det gäller inte bara universiteten, utan det gäller också läroverken, som kan komma att drabbas av onödigt trasel om lärare vid läroverken skulle få undervisningsuppgifter vid universiteten.

Det skulle vara välkommet om statsrådet kunde något reducera de såvitt jag kan finna berättigade farhågor som man i det här avseendet hyser på många håll.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag kan endast lämna den faktiska upplysningen, att följande organisationsplaneförslag har inkommit till departementet: i ämnet botanik den 22 april, i ämnet zoologi den 25 april, i statistik den 6 maj, i psykologi den 6 maj, i pedagogik den 6 maj, i jämförande språkforskning den 4 maj och i genetik den 4 maj.

Det är alltså ganska sent inkomna planer. De två sist nämnda ämnena kommer såvitt jag kan förstå inte att bereda några större problem. Att fastställa planerna i de övriga stora ämnena, inte minst laborationsämnena botanik och zoologi, kommer givetvis att ta sin tid, men självfallet strävar vi i departementet att få detta klarlagt i så god tid, att

**Ang. principerna för handläggning av ärenden rörande skolbyggnader för enhets-
skolan, m. m.**

de kan tillämpas vid höstterminens början. Det är vår förhoppning att någon gång i juni kunna ta beslutet om dessa.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

**Ang. principerna för handläggning av ärenden rörande skolbyggnader för en-
hetsskolan, m. m.**

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet EDENMAN, som meddelat, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara även herr Jonassons interpellation angående principerna för handläggning av ärenden rörande skolbyggnader för enhetsskolan, m. m., fick ånyo ordet och yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Jonasson frågat mig, vilka riktlinjer som gäller för med enhetsskolorganisationen förknippade skolbyggnadsärenden och i vilken mån dessa riktlinjer ändrats under senare tid, samt vidare om jag anser, att kommun i fall, som liknar ett av honom refererat, bör få ersättning för vissa planeringskostnader m. m., om kommunen på grund av Kungl. Maj:ts ställningstagande inte får möjlighet att genomföra avsedd skolbyggnation.

Vad beträffar den första frågan vill jag framhålla följande. Handläggningen av skolbyggnadsärendena fram till den tidpunkt, då de av skolöverstyrelsen överlämnas till Kungl. Maj:t, sker enligt anvisningar, som utfärdats av överstyrelsen. Dessa anvisningar tar självfallet i hög grad sikte på de organisatoriska förhållanden, som sammanhänger med enhetsskolans genomförande. Behovet av varje planerad skolbyggnad måste noggrant klarläggas med hänsyn till den lokala skolorganisationen. Särskilt viktigt är detta naturligtvis i fråga om högstadiesanläggningar. För att klarlägga vilket område som skall utgöra rekryteringsunderlag för ett högstadium måste man göra ett omfattande utredningsarbete angående faktiskt föreliggande för-

hållanden och hur dessa kan väntas utveckla sig. En mängd faktorer spelar in, såsom befolkningsutveckling, ålders- och könsfördelning, in- och utflyttning, det lokala näringslivets utveckling, kommunikationer, restider o. s. v. Vidare måste givetvis vid varje skolplanering pedagogiska och ekonomiska faktorer beaktas. Att här närmare ange vilka riktlinjer som tillämpas eller att gå in på någon analys av de många, ofta motstridiga synpunkter som i de enskilda fallen måste beaktas och sammanjämkas skulle föra för långt.

Några principiella ändringar i handläggningen av skolbyggnadsärenden, med den verkan som interpellanten tydligen tänkt sig, har inte skett under senare tid. De resultat, som vunnits inom samhällsforskningen och under den pågående försöksverksamheten med enhetsskolan, har emellertid gjort att man numera har bättre och effektivare metoder för planeringsarbetet än tidigare.

Vad som däremot ständigt ändras mer eller mindre är det verklighetsunderlag, på vilket principerna skall tillämpas. Även med oförändrade principer kan man av utvecklingen tvingas att ändra ståndpunkt i en skolplaneringsfråga. Det har givetvis inte kunnat undvikas, att man i enstaka fall — exempelvis sedan det blivit klart att omfattningen av pågående befolkningsomflyttning underskattats — fått revidera uppgjorda skolbyggnadsplaner. Det är i och för sig beklagligt, men ännu värre skulle det vara om man underlät att revidera planerna och med öppna ögon gjorde felinvesteringar.

Vad angår interpellantens andra fråga vill jag erinra om att statsbidrag enligt gällande författning utgår till utförande av byggnadsföretag, däremot inte som ersättning för de eventuellt »nyttiga» planeringskostnader som en kommun kan ha haft för byggnadsföretag, som inte kommer till utförande på ursprungligen avsett sätt. På den punkten finns endast det undantag, som införts i år genom att Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att i vissa fall i sam-

**Ang. principerna för handläggning av ärenden rörande skolbyggnader för enhets-
skolan, m. m.**

band med beviljandet av statsbidrag till erkänna kommun ersättning för merkostnader för sådan detaljplanering, som genomförts av arbetsmarknadsskäl och som sedan måst ersättas av ny detaljplanering. Jag kan inte finna att det interpellationen förebragts några skäl för en utvidgning av denna undantagsregel.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret.

Ute i kommunerna pågår nu organiserandet av enhetsskolan för fullt. Det är en stor fråga för kommunerna, som måste pröva sig fram till den bästa lösningen. Det bästa samarbetet mellan de enskilda skolstyrelserna och de högre myndigheterna ända upp till Kungl. Maj:t via ecklesiastikdepartementet är absolut nödvändigt. Angelägenheten av rätt planering för att få ändamålsenliga lokaler till överkomliga kostnader måste beaktas, och kommuner med lågt skatteunderlag måste till stor del förlita sig till statsbidraget för att kunna klara den ekonomiska sidan. Från den första planerna på byggnation och till dess att skolan står färdig att tas i bruk fordras samarbete med myndigheterna, och under tiden måste kommunerna kunna lita på besked från de myndigheter som står Kungl. Maj:t nära. Det måste väl också vara en grundförutsättning för att vår samhällsapparat skall fungera, att man litar på varandra vid uppgörandet av planer.

Denna fråga är av principiell innebörd och berör alla kommuner. I min interpellation har jag anfört ett exempel, vilket dock ej torde vara det enda.

Det gäller Gillberga kommun i Värmland. Där fattade fullmäktige år 1952 principbeslut om byggande av lokaler för enhetsskola i Nysäter. Skolstyrelsen fick i uppdrag att uppgöra skissförslag m. m. I juli 1954 meddelade skolöverstyrelsen lokalbehovsprövning för skola i Nysäter. Överstyrelsen utgick från att skolan framdeles skulle omfatta klasserna 1—6 från två av kommunens skolom-

råden samt sjunde och högre klasser från hela kommunen och från Långseruds församling i grannkommunen Svanskog. Vidare framhöll skolöverstyrelsen, att statsbidrag kunde påräknas enligt gällande bestämmelser och att skissritningar borde utföras på ett sådant sätt att en framtida utbyggnad av skolan möjliggjordes.

I januari 1957 erhöles yttrande av skolöverstyrelsens arkitekt över ingivna skissritningar. Arkitekten påfordrade därvid vissa ändringar. Sedan dessa vidtagits godkändes skissritningarna av arkitekten i december 1957. Han framhöll därvid att vissa smärre justeringar borde vidtagas. I sitt tjänstememorial anförde han vidare, att en utbyggnad av skolan till dubbelt högstadium syntes trolig och gav vissa anvisningar med anledning härav. En vecka senare avgav skolöverstyrelsen yttrande över förhandsgranskningen. Överstyrelsen godkände att huvudritningar upprättades i huvudsaklig överensstämmelse med det insända förslaget; dock borde iakttagas vad arkitekten anför i sitt tjänstememorial.

I november 1958 ingav skolstyrelsen ansökan om statsbidrag. I december samma år avgav vederbörande skolinspektör tillstyrkande yttrande å länskolnämndens vägnar, samtidigt som ärendet överlämnades till länsstyrelsen. I januari 1959 överlämnade länsstyrelsen handlingarna till skolöverstyrelsen och tillstyrkte därvid statsbidrag. Efter framställning från en grannkommun återremitterade skolöverstyrelsen ärendet till länskolnämnden. Under februari, mars och april månader verkställde länskolnämnden ytterligare utredning och hade överläggningar med representanter för berörda kommuner. Dessa överväganden ledde till att länskolnämnden i maj 1957 ånyo tillstyrkte bidragsansökan. I juni månad tillstyrkte skolöverstyrelsen i skrivelse till Konungen att statsbidrag beviljades. I skrivelsen framhölls bl. a. att byggnadsföretaget var synnerligen angeläget och att byggnadsarbetena borde få påbörjas snarast möjligt.

Ang. principerna för handläggning av ärenden rörande skolbyggnader för enhets-skolan, m. m.

Trots de ingående överväganden som hade ägt rum i olika instanser återremitterade Kungl. Maj:t i oktober 1960 ärendet till skolöverstyrelsen med begäran, att överstyrelsen skulle avge nytt utlåtande. Skolöverstyrelsen återremitterade i sin tur ärendet till länskolnämnden, och länskolnämnden till skolstyrelsen i Gillberga.

Av det anförda framgår att skolöverstyrelsen tre gånger givit sin mening till känna om att skolbyggnadsarbetena bör utföras, och detta på sådant sätt att enhetsskola med högstadium kan förläggas till Nysäter. Länskolnämnden har givit samma mening till känna två gånger.

Vi måste förstå den situation vederbörande kommun kommit i. Behovet av skollokaler är stort. Det har även skolöverstyrelsen fastslagit vid flera tillfällen. Genom att ny lokalbehovsprövning nu måste ske kommer byggnadsfrågan att fördröjas. Kommunen får svårt att sköta sitt skolväsen på ett ändamålsenligt sätt. Kommunen har inte varit negativ, utan har gjort sitt. Nu är det närmast Kungl. Maj:t som stoppar framåtskridandet. Genom de löften och besked man fått av de under ecklesiastikdepartementet lydande myndigheterna har man från kommunens sida lagt ut cirka 80 000 kronor som till stor del kanske är bortkastade pengar. Vem bär huvudansvaret här för? Och vem skall betala kalaset?

Statsrådet framhöll att några principiella ändringar i handläggandet av skolbyggnadsärenden inte förekommit under senare tid, men att man genom samhällsforskningen och försöksverksamheten fått bättre och effektivare metoder för planeringsarbetet än tidigare. Jag är förvånad över den delen av svaret. Planeringsarbetet utfördes ju, om man bortser från den lokala skolstyrelsen, av länskolnämnden och av skolöverstyrelsen. I det exempel jag anförde har ju båda dessa instanser tillstyrkt upprepade gånger. Och det är väl dessa instanser som använder de bättre och effektivare metoderna vid planeringen. Om det i ett sådant fall blir blankt avslag, när frågan kommer till Kungl. Maj:t, beror ju inte

detta på den effektivare planeringen där. Man måste i stället se saken så, att *trots* effektivare och bättre planering hos länskolnämnd och skolöverstyrelse har Kungl. Maj:t frångått vad dessa instanser tillstyrkt. Kungl. Maj:ts ställningstagande skulle alltså vara ännu mer oförklarligt.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis konstatera att vederbörande kommun i det fall, som jag här åberopat som exempel, noggrant följt den procedurordning som gäller för skolbyggnadsärenden. De föreskrifter och anvisningar som överordnade myndigheter givit har också följts. Både skolöverstyrelsen och länskolnämnden har tillstyrkt, inte bara en gång utan flera gånger. När ärendet sedan kommer till Kungl. Maj:t blir det blankt avslag — för såvitt jag vet utan ett ord till motivering. De betydande kostnader som kommunen haft blir därigenom tillspillogivna, trots att kommunen noggrant följt alla föreskrifter och anvisningar.

Till detta säger herr statsrådet att han inte kan finna något skäl för ersättning. Man frågar sig då onekligen *när* statsrådet kan finna det befogat att ge en kommun ekonomisk gottgörelse för de direkta merutgifter den åsamkats till följd av Kungl. Maj:ts beslut.

Jag vill med detta, herr talman, tacka herr statsrådet för att han besvarat interpellationen, men jag är långt ifrån nöjd med innehållet i svaret.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är naturligtvis omöjligt att gå in på en detaljbehandling av det nu föreliggande ärendet, som gäller den kommun som interpellanten så utförligt har skildrat, men jag vill korrigera honom på några väsentliga punkter.

Det är ingalunda så att Kungl. Maj:t utan vidare har avslagit denna framställning om statsbidrag. Det har gått till på det sättet, att skolöverstyrelsen begärt att få ärendet tillbaka med hänsyn till att såväl överstyrelsen som länskolnämnden blivit alltmer tveksamma

**Ang. principerna för handläggning av ärenden rörande skolbyggnader för enhets-
skolan, m. m.**

om den väg man här har att följa. Den-
na tveksamhet beror bl. a. på att en av
de berörda parterna, nämligen Svanskog,
framfört mycket starka betänkligheter
mot hela högstadieplaneringen i områ-
det.

Det är alltså den gamla vanliga visan
att två kommuner inte kan komma över-
ens, att den ena tycker att lösningen in-
te är bra. Detta är den ena uppslagsän-
dan i detta drama.

Den andra är betydligt allvarligare.
Den beror på en fortskridande befolk-
ningsminskning. När detta ärende första
gången handlades av centrala myn-
digheter, i juli 1954, kom skolöversty-
relsen, sedan man hade gjort en särskild
inspektion på platsen, fram till att ett
högstadium i Nysäter för Gillberga och
Långseruds församlingar i Svanskogs
kommun möjligen kunde försvaras. Jag
behöver kanske inte trötta kammarens
ledamöter med att läsa upp befolknings-
siffrorna, men de är starkt sjunkande.
Detta har gjort att andra utvägar för att
klara högstadieplaneringen i detta om-
råde måste tillgripas. Kvar står att i var-
je fall Nysäter behöver en skola för mel-
lanstadiet, och enligt vad skolöverstyrel-
sen i en promemoria till departementet
upplyser, har skolstyrelsen i Gillberga
inkommit till länskolnämnden med
framställning om ny lokalbehovspröv-
ning. Man önskar uppföra en byggnad i
paviljong för årskurserna 1—6.

Alltså, herr talman, vill jag till den
ärade interpellanten säga, att i detta fall
är det ingalunda Kungl. Maj:t och de-
partementet, som agerat, utan vi har för-
sökt att ge myndigheterna, skolöversty-
relsen och länskolnämnden, chansen att
fatta ett riktigt och vettigt beslut. Som
jag sade i mitt interpellationssvar är det
bättre att vänta än att göra en allvarlig
felinvestering.

Jag är ändå tacksam mot interpellan-
ten för att han tagit upp detta problem.
Jag föreställer mig att det kommer att
bli ganska vanligt under 1960-talet, er-
tersom befolkningsutvecklingen är så la-
vinartat negativ i många kommuner och
landsändar. En planering som är gjord

för två eller tre år sedan — i detta fall
var det sex år sedan — kan nu vara
fullkomligt antikverad, och då måste
man göra en ny prövning, en ny plane-
ring. Att i det läget en och annan kom-
mun kan komma i den situation som in-
terpellanten här har pekat på är trå-
kigt, men man borde å andra sidan kun-
na kräva, att de här agerande är över-
ens på det lokala planet, innan de sät-
ter i gång en så pass allvarlig sak som
att med sviktande befolkningsunderlag
söka skaffa sig ett eget högstadium.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Ecklesiastikministern sä-
ger att befolkningen är i starkt minskan-
de. Det är dock en förändring, som sker
ständigt ute i landsortskommunerna,
kanske i de allra flesta. I detta fall tor-
de inte nedgången vara starkare än på
andra håll, genomsnittligt sett, kanske
att den t. o. m. är något mindre. Emel-
lertid är detta en företeelse, som veder-
börande myndigheter vid den tidigare
behandlingen också torde ha förutsett.

Det är riktigt att man inte här skall
göra några felinvesteringar. Det är vik-
tigt att pengarna som samhället lägger
ned, vare sig det är fråga om kommu-
nerna eller staten, skall användas på ett
riktigt sätt — det är väl inte tu tal om
den saken. Lokalbehovsprövning och
förhandsgranskning m. m. har också till-
kommit för att sådana felinvesteringar
inte skall uppstå. Vad jag här vänt mig
mot är det förhållandet, att trots att des-
sa myndigheter så nyligen avgivit sina
yttranden och tillstyrkt, så intar Kungl.
Maj:t ändå en annan ställning.

Nu säger ecklesiastikministern att frå-
gan inte är avgjord; det har inte skett
något avslag, och saken kanske kan lös-
sas på ett positivt sätt. Jag skulle gärna
här vilja säga, att det väl ändå *borde*
vara så, att när en kommun fått så pass
långt gående löften som i detta fall, så
borde det verkligen också finnas möjlig-
heter att lösa frågan på ett positivt sätt,
kanske därigenom att man tillför detta
skolområde en ny del.

Ang. principerna för handläggning av ärenden rörande skolbyggnader för enhets-skolan, m. m.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är kanske ovanligt att en departementschef står och avger några närmare löften i en debatt i kam-maren, men eftersom interpellanten per-sonligen är så djupt engagerad, vill jag referera vad skolöverstyrelsen i den av mig nämnda promemorian säger. Det heter, att då det gäller det mindre pro-jektet — alltså det paviljongbygge, som är ekonomiskt försvarbart — menar skol-överstyrelsen, att ärendet torde kunna forceras så att bygget kan påbörjas inne-varande vårtermin.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag skall i anledning av den diskussion som här har förts vilja ta upp ett par saker till behandling.

Jag blev något förvånad över herr statsrådets svar till herr Jonasson på den punkt, där herr statsrådet säger, att avfolkningen gjort att man börjat tänka om i många områden. Herr statsrådet nämnde ordet »lavinartad» avfolkning.

Jag har anledning ställa den frågan, hur man bedömer planeringen framöver. Jag gör det med hänsyn till att länskol-nämnden i Kopparbergs län har till-styrkt införande av enhetskola i en rad kommuner, medan skolöverstyrelsen i framställningar till Kungl. Maj:t av-styrkt dessa förslag. Vi har på den punk-ten inte fått något annat svar än att man ville avvakta befolkningsutvecklingen.

Jag vill i detta sammanhang framhål-la, att förläggningen av enhetskolans högstadium har en mycket stor betydelse också när det gäller att hålla män-niskor kvar i en bygd. Om man låter en bygd förlora sin skola och därigenom med hänsyn till bygdens geografiska för-hållanden förorsakar att eleverna får alltför långa restider till skolan, finns det inga möjligheter att bevara männis-korna kvar i den bygden. I det avseen-det betyder skolan mycket. I de avfolk-ningsområden, som vi har är denna frå-ga tyvärr en realitet.

Jag skulle vilja fråga, om man kan räkna med att det blir praxis att man

beträffande ifrågavarande kommuner vill vänta och se när man eventuellt kan skönja ett stopp på denna avfolkning, och hur länge man tänker vänta innan man fattar beslut om högstadiet. Det är inte utan att man ställer den frågan i de be-rörda länskolnämnderna.

Vad sedan beträffar det aktuella fal-let har länskolnämnden i Värmland — om jag inte hörde fel — provat denna fråga tvenne gånger och därvid till-styrkt att man skulle få sitt högsta-dium i Nysäter. Länskolnämnderna började sin verksamhet den 1 juli 1958, och det innebär att frågan har provats, *inte* sista gången år 1954, utan två gång-er efter år 1958. Och den har tillstyrkts av skolöverstyrelsen — om jag hörde rätt — så sent som år 1960. Att hänvisa till en utredning, som är gjord år 1954, när frågan omprövats så sent som år 1960, förefaller något sökt.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det innebär alltid vissa risker att diskutera ett ärende när inte alla uppgifter kan lämnas på en gång.

Jag vill erinra om att länskolnäm-n-den i Värmland har varit inne på tan-ken att dela hela detta högstadieområde på så sätt, att i varje fall större delen av Gillberga skulle hänvisas till Säffle och Svanskog till Åmål. Det brukar vara det mest fruktansvärda perspektivet en kommun har att se i vitögat, att man de-las på andra orter.

Detta stryker under hur pass svagt underlag det här var fråga om. Det ge-nomsnittliga antalet födda var i Gillber-ga och Långserud cirka 50, och man räk-nade med att antalet elever per årskurs på högstadiet inom ett fåtal år skulle komma att föga överstiga 40.

Den stora och principiella fråga, som herr Carlsson här tog upp, vill jag ställa mig helt positiv till. Jag är därvidlag på hans sida och hoppas att man, när skolberedningen om några veckor — om allt går väl — lämnar sitt betänkan-de, skall se att vi på alla väsentliga punk-ter har sökt finna sådana lösningar av

Ang. principerna för handläggning av ärenden rörande skolbyggnader för enhets-
skolan, m. m.

högstadieproblemet, att det skall finnas möjlighet att även glesbygderna skall få en fair chans när det gäller att klara ett eget högstadium.

Men, herr Carlsson, några gränser måste ändå finnas! Hur små högstadiemråden som helst kan man inte acceptera för barnens skull. Det skulle nämligen bli en skola som inte vore likvärdig med den som större kommuner i omgivningen kunde erbjuda.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för den deklaration, där statsrådet säger att man från skolberedningens sida kommer att ta all möjlig hänsyn till glesbygden.

Det fanns emellertid en liten reservation i statsrådets deklaration. Han sade att det »måste finnas några gränser». Det är jag också medveten om, men låt mig säga att det redan finns gränser, nämligen att det ju redan är fastslaget att eleverna inte skall ha längre restider än 45 minuter från dörr till dörr. Om vi vidare håller oss till de aktuella siffrorna finns det ändå på lång sikt, med ett födelsetal på 40 barn, ett underlag för två parallella linjer. Om jag inte tar fel är avstånden i de här diskuterade områdena sådana, att en stor del av barnen får svårt att klara resorna inom den av skolöverstyrelsen angivna tiden 45 minuter. Resultatet blir också i många av våra glesbygder, att vi får finna oss i att ha ett högstadium med i en del fall en linje och även i ett stort antal fall två parallella linjer.

Men jag hoppas att man skall kunna genomföra sådana förstärkningsanordningar, att det blir möjligt för barnen att i största utsträckning göra sin skolgång i hemorten. Det borde vara möjligt att utan alltför orimliga kostnader åstadkomma ett fullgott högstadium. Herr statsrådet har ju hänvisat till Visbykommunikén, där det sägs att man kommer att skapa de förstärkningsanordningar som erfordras för att vi skall få

en likvärdig utbildning. Jag tolkar herr statsrådets deklaration så att också skolberedningen håller fast vid dessa premisser. Det är dock nödvändigt att utbildningsmöjligheterna blir likadana för alla oavsett var man bor eller vem det gäller, och då måste vi satsa på en sådan organisation att inte barnen under skoltiden får svårigheter genom att skiljas från sina hem.

Herr CARLSSON, OSCAR, (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i denna debatt, men jag måste understryka nödvändigheten av att man, såsom departementschefen säger, går litet försiktigt fram i denna fråga.

Vi är faktiskt ännu inte riktigt överens om hur vi skall ordna vår högsta-dieskola i hela detta område, Säffle, Värmlandsnäs, Svanskog, Långserud och Gillberga. Visar det sig möjligt att ena alla dessa kommuner så skulle knappast några barn där få så lång restid som 45 minuter. Men det ligger ju så till att man i Gillberga började sin planering på ett kanske alltför tidigt stadium. Det blev en planering som Svanskog sedan velat dra sig ur, och därav har allt detta trasel uppstått. Ecklesiastikministern har ju redan påpekat detta.

Jag tror att det är all anledning att gå litet försiktigt fram, så att man inte gör stora felinvesteringar.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill säga till herr Oscar Carlsson, att man inte bara skall se detta ur staden Säffles synpunkt. Man bör också tänka på glesbygderna som ligger längre bort. Herr Eric Carlsson har ju talat om dessa problem, och jag vill understryka att vi inte får glömma bort dem i detta sammanhang.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. identitetsbrickor för barn

Ordet gavs härefter till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fru Svensons interpellation angående identitetsbrickor för barn, och nu anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare fru Gärda Svenson har i en interpellation frågat mig vad anledningen är till det dröjsmål som uppstått vid behandlingen av det år 1959 avgivna betänkandet angående identitetsbrickor för barn och om jag avser att framlägga proposition i ärendet vid innevarande års höstriksdag.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Sedan Kungl. Maj:t i oktober 1956 tillkallat en utredningsman för att verkställa utredning om obligatorisk anskaffning av identitetsbrickor åt alla barn födda efter år 1955 och om lämpliga former för förvaring av brickorna i fråga avgav utredningsmannen betänkande i ämnet i juli 1959. Däri föreslogs obligatorisk anskaffning av identitetsbrickor åt alla nyfödda för underlättande av identifiering i krig. De årliga kostnaderna för identitetsbrickor åt alla nyfödda beräknades — bortsett från vissa engångskostnader — till ca 100 000 kronor. Utredningsmannen förordade emellertid även att obligatoriet inom loppet av två år finge omfatta barn upp till 12 år, varigenom de i denna fråga gjorda rekommendationerna i 1949 års Genèvekonvention angående skydd för civilpersoner under krigstid skulle bli beaktade. Kostnaderna under det tvååriga uppläggningsskedet beräknades av utredningsmannen till ca 1,3 miljoner kronor. Samtliga kostnader borde enligt förslaget bekostas av statsmedel. Prägling och utfärdandet av identitetsbrickor ansågs böra ombesörjas av länsstyrelserna i deras egenskap av länsbyråer för folkbokföringen.

Då vid remissbehandlingen av betänkandet statistiska centralbyrån och vissa länsstyrelser framhöll att uppgiften med prägling och utfärdande av identi-

tetsbrickorna icke kunde tillföras länsbyråerna utan att personalbehovet påverkades uppdrog Kungl. Maj:t i december 1959 åt statens organisationsnämnd att i samråd med statistiska centralbyrån och civilförsvarsstyrelsen verkställa utredning angående länsbyråernas möjligheter att handhava tillverkningen av identitetsbrickorna samt undersöka i vad mån en centraliserad tillverkning vore att föredraga ur ekonomiska och praktiska synpunkter och att verkställa en kostnadsjämförelse mellan de olika alternativen.

I augusti 1960 redovisade statens organisationsnämnd sina undersökningar till Kungl. Maj:t och föreslog därvid att tillverkning och distribution av id-brickor skulle centraliseras till någon länsbyrå för folkbokföring. Detta skulle enligt organisationsnämnden nedbringa engångskostnaderna för anskaffning av präglingsmaskiner. Å andra sidan beräknade nämnden kostnaderna för materiel och administration till högre belopp än vad utredningsmannen redovisat. De årliga löpande kostnaderna skulle således uppgå till mellan 140—150 000 kronor. Nämndens förslag föranledde under hösten 1960 remiss till några av ärendet berörda myndigheter.

När utredningsmannen tillkallades i oktober 1956 hade under ca 1 års tid id-brickor försålts till allmänheten på frivillig väg till en kostnad av 1 kr. 50 öre per bricka jämte kedja. Civilförsvarsstyrelsen ingick nämligen på Kungl. Maj:ts uppdrag i juli 1955 ett avtal med ett företaget om tillverkning och tillhandahållande av id-brickor till allmänheten. Propagandan för anskaffning av brickan och upptagande av beställningar anförtröddes åt vissa frivilligorganisationer. När avtalet utgick den 30 juni 1957 hade i runt tal 1 miljon brickor levererats. Denna höga siffra visar ett stort intresse från allmänhetens sida när det gäller anskaffning av id-brickor.

Remissmyndigheterna i allmänhet har tillstyrkt utredningsmannens förslag om en obligatorisk, av staten bekostad anskaffning av id-brickor. Med hänsyn till de relativt goda erfarenheterna från den tidigare frivilliga anskaffningen skulle

Ang. identitetsbrickor för barn

man dock möjligen kunna överväga om icke även i fortsättningen id-brickor bör frivilligt anskaffas på den enskildes bekostnad i stället för att bekostas av statsmedel. En annan sak, som torde få ytterligare övervägas, är om tillverkningen lämpligen kan anförtros vissa handikappade inom vanförevården. Förslag har helt nyligen framförts till departementet. Jag är emellertid icke nu beredd att taga definitiv ställning till dessa spörsmål, utan frågorna torde få närmare prövas vid höstens budgetarbete.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Jag vill gärna tolka statsrådets ord så, att vi är överens om vikten av att frågan om identifiering av barn i händelse av krig löses utan ytterligare dröjsmål. Statsrådet framkastade att man eventuellt skulle kunna tänka sig att anförtro tillverkningen åt vissa handikappade, och jag har ingenting att invända däremot, men detta får ej bli orsak till ytterligare dröjsmål för utredning. Frågan har nu varit föremål för undersökningar och utredningar under mer än tio år, och det borde kunna räcka.

Det kan diskuteras vem som skall betala brickorna — staten eller den enskilde. I vårt remissvar har vi förordat att den enskilde skall svara för anskaffningskostnaden — men detta får ej undanskymma det faktum att brickorna bör vara obligatoriska och att alla barn under tolv år skall vara försedda med brickor.

Världsläget är ju inte så lugnt som man skulle önska, och även om man när ett innerligt hopp att världen skall bli förskonad från krig måste vi tänka på att hos oss förhindra ett sådant läge som uppkom t. ex. i Tyskland efter andra världskriget, med tusentals och åter tusentals oidentifierade barn. Man kan inte anse det tillfredsställande sörjt för försvarshederkapen och civilbefolkningens skydd i händelse av krig, därest

inte frågan om identifiering av barn löses med det snaraste. Vi är skyldiga svenska folket att lösa denna fråga.

Herr talman! Jag ber att ännu en gång få tacka för svaret på min interpellation, och jag hoppas att Sverige snarast kommer att uppfylla de förpliktelser som vårt land iklätt sig genom anslutning till 1949 års Genèvekonvention, vilken bl. a. innehöll att barn upp till tolv år bör vara försedda med identitetsbricka eller på annat tillfredsställande sätt kunna identifieras.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom jag i någon mån har sysslat med dessa ting, kanske det inte anses förmätet om jag skulle kunna få ge ett litet råd till inrikesministern, nämligen att undersöka hur många barn som bär de brickor de har fått. Jag tror att man genom våra skolor skulle kunna få en ganska god belysning av den frågan.

Om vi köper identitetsbrickor åt alla barn, men endast ett mycket litet fåtal använder dem, är ju det hela förfelat. Jag förstår inte hur det skulle kunna ske någon effektiv kontroll just av den saken, som ju ändå är det viktigaste i det här fallet. Det skulle vara intressant att veta hur resultatet har utfallit hittills, innan man engagerar sig alltför mycket på detta område.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Herr Näsström anser att det borde undersökas hur många barn som bär brickorna på sig.

Jag vill säga, att man kanske inte skall begära att brickorna bäres varennda dag. Det är ett ansvar för föräldrarna att se till att brickorna finns tillgängliga, så att barnen snabbt kan få dem på sig, om det skulle bli oroligt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill inte försöka att här fördela ansvaret mellan barn och föräldrar, men vi är väl överens så långt,

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

att om barnen inte bär brickorna, så är syftet förfelat.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 166 dels med förslag till lag om ändring i utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193), dels ock angående godkännande av internationell konvention om fripassagerare.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 167, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 16 och statsutskottets utlåtanden nr 118—127.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 137, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1961/62 till Bidrag till vissa internatläroverk och Främjande av läringsutbildning hos hantverksmästare m. m.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På sedermera gjorda propositioner godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Herr TALMANNEN yttrade:

Gemensamma voteringar i anledning av förevarande memorial äger rum vid plenums början i morgon onsdag kl. 10.00.

Jag erinrar om att en gemensam votering äger rum också fredagen den 26 dennes vid plenums början kl. 11.00.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkanden nr 21, 50, 53, 58 och 64, bankoutskottets memorial nr 28, utlåtande nr 30 och memorial nr 31, första lagutskottets utlåtande nr 40, andra lagutskottets utlåtanden nr 38 och 48—51 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 32 och memorial nr 34.

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förflyttning av Svea artilleriregemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 123 hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1961, föreslagit riksdagen att dels godkänna vad departementschefen i förberörda statsrådsprotokoll föreslagit rörande a) förläggning av vissa arméförband m. m. samt b) anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, dels ock bebyrdiga Kungl. Maj:t att i anslutning till genomförandet av erforderliga personalförändringar vidtaga särskilda övergångsåtgärder enligt vad i samma statsrådsprotokoll angivits.

I propositionen hade framlagts förslag angående förflyttning av Svea artilleriregemente från Sundbyberg till Östgöta luftvärnsregementets kasernetablisement i Linköping.

Vidare hade föreslagits, att ett skjutfält avsett främst för artilleriskjutningar och vissa samövningar skulle anordnas inom ett område om cirka 54 000 hektar å och i anslutning till Älvdalens och Granådalens kronoparker i Kopparbergs län. Kostnaderna för förvärv av mark i enskild ägo, iordningställande av fältet, anordnande av läger m. m. hade beräknats till i runt tal 15 miljoner kronor.

I samband med anskaffningen av skjutfältet hade föreslagits, att artilleri-

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m. skjutskolan skulle flyttas från Villingsberg till Älvdalen, varigenom huvuddelen av Svea artilleriregementes skjutningar kunde förläggas till Villingsberg.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Einar Persson m. fl.* (I: 651) och den andra inom andra kammaren av herr *Eliasson i Sundborn m. fl.* (II: 777),

dels en inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* väckt motion (I: 645),

dels en inom andra kammaren av herr *Bohman* och fru *Kristensson* väckt motion (II: 775),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Hagberg* väckt motion (II: 776).

I motionerna I: 651 och II: 777 hade hemställts, att frågan om en förändring av gränserna för det föreslagna skjutfältet inom Älvdalens och Särna kommuner måtte prövas med beaktande av vad i motionerna närmare anförts samt att behandlingen av frågan om skjutfältets läge eller — om så av formella skäl befunnes erforderligt — av proposition nr 123 i dess helhet måtte uppskjutas till höstsessionen vid årets riksdag.

I motionen I: 645 hade yrkats, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 123.

I motionen II: 776 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening måtte uttala, att vid prövningen av Järvafältets framtida användning som utgångspunkt borde angivas, att de militära förbanden i sin helhet skulle flyttas i syfte att möjliggöra områdets utnyttjande för bostadsbyggnad och andra civila ändamål.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 651 och II: 777, i vad de avsåge uppskov till höstsessionen, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 645, såvitt nu vore i fråga, och II: 775, godkänna vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1961 föreslagits rörande förläggning av vissa arméförband m. m.;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 651 och II: 777 samt I: 645, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1961 föreslagits rörande anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 645, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i anslutning till genomförandet av erforderliga personalförändringar vidtaga särskilda övergångsåtgärder enligt vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1961 angivits;

V. att motionen II: 776 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Einar Persson*, *Eric Carlsson* och *Eliasson* i Sundborn, vilka i fråga om anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 651 och II: 777 samt med avslag å motionen I: 645, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna föreslagit rörande anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner.

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **ANDERSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Janssons interpellation angående Järvafältets framtida användning, och nu anförde:

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr E. Jansson frågat mig om den framtida användningen av Järvafältet kommer att innebära att den s. k. kapplöpningsbanan jämte de av infanteriets kadettskola och arméns intendenturförråd disponerade områdena vid Ulriksdal snarast kan ställas till förfogande för uppförande av bostäder och jämförliga anläggningar.

Vad till en början angår det av kadettskolan disponerade etablissementet får jag erinra om att jag vid olika tillfällen och senast i propositionen 1961:123 framhållit det stora behovet av lokaler för de till Stockholm förlagda centrala staberna och förvaltningsmyndigheterna inom försvaret. Med hänsyn härtill anser jag det nödvändigt att räkna med att kadettskolans etablissement kommer att framdeles erfordras för något dylikt ändamål. Beträffande intendenturförrådets etablissement kan jag nämna, att Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1960 med anledning av riksdagens beslut i lokaliseringsfrågan uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att inkomma med förslag till anordnande av förrädsbyggnader m. m. i Filipstad. Förslag från ämbetsverket kan enligt vad jag inhämtat förväntas till hösten. Medel för uppförande av nya förrädslokaler finnes emellertid icke anvisade. Jag är därför icke beredd att nu uttala mig rörande vid vilken tidpunkt det nuvarande förräds-etablissementet kan friställas. Ej heller har jag underlag för att nu bedöma om etablissementet kan komma att erfordras för andra statliga ändamål.

Frågan om den framtida dispositionen av det område vid Ulriksdal, som tidigare delvis disponerats såsom kapplöpningsbana och som Solna stad begärt att få förvärva handlägges för närvarande av försvarets fastighetsnämnd. Enligt vad jag under hand inhämtat från nämnden har från såväl byggnadsstyrelsens som statens järnvägars sida framförts önskemål att få disponera huvuddelen av området för civila statliga ändamål. Nämnden avser att så snart pågående utredningar slutförts framlägga förslag till

Kungl. Maj:t. Med hänsyn till att frågan således alltjämt är under utredning anser jag mig icke kunna för närvarande göra något uttalande om och i vilken utsträckning området framdeles kan få utnyttjas för bostadsbebyggelse.

Jag får slutligen erinra om att jag vid anmälan av ifrågavarande proposition uttalat, att Järvafältets framtida utnyttjande bör närmare undersökas bland annat för att få klarlagt vilka delar av fältet — utöver i propositionen angivna — som kan frigöras för bostadsbebyggelse m. m. Kungl. Maj:t har sedermera på mitt förslag den 28 april 1961 uppdragit åt försvarets fastighetsnämnd att verkställa dessa undersökningar. Enligt beslutet skall nämnden i första hand undersöka i vilken utsträckning i samband med redan beslutade eller föreslagna flyttningar av militära förband från Järvafältet av försvaret disponerad mark å fältet kan — med beaktande av föreliggande behov av mark för militära ändamål — friställas för bostadsbebyggelse och andra samhällseliga eller enskilda ändamål. Vidare skall nämnden, med utgångspunkt i att under överblickbar framtid Svea livgarde skall kvarbli i sitt nuvarande etablissement samt anläggningarna vid Barkarby flygfält skall disponeras för militära ändamål, företa en översiktlig planering rörande det framtida utnyttjandet av Järvafältet. Därvid bör anges vilka delar av fältet som bör reserveras för statliga ändamål och vilka delar som kan avses för bostadsbebyggelse och andra ändamål.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att till försvarsministern få framföra ett tack för det svar jag erhållit.

Motiveringen för min interpellation har framför allt varit att få besked på ett par punkter, nämligen för det första att få någon klarhet i vad som kan komma att ske i de södra delarna av Järvafältet och för det andra att fästa uppmärksamheten på vad som håller på att ske på bebyggelseområdet i Stor-Stockholm.

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

Redan i ett tidigare interpellations-svar i medkammaren har försvarsmin-istern ställt sig rätt positiv till att en del områden av Järvafältet används på det sätt som jag här antytt, framför allt det område som frigöres vid A 1:s förflyttning till annan ort, men i detta svar berördes inget av de områden, om vilka jag ställt den fråga som jag i dag har fått ett svar på. De områden det gäller är, såsom försvarsministern redan har nämnt, kadettskolans och arméns intendenturförråds områden samt kapp-löpningsbanan vid Ulriksdal. Kadett-skolans förflyttning har beslutats. Det-samma gäller intendenturförrådet. Ga-loppbanan står redan tom sedan om-kring ett år och används förresten för närvarande till andra ändamål. Hästar-na har blivit utbytta mot bilar.

Svaret ger bekräftelse på den osäker-het som i dag råder om ifrågavarande marks användning, men svaret återspeg-lar också den tendens, som i dag råder och som innebär ett alltmer ökat kon-centrerande av statliga institutioner till Stor-Stockholms-området. Kadettskolan skall förflyttas, och vi har i dag fått besked på att dess område skall användas till annat militärt ändamål. Inten-denturförrådet skall förflyttas, men när — och om det över huvud taget blir av — har vi i dag inte fått besked om. Det ställer sig tveksamt om förflyttningen över huvud taget blir av inom överskåd-lig tid, vilket är det negativa i det svar som jag i dag erhållit. Skulle det kom-ma att förflyttas, så har vi fått besked om att även dess lokaler skulle användas för militära eller, som det sägs, »ci-vila statliga ändamål». Jag hoppas, herr statsråd, att vi får stöd i de nu närallig-gande förhandlingarna om de mindre markområden som finns i närheten av dessa båda anläggningar. Men när det gäller området i övrigt och framför allt kapplöpningsbanan, så upplyses det att försvarsministern uppdragit åt försva-rets fastighetsnämnd att verkställa un-dersökningar om dess användande.

Jag vill då fästa uppmärksamheten på att det inte är första gången som under-

sökningar göres om hur denna statliga mark skall användas. Jag vill också fäs-ta uppmärksamheten på att det håller på att ske en hel del på detta område. Redan en tidigare försvarsminister ha-de denna fråga under utredning. Det var 1951, då han uppdrog åt Järvafälts-utredningen att företa en undersökning om detta fälts användande, och det kan med hänvisning till vad som sagts i dag vara skäl att påminna om de direktiv som dåvarande försvarsministern gav till utredningsmännen. Jag citerar orda-grant: »En naturlig och för såväl mili-tära som civila syften gynnsam utveck-ling synes mig emellertid vara att för-svaret avstår från de för militära ändamål icke oundgängligen erforderliga men för bostadsbebyggelse synnerligen lämpliga och värdefulla områden i Jär-vafältets södra och sydöstra del, men att i stället Järvafältet utökas genom att lämplig mark på annat håll förvärvas.»

Jag vill nämna att här står »Järvafäl-tets södra och sydöstra del». Det är just de områden, varom jag här har frågat. Vad som är ännu mera intressant är att försvarets fastighetsnämnd yttrat sig med anledning av denna utredning så sent som i juni 1958 i ett till Kongunen överlämnat betänkande med förslag rö-rande övnings- och skjutfält för IV. mili-tärområdet samt infanteriskjutskolan. Nämnden räknade för sin del med att ifrågavarande område skulle komma att försäljas för bostadsändamål, sedan kapplöpningsbanans arrende utgått. Jag vill också påpeka att i förslaget till re-gionplan för Stockholmstrakten har om-rådet kring Ulriksdals station angivits som en ny stadsdel med övervägande hy-reshusbebyggelse. Jag vill vidare påmin-na om att denna regionplan, som alltså omfattar bostadsbebyggelse, har anta-gits av Kungl. Maj:t.

Även i den generalplan som Solna gjort upp för dessa områden är marken reserverad för bostadsbebyggelse. Solnas myndigheter har sålunda haft grundad anledning att för sin planering utgå ifrån att området skall användas för bo-städer, och rätt stora planer har redan

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

uppgjorts på grundval av uttalanden som man fått från statsmakterna.

Med anledning av det förnyade uppdrag som försvarsministern nu gett försvarets fastighetsnämnd, ett uppdrag som givits i år, har byggnadsstyrelsen skrivit till fastighetsnämnden och framfört en del synpunkter på detta område. Man redovisar där en hel katalog över statliga institutioner som vill flytta till områdena strax norr om Stockholm. En del är helt nya statliga verk; andra finns redan i området men behöver utvidgas och vill ligga i närheten, och återigen andra är statliga institutioner som på grund av sin karaktär behöver ligga i närheten av andra statliga institutioner. Rätt ofta nämns här t. ex. närvaron av Tekniska högskolan. Byggnadsstyrelsen är utan tvivel utsatt för en mycket hård press från olika håll när det gäller att skaffa mark. Anspråken på mark och lokaler bara ökas. Allt skall ligga i Stockholms närhet och framför allt strax norr om Stockholm.

Det är mot bakgrunden av dessa krav på byggnadsstyrelsen som man får se det uttalande som göres i denna skrivelse och där det bland annat säges något om kommunernas anspråk på mark. Jag citerar ur byggnadsstyrelsens skrivelse till försvarets fastighetsnämnd: »Det är därför inte utan skäl som byggnadsstyrelsen — i egenskap av statens centrala byggande organ — måste reagera inför den kommunala bebyggelseplaneringen, innefattande exploatering av statlig mark som pågår på flera håll i Stockholmsområdet.»

Jag vet inte hur t. ex. Solna skall tolka detta uttalande från byggnadsstyrelsen, Solna som är en stad där staten redan nu äger nära två tredjedelar av hela stadens markareal.

Man måste med anledning av detta fråga sig varför kommunerna nu vill bygga i dessa områden. Ja, även vi är utsatta för en oerhört hård press från alla som arbetar inom staden och för vår stads del är detta inte minst fallet när det gäller statliga institutioner av olika slag. Det är en ständig press på oss att skaffa bostäder i samband med

arbetsplatsernas förläggning, och inte bara bostäder utan även sociala inrättningar. Utöver dessa inrättningar har vi också givetvis stora anspråk på att trafikfrågorna skall ordnas till de platser där de anställda bor, vilket ofta är långt ifrån arbetsplatsen. Jag kan nämna att det redan nu i förorterna finns statliga institutioner som inte helt kan utnyttjas, institutioner på vilka man nedlagt miljontals kronor men som står halvtomma för att man inte kan öppna dem av brist på personal, och personalbristen beror i sin tur av brist på bostäder. Det är inte så ovanligt att en kommun får krav från en statlig myndighet att skaffa bostäder för att de statliga institutionerna skall kunna fungera och att samtidigt en annan statlig myndighet säger ifrån att den skall ha den där marken för nya institutioner. I stället för att, som naturligt vore, bostadsbebyggelsen gick jämsides med byggandet av institutioner, är det faktiskt så att det är bostadsköerna som följer med institutionernas uppbyggnad — och de vinner med bred marginal. Köerna ökar undan för undan. Är det i ett sådant läge vetligt att bygga mera, innan de institutioner som finns kan fungera tillfredsställande? Detta gäller särskilt norr om Stockholm, framför allt Solna.

Det är mot bakgrunden av detta högst allvarliga läge som jag vädjar till de statliga myndigheterna att den mark som undan för undan frigöres även skall få användas för bostadsändamål. Om detta skulle uppfattas som någon kritik, vill jag säga att denna kritik inte är riktad mot byggnadsstyrelsen som sådan. Såsom jag redan har sagt är byggnadsstyrelsen utsatt för väldiga anspråk från olika organ. Nej, om det här finns någon berättigad kritik, skall den riktas mot de statliga institutioner och de departement som i sina spaningar efter mera mark och nya lokaler har så oerhört svårt att lyfta blicken något över och bortom Stor-Stockholms område. Här vore det faktiskt plats för lokaliseringsutredningen att göra någonting. Läget är prekärt.

Till sist vill jag säga, herr talman,

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

att jag vet att försvarsministern har ett positivt intresse för att lösa dessa frågor. Han har vid flera tillfällen uttalat sig i den riktningen. Jag hoppas bara att han har kraft och ork att fullfölja detta och att han också skall vinna gehör för dessa strävanden på andra områden av den statliga sektorn.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Bara ett par ord med anledning av herr Janssons anförande.

När det gäller försvaret och dess verksamhet vill jag erinra om att det sedan några år pågår en mycket stor utflyttningsfrån Stockholm. Det är sannerligen ingen koncentration av försvaret till huvudstaden. Jag vill i korthet nämna vad som skett och håller på att ske.

Vi har redan flyttat signalregementet och signalskolan från Stockholm. Nu i dag skall vi fatta beslut om att flytta Svea artilleriregemente från Stockholm. För några år sedan beslöt vi att F 8 skulle flyttas från Barkarby, och den flyttningen verkställs väl nästa år. Vi har vidare beslutat att flytta intendenturförrådet från Solna, i första hand föreslås att det skall flyttas till Värmland. Förslag om när flyttningen skall ske har ännu inte framlagts. Jag har i interpellationssvaret här i dag anmält, att förslaget kommer först i höst och att det ännu inte anslagits pengar för flyttningen. Vi har vidare i princip beslutat flytta IV. milostaben och staben för marinkommando Ost samt signalverkstäderna i Sundbyberg, och för kort tid sedan beslöt riksdagen med anledning av motioner att flytta ledningen för fabriksstyrelsen från Stockholm till Eskilstuna. När det gäller försvaret kan man således inte tala om koncentration till huvudstaden.

I samband med dessa flyttningar anmäls det emellertid inte bara anspråk från Stockholms stad och kringliggande kommuner på de ledigblivna områdena för bebyggelse, utan det uppträder — såsom herr Jansson har påpekat och som jag har sagt i interpellationssvaret — statliga myndigheter och affärsverk

som har behov av både lokaler och mark. Det är alldeles klart, att eftersom det gäller statlig mark måste vi inom försvaret som förvaltar denna mark se till att det blir ordentligt utrett om dessa statliga civila behov skall tillgodoses eller inte. Såsom jag har anmält i svaret är det på detta utredningsstadium som frågan fortfarande ligger för Solnas vidkommande.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att det är inte bara försvaret — kanske allra minst försvaret — som behöver lokaler. Men man kan inte framställa interpellationer till vartenda statsråd; det får räcka med ett. Man får på detta sätt försöka aktualisera frågan, såsom jag här har gjort.

Det är riktigt att försvaret börjar flytta ut från storstaden, men som jag redan har sagt hjälper det oss föga. Vad hjälper det om försvarsministern skickar i väg signalregementet, när ingenjörkåren kommer dagen efter? Solna fick inte någonting av marken. Så fort några släppts i väg, kommer det några andra i stället. Är det inte försvaret, är det någonting annat, och det är dessa väldiga anspråk som jag skulle vilja bromsa på något vis. Det finns ju trots allt annan mark att välja än mark inom och efter gränserna till Stockholm. Här har t. ex. byggnadsstyrelsen, som jag förut nämnt, i sin skrivelse till fastighetsnämnden räknat upp några tänkbara platser, men styrelsen har bara räknat upp sådana som staten själv äger. Varför inte försöka byta mark? Det finns kommuner inte så långt från Stockholm som alldeles säkert skulle vilja sälja markbitar för att dra till sig någon statlig institution. Med den kännedom jag har om statens förmåga att sälja mark tror jag inte att staten skulle förlora på att sälja på ett visst håll och köpa på ett annat. Jag tycker att också detta skulle behöva undersökas.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Eftersom jag är både motionär och reservant i den aktuella frå-

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

ga som här behandlas, ber jag att få framföra några synpunkter.

I den kungl. propositionen, nr 123, föreslås förflyttning av Svea artilleriregemente, vilket bl. a. innebär att ett nytt skjutfält, avsett för artilleriskjutningar, skall förläggas till Älvdalens och Granådalens kronoparker i Kopparbergs län, omfattande en areal av cirka 54 000 ha — därav cirka 44 000 ha inom Älvdalens kommun. I anledning av sagda proposition har i riksdagens båda kamrar väckts fyrpartimotioner med förslag bl. a. att frågan om förändring av gränserna för det föreslagna skjutfältet inom Älvdalens och Särna kommuner skulle omprövas.

Jag vill erinra om att redan på ett tidigt stadium förefanns inom Älvdalen en stark opinion mot att förlägga ifrågavarande skjutfält till det av skjutfältsutredningen föreslagna området. Bl. a. har kommunens fullmäktige enhälligt yrkat att skjutfältsutredningens förslag icke skulle bifallas. Sedermera har denna uppfattning frångåtts, och man har från företrädare för kommunen och andra intressen i Älvdalen sagt sig kunna acceptera att ett skjutfält förlades till det föreslagna området. Härvid har dock framkommit det mycket starka och befogade önskemålet, att om skjutfältet förlägges i enlighet med propositionens förslag — vilket utskottet i sitt utlåtande tillstyrkt — gränserna för ifrågavarande område skall omprövas. Av föreliggande utlåtande från statsutskottet framgår emellertid att någon ändrad gränsdragning för skjutfältsområdet ej kan komma i fråga. Visserligen har utskottet en positiv skrivning beträffande de tankegångar som framförts i motionerna. Vi reservanter kan dock icke finna den positiva skrivningen till fyllest, utan vi vill gå ett steg längre. Reservanterna delar nämligen den uppfattning, som framförts i motionerna nr 651 i första kammaren och nr 777 i andra kammaren, vilken är densamma som kommit till uttryck i den av representanter för kommunala och andra berörda intressen i Älvdalen framförda meningen, att området kring och öster om Rotälven ej

bör ingå i skjutfältsområdet. Jag vill i detta fall hänvisa till den karta, som finns intagen i proposition nr 123. Av den framgår klart vilket område vi reservanter vill undanta från detta skjutfält.

Skälen till att vi vill undanta detta område öster om Rotälven är flera. Som framgår av såväl motionerna som reservationen finns det inom detta område viktiga flottleder jämte tillfartsvägar, som måste vara tillgängliga varje dag under flottningssäsongen. Inom området öster om Rotälven finnes också de vackra fåbodarna Övre och Nedre Rälldalen — som är i full drift — och det vore i högsta grad betänkligt om dessa skulle behöva nedläggas på grund av att skjutfältsområdet kommer att omfatta också dessa områden.

Ifrågavarande område öster om Rotälven inrymmer — som framgår av motionen — en lättillgänglig ödemark av säregen och oskattbar natur och som är synnerligen lättillgänglig på grund av ett väl utbyggt vägnät. Erinras kan också att områdets natur av orörd vildmark, bestående av bl. a. örörd urskog, djupa bäckraviner och brusande forsar i bäckar och älvar — med andra ord ett område som saknar sitt motstycke i hela Mellansverige — gör att området bör vara tillgängligt utan någon som helst begränsning, inte bara för ortsbefolkningen utan också för den stora allmänheten, som numera i allt större utsträckning söker sig ut till rofylld vildmark av det slag som kännetecknas av ifrågavarande område. Svenska naturskyddsföreningen har bl. a. anfört, att skjutfältsområdet under alla omständigheter bör begränsas på så sätt, att området kring och öster om Rotälven undantages från skjutfältsområdet. I detta uttalande kan reservanterna helt och fullt instämma.

Men det finns också andra skäl. Skogsbruket spelar en ganska betydande roll ur försörjningssynpunkt för Älvdalens befolkning inom det föreslagna skjutfältsområdet. Även om skogsavverkningarna i fortsättningen kan bedrivas inom skjutfältsområdet, lär det dock bli ofrånkomligt med vissa inskränkningar och

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m. därmed också minskade arbetstillfällena för skogsarbetarna. Det aktuella området öster om Rotälven inrymmer ur skogsbrukets synpunkt den bästa skogsmarken och den värdefullaste skogen med relativt hög bonitet. Även ur den synpunkten bör därför detta område undantagas från skjutfältsområdet.

Vi reserverar oss också svårt att förstå, att det relativt lilla område, som tillhör byn Klittens utskog och som är beläget öster om den s. k. Rällån — området framgår också av den kartsbild som är fogad till den kungl. propositionen — skall behöva tagas i bruk för stridsövningar för I 13. Nog borde det ändå ha varit möjligt att inom det stora skjutfältsområdet väster om Rotälven leta upp ett lämpligt område för I 13:s stridsövningar.

Genom den begränsning av det föreslagna skjutfältet, som reservanterna föreslagit, minskas skjutfältet med cirka 17 000 hektar till cirka 37 000 hektar. Området blir emellertid dubbelt så stort som något av de skjutfält, som för närvarande finns här i landet. I fråga om skjutfältets storlek har skjutfältsutredningen framhållit, att det artilleriskjutfält, varom här är fråga, icke väsentligt bör understiga 30 km×10 km, d. v. s. 30 000 hektar. Även med en begränsning av fältets storlek till 37 000 hektar ligger detta alltså betydligt över vad skjutfältsutredningen föreslagit. Skall det emellertid vara nödvändigt att skjutfältet får den storlek, som föreslås i proposition och utskottsutlåtande, kan man ju som kompensation för begränsningen av skjutfältsområdet tänka sig möjligheten att — som motionärerna också framhållit — utsträcka området ytterligare åt nordväst, varigenom skulle tagas i anspråk ett något större område inom Särna och Lillhärads kommuner. Ifrågasvarande marker äges inom Särna kommun till största delen av kronan och inom Lillhärads kommun av enskild markägare. I det senare fallet bör det icke vara omöjligt att företa ett markbyte med kronan. Reservanterna förordar därför, att Kungl. Maj:t vidtager åt-

gärder för förvärv av ifrågasvarande område.

För handläggning av frågor i samband med älvdalsområdets utnyttjande som skjutfält räknar departementschefen och utskottet med att ett samarbetsorgan med lokal anknytning inrättas. Det finns ingenting att erinra mot detta förslag i och för sig. Jag anser för min del, att förslaget är tacknämligt, och utskottet förutsätter, att det därmed skall bli möjligt att mellan de militära myndigheterna och företrädarna för ortsbefolkningen få till stånd en överenskommelse, som tillgodoser båda siddornas berättigade intressen. Samråd bör därvid tagas med riksantikvarieämbetet och Svenska naturskyddsföreningen. På denna punkt vill reservanterna ha en något annorlunda formulering än utskottet anfört, nämligen att de militära myndigheterna skall eftersträva överenskommelser, som i största möjliga utsträckning tillgodoser ortsbefolkningens intressen. Det är ju helt naturligt att därvid — som jag tidigare nämnde — samråd sker med bl. a. riksantikvarieämbetet och naturskyddsföreningen.

Skulle nu beslutet i denna kammare gå i den riktning som utskottet har föreslagit, vill jag starkt understryka vad utskottet anfört i sitt utlåtande, nämligen följande: »Utskottet vill särskilt understryka departementschefens uttalande, att de i områdets östra del belägna, ur naturskyddssynpunkt särskilt värdefulla reservaten icke skola utnyttjas som målområden samt att i övrigt största varsamhet i detta hänseende iakttages. Över huvud taget bör enligt utskottets mening eftersträvas, att utnyttjandet av området kring och öster om Rotälven i möjligaste mån begränsas.» Jag vill understryka detta citat för att, om utskottets förslag nu bifalles, det verkligen blir som utskottet anfört i det citerade stycket.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häri instämde herr *Damström* (s).

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! I motion nr 645 har vi yrkat avslag på projektet att förvandla Älvdalens kronopark till artilleriskjutfält. Som motivering härför har vi anfört vad en av ledamöterna i skjutfältsutredningen, herr Söderberg, har ansett vara det riktiga, nämligen att det i själva verket inte föreligger något behov av ett nytt artilleriskjutfält. Om övriga skjutfält, däribland framför allt Villingsbergs skjutfält, utnyttjas rationellt, bör de också kunna utnyttjas för A 1:s skjutövningar. Denna ståndpunkt står inte i strid med vad som i övrigt yrkas i propositionen, nämligen att A 1 förflyttas från Järvafältet.

Härtill kommer naturligtvis vissa vakttekniska synpunkter. Jag vill i detta sammanhang inte utförligt gå in på den punkten, utan jag vill bara hänvisa till att i nuvarande tidsålder med robot- och kulbaneraketer kan det mycket starkt ifrågasättas, om det är i enlighet med tidens krav att anordna artilleriskjutövningar i den gammalmodiga form, som det här trots allt är fråga om.

Jag vill också understryka det som framgår av skjutfältsutredningens undersökningar att Sverige beträffande storleken av dylika artilleriskjutfält praktiskt taget ligger i täten. Om jag undantar ett område längst upp i norra Finland och ett fjällområde i Norge, som är något större än detta, ligger Sverige, om detta projekt går igenom, på första plats i hela Europa. Det blir ett större sammanhängande skjutfält än Västtysklands, vars största sammanhängande fält är ungefär 30 000 ha. Det sägs att detta kan slås samman med ett par andra skjutfält i närheten och därigenom kan komma upp till något större sammanlagd areal än vad vårt område skulle innebära, men det är ju skillnad på Västtyskland och Sverige. Västtyskland härbärgerar stora trupper av andra makters militärstyrkor, Natostyrkor, och är dessutom en stormakt, som väl ur den synpunkten kan sägas ha ett större behov än vårt land som är litet, alliansfritt och neutralt.

Alla skäl talar för att man inte bör

bygga något nytt artilleriskjutfält utan att vi i stället bör utnyttja de skjutfält vi har och därigenom inbespara inte alls oväsentliga penningssummor. Nu bekräftar både utredningen och propositionen att det inte går att utnyttja det skjutfält vi har uppe i Dalarna som ett fält för samövningar annat än i viss mån. Med kännedom om de militära myndigheternas friska aptit har jag anledning befara att man efter kort tid kommer att säga: Vi måste bygga fältet ännu större och lägga ytterligare markområden till förfogande för dessa militära skjutövningar.

Utskottet hävdar i sitt utlåtande att förslaget har tillstyrkts av flertalet remissinstanser. Jag måste säga att detta är en lättfärdig tolkning av den mening som de närmast berörda remissinstanserna har givit uttryck åt. Jag är helt på det klara med att de militära remissinstanserna till hundra procent slutit upp kring den linje, som blivit utskottets och som också är skjutfältsutredningens majoritets förslag, men andra, framför allt ortsbefolkningen, har genom petitioner, genom möten och genom uppvaktningar i försvarsdepartementet givit uttryck åt en mycket stark och enhetlig motvilja för att ett av Sveriges vackraste naturområden skall ställas till förfogande för de militära krigslekarna med artilleri.

Den föregående talaren har redan anfört ett par citat från dessa instanser, och jag skall inte trötta kammaren med att komma med så många flera. Jag vill bara erinra om att Naturskyddsrådet mycket bestämt hemställer att Älvdalsområdet inte skall utläggas till skjutfält och därvidlag anför de synpunkter beträffande naturskyddet som det haft anledning att bevaka. Jag erinrar om att Svenska naturskyddsföreningen också går emot förslaget av liknande skäl och menar att man här skulle förstöra ett vildmarksområde, vartill någon motsvarighet inte finns i Mellansverige eller södra Sverige. Föreningen menar att man bör undersöka möjligheten att på annan plats förlägga ett skjutfält, om det nu är nödvändigt. Samfundet för

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.
hembygdsvård förklarar att förläggningen av ett skjutfält till Älvdalens kronomark är uppenbart olämplig.

Jag tycker att man här i riksdagen, där man talar så mycket om demokratiska betraktelsesätt, borde ta hänsyn till den starka opinionen dels bland den befolkning som omedelbart kommer att beröras av dessa anordningar, dels och till vad de myndigheter som framför allt har att ägna uppmärksamhet åt naturskyddsområdet har att anföra.

Herr talman! Jag vidhåller alltså den mening som vi har förfäktat i vår motion, nämligen att något nytt artilleriskjutfält inte är nödvändigt, och jag ber att under punkten III i utskottsutlåtandet få yrka att riksdagen avslår förslaget att anordna ett nytt artilleriskjutfält. Vidare ber jag att under punkten V få yrka bifall till motionen II: 776.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag ber först och främst att när det gäller frågan om A 1:s förflyttning till Linköping få livligt tillstyrka departementschefens förslag i detta avseende. Detta förslag bör snarast möjligt följas av ytterligare åtgärder för att i så stor utsträckning som möjligt frigöra Järvafältet för bl. a. bostadsändamål, något som försvarsministern har varit inne på i interpellationsdebatten om Järvafältet.

Det räcker då inte på långa vägar med att flytta A 1. Det är nödvändigt att K 1 snarast möjligt indrages och att Ing 1 också snarast möjligt förflyttas till annan del av landet. Jag kan heller inte finna något bärande skäl varför Svea livgarde skall ligga kvar så pass nära Stockholm som det nu gör. Ur beredskapssynpunkt kan det inte vara nödvändigt att det ligger i det mest ömtåliga området i vårt land.

Det är vidare nödvändigt att Barkarby på ett helt annat sätt än vad försvarsministern har tänkt sig avlastas från vissa flygningar. Jag tänker framför allt på flygstabens flygningar med propellerflygplan, som ju helt och hållet är onödiga. Det är väl inte någon

som finner det nödvändigt att nu ha övningar med propellerflygplan, som ju inte kommer att användas i någon större utsträckning i ett krig. Dessa flygningar är närmast betingade av att de som kommenderas till tjänstgöring på flygstaben skall få möjligheter att få ut sina flygtillägg. Det är alltså rent ut sagt en avlönsfråga, och som den nu är konstruerad, innebär den stora kostnader för försvaret. Flygningarna är totalt onödiga. De här äldre flygarna kan icke flyga de moderna reoplanen, men för att inte få en alltför stark inkomstminskning genom att mista flygtilläggen skall de tillåtas flyga propellerflygplan. Varje timme ett sådant flygplan är i bruk kostar 600 kronor. Det vore, herr statsråd och chef för försvarsdepartementet, betydligt rimligare att ordna denna lönekomensation på ett annat sätt och helt och hållet avstå från propellerflygningarna på Barkarby.

Det är alltså tacknämligt att A 1 förflyttas. Jag hoppas att det sker fortast möjligt och att också andra förband flyttas från Stockholm. Men jag skulle i det sammanhanget vilja säga, att det enligt min uppfattning absolut icke är nödvändigt att man därför att A 1 skall förflyttas till Linköping anskaffar ett nytt skjutfält i Älvdalen. Jag anser att de frågorna i och för sig inte alls hör ihop.

A 1:s skjutövningar bedrivs för närvarande på Järvafältet — den möjligheten skall alltså lämnas — på det lilla skjutfältet i Marma i Gävletrakten och, när det gäller de större skjutningarna, på Villingsberg. Jag vill hävda den uppfattningen, att A 1 fortfarande har möjlighet att klara sina skjutningar utan att Älvdalsfältet anskaffas.

Det förhåller sig så, som alla vet, att A 2, alltså Göta artilleriregemente, kommer att dras in under den närmaste tiden. A 2 har bedrivit en del av sina skjutningar på Villingsbergsfältet, och där kommer således tid att frigöras för A 1:s skjutningar.

Man kan också fråga sig, om det är ändamålsenligt och praktiskt att göra som försvarsministern nu föreslagit. A 1 skall förläggas till Linköping och skall

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

bedriva sina skjutningar vid Villingsberg, cirka 16 mil från Linköping. Samtidigt skall A 9, som ligger alldeles intill Villingsbergsfältet, bara några kilometer därifrån, få lov att förflytta sig 36 mil upp till Älvdalen för att där utföra en del av sina skjutningar. Det kan väl ändå inte betraktas som en praktisk lösning av detta spörsmål.

Jag vill också erinra om att när Järva-fältet nu skall lämnas, har försvaret i stället fått Gullbergsområdet på cirka 7 000 hektar. Det är en betydande förbättring för infanteriskjutskolan, som tidigare hade mellan 2 000 och 3 000 hektar till förfogande för sina skjutningar plus delar av Järva-fältet. Det bör finnas möjligheter för A 1 att bedriva en del av sin grundläggande utbildning på Gullbergsområdet, medan de större skjutningarna förläggs till Villingsberg. Detta innebär alltså icke några försämrade skjutmöjligheter, om A 1 på detta sätt får bedriva vissa skjutningar på Villingsberg, medan den grundläggande utbildningen sker dels hemma i Linköping och dels på Gullbergsfältet.

Jag vill också i detta sammanhang erinra om att artilleriskjutskolans förflyttning till Älvdalen, som försvarsministern föreslagit, icke innebär ökade möjligheter för artilleriförbanden att utföra sina skjutningar, eftersom artilleriskjutskolan bedriver sina skjutningar under tiden maj—augusti, då artilleriförbanden icke bedriver skjutningar i någon större utsträckning. Det är endast ett fåtal dagar under maj månad man har skjutningar för artilleriförbanden. Denna förflyttning av artilleriskjutskolan innebär alltså inte någon lösning av problemet att frigöra Villingsberg för artilleriförbandens skjutningar i större utsträckning.

Om man strävar till att åstadkomma väsentligt förbättrade skjutmöjligheter för artilleriförbanden, är det givet att tillkomsten av Älvdalsområdet innebär en sådan förbättring. Men jag vill fråga om det behöver vara så oerhört bråttom med att ta ställning till den frågan som det nu tycks vara. På första avdelningen förklarades att man absolut inte skul-

le kunna vänta med denna fråga till höstriktsdagen.

Det pågår inom försvarsledningen studier om hur vi skall ha vårt försvar upplagt och organiserat, studier som väl kommer att innebära att vi får en ÖB-plan 1962, som väl kommer att ligga till grund för den utredning om vårt försvars framtida utformning som försvarsministern kommer att tillsätta under den närmaste tiden. Jag röjer inte någon hemlighet om jag påstår, att det inom försvarsledningen finns starka krafter som arbetar för att han skall göra en betydande förstärkning av vårt robotförsvar på bekostnad av de konventionella vapnen. Det kommer att innebära att det blir nödvändigt att göra en grundlig översyn av vår fredsorganisation, en översyn som ännu inte utförts. De förändringar som har genomförts i fredsorganisationen har naturligtvis inneburit vissa rationaliseringar. I stort sett har det dock inte skett några mer genomgripande förändringar, och framför allt har man inte i någon större utsträckning gjort någon nedskärning av fredsorganisationen. Fredsutbildningen har med andra ord inte fått en tillfredsställande organisation.

Jag vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten vid ett uttalande som statsutskottet gör. Utskottet säger att man genom att ta Älvdalsfältet i anspråk också kommer att lösa skjutfältsfrågan för I 13, varigenom investeringskostnader om 5—6 miljoner kronor kan undvikas. Statsutskottet bygger sitt uttalande på ett yttrande av arméchefen. Jag tycker att utskottet alltför lättvindigt har godtagit denna siffra 5—6 miljoner i arméchefens yttrande. Om uppgiften är riktig skulle det betyda att vi står i den situationen, att vi för de flesta av våra infanteriregementen här i landet skulle behöva skaffa utvidgade skjutfältsområden till en kostnad av 5—6 miljoner kronor vardera. Våra infanteriregementen disponerar för närvarande, med undantag av I 1, I 10 och I 18, skjutfält som inte är större än mellan 300 och 1 000 hektar. Om alla dessa förband för att klara sina skjutningar skulle ha samma

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m. anspråk som I 13, skulle vi alltså behöva förse dem med skjutfält som skulle kosta omkring 5 å 6 miljoner kronor vardera. Det är en skrämmande utveckling och ytterligare ett argument för att det är nödvändigt att få till stånd en ordentlig översyn av hela skjutfältsfrågan. Vi måste säkerligen när det gäller fredsutbildningen sammanföra förbanden till större enheter för att därigenom kunna undvika onödigt stora investeringskostnader. Försvarsministern bör därför inte ha denna brådska som han lagt i dagen när det gäller detta skjutfält i Älvdalen.

Denna brådska är än mer förvånande mot bakgrunden av det uttalande som försvarsministern gjorde under andra-kammardebatten den 2 december 1959, då riksdagen diskuterade frågan om Gullbergsfältet. Med anledning av ett yttrande av en av reservanterna förklarade försvarsministern då: »Därför är det mycket egendomligt att reservanterna utan vidare utgår ifrån att vi snart får förslag om ett stort samövnings- och artilleriskjutfält, dit vi också kan skjutas infanteriskjutskolan. Detta är ingalunda säkert. Jag skulle vilja se denna kammare om jag lade fram ett förslag av den storleksordning som man resonerar om. Det måste finnas mycket starka skäl för att övertyga mig om lämpligheten härav.»

Nu har försvarsministern alltså kommit i det läget att han för riksdagen framlägger ett förslag av den storleksordningen. Jag tycker att detta är alltför tidigt och att man bör se över hela försvarsorganisationen grundligt innan man tar i anspråk sådana här betydande områden.

Jag kan inte heller finna några skäl för att nu så här brådstörtat ta i anspråk ett av de vackraste naturområdena här i Mellansverige för att använda det som skjutfält. Jag erinrar i det sammanhanget om domänstyrelsens förslag att ställa området till förfogande för allmänheten, som ju i allt större utsträckning behöver tillgång till områden av denna art för sin fritid.

Herr talman! Jag anser mig icke kun-

na vara med om att ytterligare markområden tas i anspråk för skjutfält eller medverka till åtgärder som innebär ökade kapital- och driftkostnader. Därför ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan under punkt III.

I detta anförande instämde herr *Dahl* (s).

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Som motionär och reser- vant på denna punkt har jag anledning att säga några ord.

Frågan om förläggandet av skjutfäl- ten har varit föremål för livlig debatt i olika sammanhang. Den 2 december 1959 hade vi en långvarig diskussion om det s. k. Gullbergsfältet i Östergötland. Det mötte motstånd, inte minst från östgöta- bänkens sida. I dag diskuterar vi frågan om ett skjutfält i Älvdalen. Även det har mött motstånd och erinringar från många håll.

Det förslag, som här föreligger, om ett skjutfält i Älvdalen bygger på ett förslag från skjutfältsutredningen, mot vilket det fanns vissa reservationer. Bakom en reservation stod ledamoten av skjutfältsutredningen herr Söderberg, som nyss yttrade sig från denna talar- stol. Ledamoten Pålsson föreslog att skjutfältet i stället för i Älvdalen skulle förläggas till Lillhärdaal i Härjedalen. Även skjutfältsutredningens majoritet gjorde en viss reservation genom att påpeka, att den stenbundna terrängen inom vissa delar av Älvdalsområdet kommer att medföra relativt betydande slitage på bandfordon. Man hade alltså redan då vissa betänkligheter mot lämplighe- ten av det område, som man utvalt i Älvdalen, och som Kungl. Maj:t nu förel- slår i den föreliggande propositionen.

Herr Persson har också erinrat om att både fullmäktige och befolkning i Älvdalens kommun har varit emot plan- nerna. De har anført många synpunkter på frågan, men herr Persson har här återgivit en rad av dessa, så jag behöver inte orda mer på den punkten.

Också ur naturskyddssynpunkt har det gjorts kraftiga invändningar. Detta är

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

landets sydligaste verkliga vildmarksområde, och det finns inte någonstädes i Mellansverige någon motsvarighet. Den som hör ett sådant uttalande tycker kanske att jag tar stora ord i munnen, men efter den resa som dalariksdagsmännen hade tillfälle att göra till området i fjol höst tror jag mig våga påstå, att man enhälligt vitsordar, att detta område har en säregen vildmarksnatur. Det är sär eget inte bara såsom vildmark, utan vi har där också landets sydligaste björnstam, som omfattar minst ett tjugotal djur, för att nämna ett exempel.

Domänverket har påpekat dessa saker och har i en värdsam promemoria föreslagit, att fyra områden i landet skall avsättas som naturparker och fritidsområden. Ett av dessa områden är Älvdalens östra revir, alltså det område som vi i dag diskuterar. Det är inte minst den omständigheten, att området är lätt tillgängligt och att många redan nu söker sig till Älvdalen därför att de har förläskat sig i trakten, som gör att detta förslag har framlagts av domänverket. Man menar att det i vår tid bör finnas möjlighet för människor att söka sig ut i orörd vildmark.

Skyddet av vår natur har diskuterats i många sammanhang — bl. a. tas den diskussionen upp varje gång det görs en sjöreglering. Man är bekymrad inte minst på naturvårdshåll varje gång naturvårderna naggas i kanten. Här görs också ett ingripande, som är nog så allvarligt ur den synpunkten, då man vill förlägga ett skjutfält till ett av dessa områden.

Dessa skäl tillsammans borde vara motiv för att en annan förläggning av skjutfältet borde undersökas, men så har nu inte skett. Trots livliga kontakter med berörda parter har Kungl. Maj:t lagt fram förslag om förläggande av ett skjutfält till Älvdalen. Vi vet ju att när Kungl. Maj:t har lagt fram ett förslag, är det svårt att få till stånd en ändring. Det finns en gammal regel som myntades här i riksdagen för lång tid sedan, att propositioner blir bifallna, medan motioner avslås. Det är kanske en sanning med modifikation, men i stort sett är det

nog på det sättet. Här finns det emellertid en möjlighet att både följa Kungl. Maj:ts förslag om förläggande av ett skjutfält till Älvdalen och att bifalla den motion som har väckts av riksdagsmännen på dalabänken om en förskjutning av detta skjutfälts gränser.

Vi har hört av herr Persson, att älvdalsborna inte har ändrat uppfattning. De har inte resignerat, och de vill fortfarande inte ha något skjutfält i Älvdalen. Nu är man medveten om att man i alla fall får det, och då är man angelägen att medverka till att fältet får en ur alla synpunkter lämplig förläggning, så att det åstadkommer minsta möjliga våda ur både näringslivets och naturskyddets synpunkter.

Utskottet har ställt sig något kallsinnigt till den motion som riksdagsmännen på dalabänken har lagt fram. Utskottet hänvisar i skrivningen till att det skall inrättas ett samarbetsorgan och säger: »Utskottet förutsätter att det därvid skall bli möjligt att mellan de militära myndigheterna och företrädarna för orfsbefolkningen få till stånd en överenskommelse som tillgodoser båda sidornas berättigade intressen.»

Vi motionärer och reservanter borde kanske ha känt oss nöjda med den skrivningen, men vi har lärt oss många gånger, att i avvägningen mellan civila synpunkter och militära de civila synpunkterna alltid får vika. Det gör att vi känner stor tveksamhet, om våra, såsom vi menar, berättigade önskemål blir tillgodosedda genom denna skrivning. Vi skulle också kunna uttrycka det så, att om utskottet skriver så välvilligt om att man skall ta hänsyn till alla omständigheter, kunde det ha tillstyrkt våra motioner.

Det finns alltså starka skäl för en förskjutning av skjutfältet mot nordväst. När man nu i Kopparbergs län accepterat förläggningen av skjutfältet till Älvdalen borde det finnas en möjlighet för riksdagen att tillmötesgå det önskemål om en förskjutning mot nordväst som en stark opinion har framfört.

Det tillhör inte ordningen här i kammaren, herr talman, att man vädjar om

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m. någonting, och det brukar också vara ganska lönlöst i den här församlingen. I denna för oss så speciella fråga skulle jag emellertid, herr talman, faktiskt vilja vädja till kammaren att följa den reservation som här finns. Genom att bifalla reservationen skulle riksdagen tillgodose både de synpunkter som Kungl. Maj:t har anfört och de synpunkter som reservanterna har lagt på frågan. Detta gör, herr talman, att jag yrkar bifall till den reservation som finns till utskottets utlåtande.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har i rätt många år haft tillfälle att syssla med anskaffningen av skjut- och övningsfält här i landet och har varit med om att i särskild ordning pröva olika områden som ansetts lämpliga men som allesammans måst kasseras. Sammanlagt rör det sig om ett 40-tal projekt. Beträffande alla dessa områden har den invändningen kunnat resas, att ianspråktagande för skjutfält djupt skulle ingripa i befolkningens liv och vålla sociala och ekonomiska skador, som man borde undvika. Några av de undersökta områdena blev kvar, men även där måste ett ianspråktagande innebära att — såsom skedde beträffande Gullbergsfältet — hundratal människor tvångsförflyttas från sina gamla boplatser.

När dessa utredningar gjordes sade man nästan överallt: »Kan ni inte söka efter mark för skjutfält i ödebygden, i vildmarken?» Det var naturligtvis en riktig invändning, men jag tror inte att militären var särskilt förtjust i tanken att flytta långt bort från civilisationen.

I dag är läget det, att man har pekat ut ett för skjutfält lämpligt område i ödemarken, i vildmarken, och militären har gudskelov accepterat förslaget. Men nu görs den invändningen att vi måste skydda vildmarken. Det är fråga om naturområden av sådan art att försvarets övningar inte heller skulle kunna förläggas dit.

Utvecklingen på vapenteknikens område har ju lett till att man nu behöver

större skjutfält än tidigare. En rad övningsfält i landet har utökats och en del nya fält har anskaffats, och utvidgningarna har varit nödvändiga med hänsyn till de större skottvidderna och de farligare brisaderna, vilka i sin tur framtvingat ökade skyddsområden runt övningsplatserna. Det är ofrånkomligt att om kammaren menar att moderniseringen av försvarsvapnen skall kunna fullföljas, måste man också se till att de, som i värsta fall en gång nödgas använda de moderna försvarsvapnen i händelse av krig, verkligen har tillfälle att i fred öva sig i användningen av dessa moderna vapen, och därför är det förstäeligt att man vill utvidga de militära övningsområdena på det sätt som den nya tekniken själv framtvingar.

Vad som nu aktualiserar anskaffningen av detta skjutfält är den i och för sig nödvändiga förflyttningen av A 1 från Stockholm. Denna förflyttning har varit på tal under flera år, och utredningen om Gullbergsfältet avsåg på sin tid att A 1:s skjutningar skulle kunna förläggas dit. Man tog där till ett område om 17 000 hektar, men fältet minskades till 7 000 hektar med den uttalade förutsättningen att A 1 inte skulle få utnyttja detta fält.

Då återstod att skaffa ett annat skjutfält för A 1, och det har den särskilda skjutfältsutredningen gjort genom att utpeka det ifrågavarande området inom Älvdalen såsom lämpligt. Älvdalen har för all del varit på tal även tidigare, men militären har då ansett området ligga för långt borta. Där uppe finns i ett sammanhängande bälte 25 kvadratmil ödemark — kalla det gärna vildmark, naturpark eller vad som helst, men området är inte bebott. Av detta stora område skulle en dryg femtedel, 54 000 hektar, tas i anspråk för skjutfältet dels östra kronoparken om 51 000 hektar och dels enskild mark om cirka 3 000 hektar. I området får man dessutom för rimligt pris en barackanläggning som står kvar efter kraftstationsbygget. Därmed blir det möjligt att till lägre kostnader uppföra de anläggningar som militären kommer att behöva vid skjutfältet.

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

Mot detta förslag har många invändningar rests från bygden, och de har ju även här i debatten mycket kraftigt och effektivt framförts av ett par representanter för Dalarna. Jag förstår mycket väl dessa invändningar — vid varje tillfälle då skjutfältsfrågor diskuterats har det förekommit motstånd i den berörda bygden, och det är alltså ingenting originellt. Här har yrkats avslag, och det föreligger även en motion med avslagsyrkande. Kommunistmotionen yrkar ju avslag på hela propositionen — inklusive flyttningen av A 1, vilket herr Öhman inte observerat fastän han skrivit under motionen — och i yrkandet om rent avslag har herr Söderberg instämt. De två talarna för dalabänken här begränsat sig till att yrka bifall till den föreliggande reservationen, som innebär att man skall minska fältet med cirka 17 000 hektar, nämligen med det område som ligger i anslutning till och öster om Rotälven. Där finns utan tvivel en särpräglad natur, och det är möjligt att detta område kan bli en turistattraktion. Ännu har inte turismen slagit några djupare rötter där uppe, men man ställer därvidlag vissa förhoppningar. Det är därför som utskottet har skrivit som jag tycker ganska klart, att militären bör, då fältet tas i anspråk, begränsa sina övningar inom detta speciella område, att den bör ta hänsyn till naturskyddet och inte skövla vad som anses vara värdefullt. Med den kännedom jag har om dessa frågor, tror jag att militären är villig att ta sådana hänsyn. Däremot kan man inte, sägs det, avstå från den aktuella delen av fältet, eftersom den med hänsyn till terrängförhållandena är speciellt lämpad för vissa övningar, för vilka kalfjället knappast kan komma i fråga.

Jag tror därför att med den skrivning, som utskottet här har presterat i fråga om hänsyn till de ur naturskydds- och turistsynpunkt värdefulla områdena, de önskemål som anmälts från lokalt håll, i betydelsefulla avseenden skall kunna tillgodoses.

Ett förvärv av skjutfältet i Älvdalen är också ur ekonomiska synpunkter för-

delaktigt för staten. Det är billigt, och det är ett bra skjutfält. Om A 1 flyttas från Järva — och det är väl meningen — får man möjlighet att sälja, som jag hoppas, betydande markområden, som ger inkomster, vilka väl täcker både förvärv och iordningställande av skjutfältet samt överflyttning av A 1 till Linköping.

Till Älvdalen är det också meningen att flytta artilleriskjutskolan, och att Dalregementet, I 13, kan ha sina strids- skjutövningar där. Beträffande I 13 kan sägas att fastighetsnämnden under flera år har haft att göra med frågan om dessa stridsskjutövningsområden, som är otillräckliga och ligger instängda, och man har gjort vissa undersökningar beträffande möjligheterna att skaffa I 13 ett hyggligt sådant område. Jag nämner detta med hänsyn till vad herr Söderberg sade. Dessa undersökningar visar att det kostar 5 å 6 miljoner kronor att få fram ett sådant område. Man har sett på en så centralt belägen plats som Rommehed, där det dock finns en befolkning som utan tvivel har skäl att reagera, om stridsskjutövningar skulle få äga rum i denna ganska täta bebyggelse. Jag anser att detta gamla krav om anskaffande av övningsmöjligheter för Dalregementet kan tillgodoses samtidigt som artilleriskjutfältsfrågan löses i stort.

Utskottets skrivning är som sagt sådan, att man kan räkna med att militären skall ta hänsyn till framförda rimliga önskemål beträffande det östliga området, vilket reservanterna vill utsluta från köpet. Utskottet har dessutom sagt att det bör tillsättas en kommitté, sammansatt av representanter för de militära och de lokala sidorna, och att denna kommitté bör kunna komma överens om många ting på samma sätt som man har kunnat göra på andra områden, exempelvis när det gäller Ravlunda i Skåne, som ju på sin tid var en stor fråga. Den skulle ge ortsbefolkningen möjligheter att ge uttryck för sin mening inför rätt forum. Det bör emellertid sägas att utskottet också har skrivit att de olika motsatta intressena i möjligaste mån skall tillgodoses. Det är

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.
 självklart att en överenskommelse, som det här talas om, inte kan komma till stånd om inte båda parternas rimliga anspråk tillgodoses.

Sedan, herr talman, bara några ord om flyttningen av A 1. Jag har nyss sagt att en sådan är nödvändig, då man inte längre kan ha regementet förlagt till stockholmstrakten. Det finns lediga kaserner i Linköping, som nästan räcker till efter det att Lv 2 genom beslut här- om året försvinner, och det kan ordnas markområden för speciella handövnings- fält m. m. i närheten. Det viktigaste är emellertid att man, när A 1 kommer bort från Järvafältet, kan skapa möjlig- heter för civil bebyggelse och annan be- byggelse på fältet. Den saken har emel- lertid försvarsministern nyss i sitt in- terpellationssvar redogjort för, och jag kan därför nu gå förbi den.

Det finns emellertid i detta samman- hang en motion, som yrkar avslag på förslaget om A 1:s förflyttning. Denna motion tar hänsyn till de personalgrup- per, som tvingas flytta från huvudsta- den, om A 1 förläggs till annan ort. Det är ju alltid så vid operationer av detta slag, att det skapas olägenheter för en- skilda människor. Såsom utskottet säger, måste emellertid dessa människor få lov att finna sig i olägenheterna, eftersom det ändå är ganska viktiga allmänna in- tressen som å andra sidan tillgodoses. Utskottet har därför yrkat avslag även på denna motion.

Jag har, herr talman, med det anför- da försökt att redogöra för de synpunk- ter, som utskottet lagt på denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till utskot- tets hemställan.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp) kort gen- mäle:

Herr talman! Herr Gillström sade att man hade sett på en lång rad områden — inte mindre än ett 40-tal — och att man slutligen kommit fram till att Älv- dalen var det lämpligaste området. En- ligt protokollet från den 2/12 1959, när denna fråga diskuterades, ställde sig emellertid herr Gillström den gången mycket tveksam till Älvdalen beroende

på att de militära myndigheterna också var tveksamma till förslaget ur militär synpunkt. Nu har man accepterat Älv- dalen. Det är möjligt att skjuta på denna fråga under nuvarande förhållan- den. Annars har man nog en känsla av att det hade varit motiverat med ytter- ligare överväganden.

Det har också sagts att vi från dala- bänken har rest motstånd mot detta för- slag, och det är riktigt. Vi har sagt att om man skulle kunna bevara dessa öst- liga områden av det blivande skjutfält- området, skulle man minska området inom Älvdalens kommun med ungefär 17 000 ha. Men vi har också givit an- visning om att man väl kunde kompen- sera dessa områden genom att förlägga skjutfältet mera åt nordväst inom Särna och Lillhärads kommuner. Ur kostnads- synpunkt tror jag inte att det på något sätt komme att ställa sig mera dyrbart än det kommer att göra med det förslag som nu föreligger.

Låt mig slutligen säga några ord om Dalregementets skjutfält, eftersom herr Gillström tog upp den saken. Om man studerar den karta som finns i proposi- tionen finner man att detta skjutfält kommer att ligga vid sidan och egentli- gen inte ha någon beröring med det öv- riga skjutfältet. Nog måste man då ifrå- gasätta, om det inte inom det område på 54 000 hektar som här föreslås skulle finnas andra möjligheter än att förlägga Dalregementets skjutfält vid sidan och på ett område, som ur olika synpunkter knappast kan betecknas som lämpligt och där ingrepp faktiskt göres, som ut- skottet säger bör undvikas. Detta talar, herr talman, för att man bör följa re- servationen och tänka om också på den punkten.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Det mesta i denna fråga har redan sagts, och argumenten både för och emot är uttömda vid detta laget. Jag skulle såsom medansvarig till mo- tion nr 651 i denna kammare kunna nöja mig med att ansluta mig till vad mina medmotionärer har sagt i denna fråga. Men, herr talman, jag vill ändock un-

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

derstryka några av de synpunkter som redan har framförts.

Trots att utskottets ärade talesman här har visat sig mycket förstående för de synpunkter som framförts från älvdals-håll och trots att utskottet även har skrivit mycket positivt om älvdalsbe-folkningens åsikter, anser jag att man vid behandlingen av denna fråga borde ha tagit större hänsyn till den opinion som ortsbefolkningen har givit uttryck åt och som även kommer till uttryck i nämnda motion.

På ett tidigt stadium av skjutfältsut-redningens arbete framfördes från älv-dalshåll starka betänkligheter mot fäl-tets förläggande till denna kommun, vil-ket redan har sagts tidigare i denna de-batt. Denna meningsriktning inom kom-munen har bl. a. kommit till uttryck i kommunalfullmäktiges remissvar till ut-redningen samt vid uppvaktningar inför försvarsministern och på många andra sätt.

Då denna opinion inte har vunnit ge-hör för sina åsikter utan propositionen emot den av ortsbefolkningen uttalade meningen föreslår ett förläggande av skjutfältet till Älvdalen, hade man av utskottet kunnat förvänta större hän-synstagande till de framförda önskemå-len om att gränsdragningen för Älvdals-fältet fått en sådan utformning att de naturvärden som finns inom det disku-terade området i största möjliga ut-sträckning skyddats. Alldeles nyligen har inom denna del av vårt land en utomordentligt vacker dalgång förlorat mycket av sin naturskönhet genom Trängslets kraftverksbygge, vilket även har minskat fiskemöjligheterna i den därav berörda Österdalälven. Den pågå-ende utbyggnaden söder om Trängslet gör dessa olägenheter än större. Jag vill här inte alls ifrågasätta det berättigade i dessa åtgärder. Jag vill bara framhålla att ett annat område inom denna del av Dalarna nu även är föremål för ingri-panden som betyder att man reducerar skönhetsvärden och minskar fiskemöj-ligheter.

Det nu föreslagna fältet omfattar and-ra vackra och fiskrika älvar, nämligen

Rotälven och Rällån. Naturen kring des-sa älvar består av en orörd vildmark och av naturformationer av säreget slag. Området representerar stora naturvär-den som inte kan ersättas. Vid remiss-behandlingen av detta ärende har det även framkommit att man har planerat att göra området mera tillgängligt för fritids- och semesterändamål. Bl. a. har som bekant Svenska naturskyddsför-eningen anfört att skjutfältet under alla förhållanden bör begränsas på så sätt att området kring och öster om Rotälven undantages. Andra institutioner på na-turskyddsområdet har i sina remissvar framhållit liknande synpunkter.

Härtill kommer även att det finns risk för att sysselsättningsmöjligheterna minskas och försvåras. Genom området flyter flera betydelsefulla flottleder som inte kan avstängas under de dagar skjut-ningar pågår utan måste vara öppna varje dag under flottningssäsongen.

Som redan har sagts har såväl stats-rådet som utskottet och nu senast ut-skottets talesman framhållit det ange-lägna i att hänsyn toges till nu anförda naturskyddssynpunkter. Utskottet har sagt att det är angeläget »att de i om-rådets östra del belägna, ur naturskydds-synpunkt särskilt värdefulla reservaten icke skola utnyttjas som målområden samt att i övrigt största varsamhet i det-ta hänseende iakttages». Med detta ut-talande borde det ha varit naturligt, an-ser jag, att utskottet hade anslutit sig till motion nr 651 i denna kammare och yrkat bifall till densamma.

Det finns, herr talman, starka skäl för att gränsdragningen för detta skjutfält i Älvdalen blir föremål för ytterligare prövning innan denna fråga definitivt avgöres. I motionen säges: »Denna pröv-ning bör främst gälla möjligheterna att undantaga trakten kring Rotälven och Rällån i nordöstra delen av Älvdalens kommun med dess fåbodrar, urskogsre-servat, raviner, forsar, vattenfall och i övrigt särpräglad natur i syfte att bevara detta som ett framtida fritidsreservat.»

Herr talman! Jag yrkar bifall till den till ifrågavarande utskottsutlåtande un-der punkten III avgivna reservationen.

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

Herr GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord i ett par frågor! Beträffande gränsdragningen tycker jag att det bör erinras om att gränsen för det föreslagna skjutfältet ursprungligen var dragen långt mera söderut, men efter framställning från ortsintressena flyttades den norrut. Man uteslöt från fältet de s. k. besparingskogarna som man tidigare hade avsett att ta med. Detta skedde redan under skjutfältsutredningens arbete. Man har alltså tillmötesgått anspråken på att så att säga skjuta fältet längre upp i ödemarken. Det är ju ändå ett tillmötesgående som visats ortsbefolkningen vad gränsdragningen beträffar.

Sedan vill jag med anledning av vad herr Stefanson nyss anförde angående flottningen säga att denna icke kommer att förhindras eller försvåras, om skjutfältet förläggs där uppe. Bergslaget, som väl är den största intressenten i flottleden, har för sin del i remissuttalandet sagt att det bör vara möjligt att bedriva både flottning och skjutning utan hinder av varandra. Fisket är det kanske likadant med. Någon har sagt där uppe att tillgången på fisk inte är särskilt riklig just nu men att det går att odla fisk, och då kommer det att finnas möjligheter till fiske för turisterna, om de kommer dit. Så ligger det faktiskt till.

Herr PERSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman sade att gränserna för detta skjutfält ursprungligen hade dragits mycket längre söderut, och det är ju alldeles riktigt. Sedan opinionen inom befolkningen i trakten kommit till uttryck drogs gränsen längre norrut till den s. k. tolfte parallellen. Ortsbefolkningen hade emellertid önskat att gränsen skulle dras ännu ett stycke längre norrut, nämligen vid den trettonde parallellen. Om så hade skett skulle befolkningen möjligtvis kunna finna sig i arrangemangen, men nu blev det inte så, utan gränsen kom att dras vid den tolfte parallellen.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Eftersom jag tillhört den kommitté som framlagt förslaget att det nya skjutfältet skall förläggas till Älvdalen, skulle jag vilja med några ord motivera varför kommittén kommit till den slutsatsen. Jag skall försöka akta mig för att upprepa vad herr Gillström redan har sagt.

Låt mig då börja med att säga att vårt uppdrag var att söka ett nytt skjutfält. Med hänsyn till vad herr Söderberg har anfört får jag kanske också säga att vi faktiskt även undersökte — trots direktiven — om det verkligen behövdes ett nytt skjutfält. Med undantag av herr Söderberg kom vi allesamman i kommittén till den slutsatsen att ett sådant behövdes. Problemet blev då: Vart skall det förläggas? Någonstans måste ju ett skjutfält ligga.

Kommittén bestod av riksdagsmän, och det var naturligt att vi frågade militären vad den ställde för krav på ett modernt skjutfält. Det betyder inte att vi oreserverat svalde vad militären kom med, men argumenten var inte krångligare än att vi själva kunde förstå dem och även bedöma dem.

Herr Gillström har redan nämnt att skottvidderns ökning för vårt artilleri har ställt nya krav på ett skjutfälts storlek. Det finns också en annan synpunkt som inte har blivit nämnd, och det är att rörligheten i övningarna, önskvärdheten av att ha varierande uppställningsplatser för pjäserna, har medfört att behovet av större fält har blivit mer accentuerat. Det finns också en sak som det är ganska värdefullt att hålla i minnet med hänsyn till den diskussion som rör området öster om Rotälven. Det är nödvändigt också för de taktiska övningarna att terrängen är så omväxlande som möjligt. Det får inte bara vara flacka områden, ty då kan det bli som i Grytan utanför Östersund att man får bygga upp utsiktstorn och på det sättet begränsa batteriuppställningen. Terrängen måste vara omväxlande med dalgångar och höjder både för observationer och för skjutningen. Bortsett från trakten öster om Rotälven finns i det här stora om-

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

rådet icke någon terräng som tillfredsställande uppfyller önskemålen i fråga om omväxling. Sådan terräng finns också i det område som vi emellertid utslöt, nämligen det som tillhör besparingskogen. Jag tror på den uppfattningen som framhålles från sakkunnigt håll, att skulle man ta bort området öster om Rotälven, så skulle fältets användbarhet bli väsentligt försämrad.

Under sådana förhållanden är det inte riktigt att betrakta detta som en arealfråga. Tar vi bort några tusen hektar kan man inte utan vidare kompensera detta område med ett annat. Det beror på hur marken där är beskaffad.

Att fältet behöver vara större vittnar bl. a. våra nuvarande skjutfält om — en del är bara skjutbanor. Men icke något av de fält vi har, bortsett i någon mån från Villingsberg och Grytan, är sådant att det kan anses tillräckligt för att medge den rörlighet i övningarna som man numera finner påkallad.

De synpunkter jag har att tillägga har redan redovisats. Vi måste se till att vi åstadkommer minsta möjliga ohägn för folk, se till att folk inte behöver flytta och att det blir så billigt som möjligt. Här i detta stora område finns det inte en enda bofast människa. Det finns några fåbodar och det finns några myrslogar, som inte använts på många år.

Vi kom så småningom till att vi hade att välja mellan Älvdalsområdet och Lillhärdalsområdet. Ur militär synpunkt erbjöd det senare icke tillnärmelsevis samma möjligheter för övningar som Älvdalsområdet. Med hänsyn till vägarna var det likaledes ofantligt underlägset. Med de ekonomiska förhållandena är det så, att Lillhärdalsområdet befinner sig i enskild ägo, och det skulle enligt uppgift kosta 70 miljoner kronor att lösa in det. Alla dessa omständigheter pekade på Älvdalen.

Jag vill gärna understryka vad herr Gillström framhöll, att vi hyser full förståelse för ortsbefolkningens intressen. Men när vi en gång har accepterat tanken på att det måste bli ett nytt skjutfält, så måste detta läggas någonstans, och det måste betraktas som ostridigt att

man åstadkommer det minsta ohägnet genom att förlägga det till Älvdalen och att det blir billigast där. Den slutsatsen måste man acceptera.

När vi i utskottets första avdelning var uppe i Älvdalen och lyssnade till ortsbefolkningen fäste jag mig vid ett varmhjärtat yttrande av en talesman för bygden. Han talade om försvarsintresset i Älvdalen. Men om vi accepterar tanken att det behövs ett skjutfält och det är ostridigt att de minsta olägenheterna uppkommer genom förläggning hit upp, då tycker jag att försvarsintresset borde tagit sig det uttrycket att man accepterat denna plats och inte velat skjuta det hela ifrån sig.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske otillständigt att betvivla herr Berghs sakkunskap som artillerist, eftersom han är Sveriges enda riksdagsman med en egen kanon — som han förresten köpt av Bofors — men icke förty kan jag inte dela hans uppfattning om att det är ostridigt att det behövs ett nytt skjutfält. Vad är det som säger att det behövs ett nytt skjutfält för så gott som uteslutande A 1 och A 9, medan övriga artilleriförband i södra och norra Sverige skall behålla de mindre fält som de för närvarande har? Eller är avsikten att man senare skall kräva ytterligare skjutfält på omkring 50 000 hektar? Jag tror att det är nödvändigt att vi ser upp med övningsområden för våra militära förband. Vi är inne på en fullkomligt felaktig väg, om vi skall flytta ett förband, bara för att det finns lediga kaserner. Det är inte vidare rationellt att förlägga A 1 till Linköping, om förbandet skall ha sina övningar i Villingsberg. Då skall man naturligtvis förlägga A 1 i närheten av Villingsberg. Jag tror att man får granska hela denna fråga om vår militära fredsutbildning för att få en rationellare lösning än vi för närvarande har.

Beträffande behovet av att få detta stora skjutfält, som kommer att bli ett av de största i Västeuropa, har det ju från militärt håll anförts att det är

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.
 nödvändigt för att man under övningar skall kunna åstadkomma tillräckligt stora avstånd med hänsyn till ett kommande atomkrig. Det är svårt för en lekman att uttala sig om detta, men det är ganska underligt att man t. ex. i Västtyskland och flera andra länder får lov att klara sig med betydligt mindre skjutfält än vad vi har eller kommer att få. Varför skall det då vara absolut nödvändigt att man här i Sverige har så här stora skjutfält? Jag kan inte finna att det är absolut bevisat att så är fallet.

När det gäller besparingsskogen var det väl inte inom skjutfältsutredningen så självskrivet att det var av hänsyn till ortsbefolkningen, som utredningens majoritet var aktsam om besparingsskogen. Nej, det var nog helt andra skäl. Det var helt enkelt så att man råkade känna dalkarlarna, inte minst genom Karlfeldts ord: »Fördärve mig platt, om jag viker en tum.» Om man inkräktar på besparingsskogen så skulle de drabbade intill sista man överklaga alla dessa beslut, och det är så många som äger dessa besparingsskogar att det skulle dra så långt ut på tiden att man aldrig skulle få detta skjutfält. Så enkel är nog motiveringen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Bara ett par ord till herr Bergh. Han sade att vi inte hade accepterat detta skjutfält. Det framgår av både motionen och reservationen att vi har accepterat ett skjutfält på detta område, även om vi velat pruta ned det med 17 000 hektar. Vi har också sagt tidigare att det skulle finnas möjlighet att skjuta fältet litet mera åt norr. Då kommer man också upp i 54 000 hektar, men jag tycker för min del att det skulle räcka med 37 000.

Vidare sägs det här att terrängen för ett skjutfält måste vara omväxlande. Ingen har bestritt det, och det kan även vi reservanter förstå. Men jag undrar om den hör vara så omväxlande som den är inom detta område. Jag tycker att den naturen är så omväxlande att det

inte ens är möjligt att komma fram gående på många håll. Där finns djupa bäckar, raviner, sjöar och älvar. Nog tycker man att området skulle vara tillräckligt omväxlande om man droge av det stycke som vi har talat om förut här i dag.

Herr Bergh säger vidare, att det inte finns någon bofast befolkning i detta område. Det beror på vad man avser med bofast befolkning, om man räknar dit endast dem som bor i området året runt. Men det finns folk som vistas i detta område större delen av året. Skogsarbetarna är väl bofasta, de bor ju här större delen av året, och sedan har vi turisterna, som bor under hela sommaren i många av fäbodstugorna som finns i detta område. Så nog tror jag att man kan tala om en bofast befolkning även i detta område.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Persson att man kommer till felaktigt resultat ifall man tror att man kan byta ut en areal mot en annan utan att taga hänsyn till hur denna areal är beskaffad. Herr Persson menar att terrängen skulle vara för bruten öster om Rotälven. Men det är ju just denna brutna terräng som militären också anser sig behöva, dels för utsiktsplatserna och dels för att ha realistiska övningar. Man kan inte mena att om man tar bort detta område och flyttar gränsen, så går det lika bra ändå. Det beror på hur området är beskaffat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls till en början vad utskottet i punkterna I och II hemställt.

I fråga om punkten III, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att

Ang. anordnande av ett skjutfält inom Älvdalens och Särna kommuner, m. m.

det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:0) att kammaren skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition i förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Einar*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till i reservationen framställt förslag.

Herr *Söderberg* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 113 punkten III antager godkännande av det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits avslag å Kungl. Maj:ts proposition i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svärd* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 11.

Därjämte hade 72 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 113, punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Persson, Einar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 41.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten IV hemställt.

Slutligen gjordes enligt de beträffande punkten V framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionen II:776; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 23 mars 1961 dagtecknad proposition, nr 128, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering, m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.;

3) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1956 (nr 568) om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal; och

4) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 15 maj 1959 (nr 157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad.

I propositionen hade föreslagits, att lagstiftningen om hyresreglering och vad därmed sammanhängande skulle förlängas till och med utgången av år 1963. Vidare hade föreslagits, att hyresregleringslagens bestämmelser om hyreskontroll icke skulle tillämpas på statlig myndighets upplåtelse av lägenhet, som vore avsedd att helt eller till väsentlig del nyttjas till bostad.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat tre i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1. de likalydande motionerna nr 658 i första kammaren av herr *Yngve Nilsson m. fl.* och nr 784 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.*; samt

2. motionen nr 783 i andra kammaren av herr *Svenning m. fl.*

I motionerna I: 658 och II: 784 hade yrkats, att giltighetstiden för hyresregleringslagen m. fl. här förut angivna lagar skulle förlängas endast till och med den 31 december 1962, att bostadsrättslägenheter skulle undantagas från regleringen samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med tillämpning från och med den 1 januari 1962 dels upphäva 3—5 §§ hyresregleringslagen vad anginge fall där hyresvärd vidtagit väsentlig standardförbättrande åtgärd i lägenhet, dock med rätt för hyresgäst att påkalla hyresnämnds medverkan därest enighet om hyran icke kunde uppnås, dels ock förordna om upphävande av hyresregleringslagen för lägenhet som vore eller bleve upplåten för annat ändamål än bostad ävensom för lägenhet i flerfamiljshus, vilket färdigställts tidigast den 1 januari 1962 och uppförts utan stöd av statliga lån.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att de i motionerna I: 658 och II: 784 framställda yrkandena om skrivelser till Kungl. Maj:t med begäran om upphävande av 3—5 §§ hyresregleringslagen för vissa fall och om avveckling av hyresregleringen, såvitt avsåge flerfamiljshus, vilka uppförts utan stöd av statliga lån, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att riksdagen, med avslag å det i motionerna I: 658 och II: 784 framställda yrkandet om en endast ettårig förlängning av hyresregleringslagen, måtte bifalla det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 26 § samma lag, så ock om fortsatt giltighet av lagen;

C. att riksdagen, med avslag å följande i motionerna I: 658 och II: 784 framställda yrkanden angående bostadsrättskontrollagen, nämligen

1) yrkandet om upphävande av lagens bestämmelser om kontroll över överlåtelser av bostadsrätt och

Ang. fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, m. m.

2) yrkandet om en endast ettårig förlängning av lagens giltighetstid

måtte bifalla det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående fortsatt giltighet av samma lag;

D. att riksdagen, med avslag å det i motionerna I: 658 och II: 784 framställda yrkandet om en endast ettårig förlängning av lagen om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal, måtte bifalla det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående fortsatt giltighet av samma lag;

E. att riksdagen med avslag å det i motionerna I: 658 och II: 784 framställda yrkandet om en endast ettårig förlängning av lagen med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad måtte bifalla det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående fortsatt giltighet av samma lag;

F. att det i motionerna I: 658 och II: 784 framställda yrkandet angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en avveckling av hyresregleringen beträffande lägenhet, som vore eller bleve upplåten för annat ändamål än bostad, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att motionen II: 783 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade, utom av andra, avgivits

beträffande punkterna B—F i utskottets hemställan

av herr *Schött* och herr *Bengtsson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B, C, D, E och F hemställa,

under *punkt B*:

— i anledning av yrkanden i motionerna I: 658 och II: 784 —

a) att 26 § andra stycket hyresregleringslagen måtte erhålla följande lydelse:

»Stadgandena i 2—6 §§ skola icke äga tillämpning på upplåtelse av lägenhet i

hyresvärden tillhörigt hus, för vilket utgått sådant statligt lån, som är förenat med villkor om begränsning av rätten att uttaga hyra och slutligt beviljats efter den 31 december 1956 samt icke uppsagts till betalning. Stadgandena skola ej heller tillämpas på upplåtelse i första hand av lägenhet i sådant av kommun eller av kommunalt eller därmed jämställt bostadsföretag förvaltad hus, som Konungen bestämmer, eller på statlig myndighets upplåtelse av lägenhet, som är avsedd att helt eller till väsentlig del nyttjas till bostad, eller på upplåtelse av lägenhet i flerfamiljshus, vilket färdigställts efter den 31 december 1961 och uppförts utan stöd av statliga lån.»;

b) att till 26 § hyresregleringslagen måtte såsom tredje stycke fogas följande:

»Bestämmelserna i 3—5 §§ skola icke äga tillämpning, då fråga är om avtal rörande hyresökning på grund av att hyresvärd vidtagit väsentlig standardförbättrande åtgärd i lägenhet, dock att part må påkalla hyresnämnds medverkan, därest enighet om hyresökningens storlek icke uppnås.»;

c) att i ingressen till förslaget till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen om hyresreglering, m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, årtalet 1963 måtte utbytas mot 1962;

under *punkt C*:

— med bifall till motionerna I: 658 och II: 784 —

a) att bostadsrättskontrollagens bestämmelser om kontroll av överlåtelse av bostadsrätt måtte upphävas; och

b) att förlängningen av giltighetstiden för bostadsrättskontrollagen måtte begränsas att avse ett år

allt i enlighet med i reservationen införd förslag till lag angående ändring av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m. så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

under *punkt D*:

— med bifall till motionerna I: 658 och II: 784 —

Ang. fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, m. m.

att i förslaget till lag om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal årtalet 1963 måtte utbytas mot 1962;

under *punkt E*:

— med bifall till motionerna I: 658 och II: 874 —

att förslaget till lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad årtalet 1963 måtte utbytas mot 1962;

under *punkt F*:

att riksdagen i anledning av motionerna I: 658 och II: 784 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med tillämpning från och med den 1 januari 1962 förordna om upphävande av hyresregleringslagen för lägenhet som vore eller bleve upplåten för annat ändamål än bostad.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Vid tredje lagutskottets nu aktuella utlåtande är fogad en reservation undertecknad av herr Bengtsson i Göteborg och mig. Med anledning härav ber jag att få anföra följande.

Det bör först konstateras att hyresregleringslagen är en kristidslag, som vi haft nu i snart 20 år. Alla, även departementschefen och utskottet, säger sig vilja avskaffa den. Ingen, inte ens högerreservanterna, förordar emellertid ett omedelbart avskaffande av regleringen i dess helhet. Det som främst skiljer oss reservanter från utskottet är att vi tror på möjligheten av en snabbare avveckling av regleringen. Därför önskar vi i första hand att den nuvarande hyresregleringen nu endast förlänges ett år i stället för föreslagna två år. Vår målsättning, en så skyndsam avveckling som möjligt, överensstämmer väl med riksdagens uttalanden i ämnet vid ett flertal tillfällen.

Erfarenheterna av den regionala och kategorimässiga avveckling som ägt rum sedan 1956 är enligt allas uppfattning goda. Detta förhållande talar enligt högerreservanternas uppfattning för att avvecklingen bör ske skyndsammare än tidigare. Vi anser därför både med hänsyn till målsättningen, en så skyndsam

avveckling som möjligt, och erfarenheterna av redan skedd avveckling lämpligast att förlängningen av hyresregleringen nu begränsas till ett år.

Det är här fråga om en kristidslag, och förlängningstiden för en sådan bör inte vara mer än ett år. Härtill kommer att hyreslagskommittén beräknas under innevarande år avge sitt betänkande rörande reglerna för definitivt besiktningsskydd. Även av denna anledning är det värdefullt att riksdagen redan nästa år får tillfälle att ompröva hyresregleringen.

Herr talman! Det är av här angivna skäl som vi högerreservanter i utskottet yrkar att giltighetstiden för hyresregleringen och vad därmed sammanhänger måtte förlängas endast till och med den 31 december 1962.

I tre fall bör enligt vår mening dessutom lättnader i nu gällande lagstiftning ske redan från och med den 1 januari 1962. Vi föreslår således från och med nästa årsskifte upphävande av 3—5 §§ hyresregleringslagen i sådana fall där hyresvärden vidtager väsentlig standardförbättring av lägenhet samt där värd och hyresgäst är överens om hyran. Det skall alltså finnas rätt för hyresgäst att påkalla hyresnämnds medverkan om enighet om hyran ej kan uppnås. Det är vår uppfattning att vid ett bifall till vårt förslag en högst önskvärd och välbehövlig upprustning och modernisering av äldre lägenheter skulle stimuleras. Dessutom skulle hyresnämnderna få en välkommen lättnad i sin arbetsbörda.

Vidare bör enligt vår mening regleringen avvecklas för nyproducerade lägenheter utan statsbelåning. Tanken är att ett frisläppande av denna grupp skall medföra ökad produktion av lägenheter genom tillskott av nytt riskvilligt kapital. Utskottets uttalande, »att det dock ej kan hållas för visst» att produktionen skulle öka även om kapitaltillskottet kommer till stånd, eftersom bostadsproduktionen är beroende av även andra faktorer än medelstillgången, bör ej avskräcka från ett realiserande av detta förslag, som redan tidigare framförts i riksdagen.

Ang. fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, m. m.

Den tredje grupp som enligt vår mening redan vid årsskiftet bör undantas från regleringen är de kommersiella lokalerna. En avveckling här skulle säkerligen vara till fördel för många mindre och för många nystartande företagare och icke heller innebära någon risk för nuvarande lägenhetsinnehavare. Dessa har nämligen i besittningsskyddslagen ett skydd mot oskäligen hyreshöjningar.

Herr talman! I övrigt ber jag att få hänvisa till innehållet i motionerna I: 658 och II: 784 och yrkar bifall till alla delar till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, avgiven av herr Bengtsson i Göteborg och mig.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Utskottet är — såsom framgår av dess utlåtande — av den uppfattningen, att hyresregleringslagen bör avskaffas så snart som detta är möjligt, och utskottet har också uttalat, att strävandena bör inriktas på att så snart som möjligt få denna lag avskaffad. Emellertid har utskottet inte kunnat biträda yrkandet om att förlänga lagen endast ett år, ty det finns inte någon, såvitt jag vet, som tror att det skall vara möjligt att uppnå ett sådant tillstånd på hyresmarknaden, att lagen kan avskaffas efter ett år. Under sådana omständigheter är det inte någon mening med att förlänga lagen på endast ett år.

Nu säger herr Schött att han tror på en snabbare avveckling än vad utskottet här har givit uttryck åt. Jag vill emellertid säga att under utskottets behandling av detta ärende inte någon gjorde gällande, att det skulle vara möjligt att avskaffa lagen tidigare än efter två år, och många menar, att det kanske inte ens blir möjligt att då avskaffa lagen.

Vad beträffar lägenheter som är producerade utan statsbelåning tror jag att motionärerna och reservanterna här ger sig hän åt en önskedröm, då de tror att det skall vara möjligt att genom att upphäva hyresregleringslagen för ifrågavarande bostadsbestånd komma i den situationen, att bostadsbeståndet skulle bli

fullt tillräckligt. Det finns inte, såvitt jag vet, någon som tror att det är möjligt att åstadkomma en så snabb byggnadsverksamhet att lagen nu skulle kunna avskaffas för denna grupp av hus, och då skulle en stor grupp av hyresgäster komma i just den situation, som man vill undanröja med hyresregleringslagen.

Vad sedan beträffar kommersiella lokaler råder på detta område ungefär samma förhållanden. Många med mig menar, att ett upphävande av lagen sannolikt komme att medföra stora svårigheter för många av hyresgästerna, även om det kanske skulle bli till fördel för en del. Man har anledning att befara att det skulle bli ett rent kaos på många områden.

Jag ber således, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! För någon tid sedan hade vi tillfälle här i kammaren att ta del av tredje lagutskottets utlåtande om villkoren för överlåtelse av bostadsrätt, och nu i dag har vi samma utskotts utlåtande med anledning av propositionen om förlängning av hyresregleringslagen. Detta ger åtminstone mig anledning till några reflexioner.

Jag vill erinra om att när vi behandlade frågan om överlåtelse av bostadsrätt hänförde sig utskottsutlåtandet till en motion som gick ut på att vid överlåtelse av bostadsrätt skulle ägaren till denna få räkna sig till godo det i penningar ökade värde som uppkommit genom penningvärdeförsämringen, men riksdagen avslag som bekant motionen.

I dag har vi att taga ställning till Kungl. Maj:ts proposition om förlängning av hyresregleringslagen och kan då i utlåtandet finna att utskottet icke är enigt alldenstund två högerledamöter reserverat sig. Herr Schött har här närmare redogjort för reservationen, men i ett avseende tar jag mig friheten att stryka under vad han anfört. Det gäller frågan

Ang. fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, m. m.

om upphävande av hyresregleringen för andra lokaler än dem som används till bostad, vilket utskottet även nu avstyrkt.

Jag finner utskottets inställning till denna del av hyresregleringslagen egenomlig, då det icke kan vara utskottet obekant att en icke obetydlig handel bedrivs med hyreskontrakten till sådana lokaler, en handel där den ena parten, innehavaren av hyreskontraktet, nämligen hyresgästen, får hela valutan under det att den andra parten i hyresförhållandet, fastighetsägaren, icke får någonting. Hyreslagen är ju nämligen sådan, att om hyresvärden skulle betinga sig någon extra ersättning och detta uppdrag så är han hemfallen till straff, vilket kan bli ganska kännbart.

Om jag nu sammanställer resultaten av vad majoriteten av utskottet föreslår riksdagen att besluta när det gäller i ena fallet överlåtelse av bostadsrätt och i andra fallet förlängning av hyresregleringslagen, så finner jag att ägaren till en bostadsrätt vid överlåtelse icke får ta ut marknadspriset för sin egendom, han får inte ens vid försäljning ta hänsyn till den penningvärdeförsämring som skett under den tid han haft sin bostadsrätt, men hyresgästen i en lokal som ej används till bostad kan sälja sin besittningsrätt till lokalen till marknadspris under det att ägaren till fastigheten inte får ett enda öre.

Herr talman! Inför sådana verkningar av lagstiftningen på detta område kan jag inte finna annat än att åtgärder måste till för att rätta till missförhållandena, och som en första åtgärd finner jag de i reservationen påyrkade åtgärderna lämpliga och instämmer därför i herr Schöotts yrkande.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag kan helt instämma i det anförande som herr Osvald höll för utskottets del, men jag vill ytterligare understryka några synpunkter.

Reservanterna går på samma linje som motionärerna trots att motionerna har sönderskjutits ganska kraftigt i utskot-

tet. Då reservanterna vet att reservationen i många fall saknar underlag tycker jag den är dåligt underbyggd.

Reservanterna påstår att en avveckling skulle kunna ske snabbare än vad som nu är fallet. Det är bara ett påstående utan något som helst bevis. När man talar om att det inte har skett någon hyreshöjning på de orter där man avskaffat hyresregleringslagen, så skall man inte glömma att det är fråga om orter där man inte har någon bostadsbrist och då finns det självfallet inte anledning att behålla lagstiftningen där.

Reservanterna yrkar att lagen skall förlängas endast ett år. Herr Schött menar att det är en krislagstiftning, och följaktligen borde den inte förlängas mera än ett år. Men det är väl realistiskt att tro att bostadsbristen, framför allt i de stora tätorterna, skall försvinna på den tiden, och vad blir det för olägenheter om riksdagen i enlighet med justitieministerns förslag beslutar att förlänga lagen på två år? Herr Schött vet mycket väl att vi under alla förhållanden tvingas behålla lagstiftningen minst två år framåt, och då är det meningslöst att gå med på hans förslag i detta fall.

Herr Gustaf Henry Hansson kom in på frågan om hyreskontrollen för de kommersiella lokalerna som han ville ha slopad. Jag vill erinra honom om att både köpmännens och hantverkarnas organisationer vill ha den kvar. De vill helt enkelt inte frånhända sina medlemmar den rätt de i dag har att få ha kvar sina lokaler till den hyra som de i dag betalar. Det är egentligen ganska underligt att höra företrädare för högerpartiet, som annars påstår sig vara näringslivsvänligt, nu vill sätta småhandlare och småhantverkare i stryk-klass, genom att inte ge dem det skydd de enligt nuvarande hyreslagstiftning har.

I fråga om avveckling av hyreslagstiftningen för nyproducerade icke statsbelånade fastigheter innebär reservanternas linje, såvitt jag förstår, en fara. Det kan exempelvis inträffa att en byggmästare förvärvar ett stort bostadsom-

Ang. fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, m. m.

råde och med hjälp av kapitalstarka intressenter bygger bostäder. I ett bristläge kan han skaffa sig oskäligen hyresinkomster. Skulle det då vara riktigt att gå på en sådan linje? Jag kan inte finna detta. För övrigt är det inte bara en kapitalfråga, utan det gäller också arbetskraft. Den bostadsproduktion som vi i dag har med en produktion av 70 000 lägenheter om året skulle inte nämnvärt kunna ökas om man följde reservanternas förslag. Risken är bara den att vi då skulle utlämna de verkligt bostadsbehövande människorna till kapitalstarka intressenter som skulle kunna »klå» dem genom att tvinga dem betala ökade hyror. För vår del vill vi inte vara med om denna linje. Det kan inte vara riktigt att plånböckernas tjocklek skall avgöra om man skall få en bostad eller inte.

Vi tycker från utskottsmajoritetens sida att justitieministerns förslag är väl avvägt. Det tar hänsyn till det rådande läget på bostadsmarknaden. Avvecklingen pågår där sådan är möjlig och kommer att fortsätta, men att gå ytterligare på avvecklingsvägen utan att ha sakliga skäl därtill kan inte vara lämpligt. Här gäller det att se till att bostadsbyggandet hålls uppe på en så hög nivå som möjligt och att vi kan bereda människorna flera bostäder. Det är den enda utvägen att komma ifrån denna lagstiftning.

Jag vill tillägga att vi på socialdemokratiskt håll inte ser dogmatiskt på den här krislagstiftningen, lika litet som på någon annan, utan vi försöker att se förnuftigt på det hela. När vi gör det finns det faktiskt ingen annan utväg än att följa den väg som utskottet har anvisat, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag vill gärna fästa uppmärksamheten på att det är sjuttonde gången riksdagen behandlar frågan om förlängning av denna lag. Enbart det tycker jag visar att man bör anstränga sig på allt sätt för att avveckla den. Det är dock onaturligt att 16 år efter krigets

slut på två år förlänga en sådan lag. Genom hyresregleringen varken begränsar vi efterfrågan eller ökar tillgången på lägenheter.

När det gäller de kommersiella lägenheterna är det inte rimligt att förhållandena 1942 skall ligga till grund för hyressättningen. Den som sitter med en affärlägenhet i centrum får ett konkurrensövertag gentemot andra i samma bransch genom den lägre hyra han har. Finns det egentligen någon anledning att han skall sitta i ett gynnat läge? Konsumenterna får ju inte på något sätt glädje av detta, det tillämpas inte några lägre priser i de affärerna.

Det finns all anledning att göra vad som göras kan för att snarast möjligt avveckla hyresregleringen. Visserligen sägs från alla håll att man är mycket intresserad av en sådan avveckling, men jag tycker man för litet talar om de goda erfarenheterna från platser där avveckling skett. Man uttalar obekräftade farhågor, och de får tyvärr väga tyngre än faktiska rön.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Herr Karlsson tyckte det var rätt egendomligt att jag som högerman kunde vara med och tala för att butiksinnehavare och hantverkare skulle bli befriade från hyresregleringen och få ökade utgifter för hyran.

Men det är väl ändå så, herr Karlsson, att det finns en hel del människor som vill starta en rörelse i dessa dagar och inte kan starta den därför att de inte kan skaffa sig någon lokal, då de som finns tillgängliga blir dyra på grund av de pengar som måste betalas till dem som sitter med hyreskontrakten. Hur det är i de nya stadsdelarna vet herr Karlsson lika väl som jag. Där är det de stora koncernerna som lägger under sig lokalerna, och de mindre får icke vara med och dela.

Det är klart att organisationerna som sådana ställer sig bakom lagen — har man fått en favör vill man behålla den så länge som möjligt — men jag skulle

Ang. fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, m. m.

vilja erinra herr Karlsson om dessa organisationers inställning exempelvis till priskontrollen. Där är de inte alls på herrarnas linje utan har en helt annan uppfattning.

Herr **KARLSSON, GÖRAN**, (s):

Herr talman! Då herr Hansson säger att det är svårt för dem som vill starta en ny rörelse att kunna göra det på grund av att de lokaler som finns är för dyra att hyra, vill jag bara fråga: Bli hyran billigare för dem om man upphäver hyresregleringslagen och låter de goodwill-värden som det är fråga om gå till hyresvärden, som inte gjort mer än att han haft en fastighet som han hyrt ut? Skall den handlare eller hantverkare som haft rörelsen få det goodwill-värde som skapats genom att han bedrivit rörelse i den lokalen, eller skall han avstå från den för att hyresvärden, som endast bestått lokalen, skall ta hem vinsten?

Det är där skillnaden ligger i bedömningen mellan utskottets majoritet och reservanterna i det här fallet. Vi kan inte vara med om att låta det gå på så lösa boliner, som herr Hansson och herr Schött rekommenderar. Det kan inte vara rimligt att följa en sådan linje. Var skulle vi hamna då?

Herr Schött säger att lagstiftningen beträffande kommersiella lokaler härrör från 1942 och det är riktigt. Men hyresstegring har det blivit även i dessa lokaler under de år som gått, och det kan väl inte vara rimligt att säga att bara för att det inte funnits tillräckligt med lokaler tidigare skall innehavare av billiga lokaler inte få utnyttja den förmån de har. Jag tycker det är ett underligt resonemang som utskottsreservanterna på den här punkten för, det kan inte hjälpas.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**, (h):

Herr talman! Herr Karlsson frågar mig vad som kommer att ske för den händelse man upphäver hyresreglering-

en. Det är klart man kan tänka sig att det under en övergångsperiod kommer att tas ut hyror som är i överkant. Men det där brukar reda ut sig. Jag vill erinra herr Karlsson om vad som hände på 1920-talet när vi hävde den hyresreglering vi då hade, och vad som hände i England när man hävde hyresregleringen där.

Sedan är det ändå inte bara så att hyresgästen utan vidare skall ha ersättning vid en flyttning. En affärsidkare kan vara hur duktig som helst, men om han inte får en bra lokal på rätt läge hjälper det honom inte att han är duktig. Motsatsen kan också gälla, nämligen att en fastighetsägare har en bra lägenhet men får en dålig hyresgäst, och då blir det inget goodwill-värde att ta vara på.

Jag talade om bostadsrätterna också. Jag är inte så rädd för bostadsrättsinnehavarna. De blir allt fler för varje år, och sådant brukar få viss inverkan på inställningen. Däremot är utsikterna för fastighetsägarna inte fullt så goda.

Herr **OSVALD** (fp):

Herr talman! Herr Schött sade nysst att man bör göra allt vad som göras kan för att avveckla hyresregleringen. Det är just innebörden av vad utskottet har skrivit. Strävandena efter en avveckling bör drivas med all kraft. Men vi har inom utskottets majoritet inte velat vara med om att tillskapa en situation som skulle medföra »konsekvenser av just den art som hyreskontrollen avser att motverka». Detta skulle bli konsekvensen av ett beslut att efter ett år avveckla hyresregleringen.

Herr **KARLSSON, GÖRAN**, (s):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hansson att 1920-talets avveckling av hyresregleringen sannerligen inte är något mönster som vi bör försöka efterlikna. Jag tycker det var en dålig jämförelse.

För att knyta an till vad herr Hansson sade tidigare vill jag påpeka att det

Ang. fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, m. m.

aldrig förr har startats så många företag som de senaste åren. Hyresregleringen har alltså ej varit något hinder härför.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Jag kan bara tala om hyresregleringens avskaffande under 1920-talet på den ort där jag bodde vid den tiden. Lagen upphävdes 1923—1924. År 1929 var ledighetsprocenten fullt tillfredsställande även ur hyresgästsynpunkt.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag beklagar bara att den kraft som herr Osvald talade om inte räckt till för att man skulle biträda de förslag som vi kommit med. Ett realiserande av dem skulle säkerligen inte innebära några som helst äventyrligheter. Trots allt vackert tal om att man ville ha till stånd en avveckling av hyresregleringen så snabbt som möjligt kan jag inte underlåta den reflexionen, att herrarna nästan tycks tala sig varma för en förlängning av regleringen.

Allra sist ber jag att få citera vad som stod att läsa i en tidning om propositionen i detta ärende: »När kosmonauten Ivan Tavaritj en gång återvänder från den första utflykten till Mars, kommer han att finna, att världen har ändrats i åtskilligt. Men om sikten är god kan han säkert i förbifarten urskilja den idoge mannen, som sitter i Kanslihuset vid Mynttorget i Stockholm och troget plitar på propositionen om hyresregleringslagens förlängning.» Jag skulle vilja tillfoga, att om han kikar efter ordentligt skall han antagligen finna, hur herrar Osvald och Göran Karlsson här i kammaren fortfarande försvarar en ytterligare förlängning av denna lag.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag skall inte vara så högtflygande som herr Schött så att jag far upp i kosmos för att finna argument för hyreslagstiftningen, utan jag håller

mig på jorden. Där försöker vi bygga så mycket bostäder som möjligt för att på den vägen kunna avveckla hyresregleringslagen.

Sedan vill jag säga till herr Hansson, som erinrade om den förändring på hyresmarknaden som skedde mellan 1923 och 1929, att den inte är jämförbar med dagens läge. Den gången hade vi nämligen här i landet en lågkonjunktur, vilken orsakade att människorna inte kunde efterfråga bostäder i den takt som de kan göra i dagens Sverige. Alla jämförelser av detta slag som herrarna vill göra faller därför till marken.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i *punkten A* hemställt.

Vidkommande *punkten B*, anförde nu herr talmannen, komme i anledning av föreliggande yrkanden propositioner att framställas *först* särskilt beträffande utskottets hemställan såvitt gällde lydelsen av 26 § andra stycket hyresregleringslagen, *därefter* särskilt rörande utskottets hemställan i vad anginge fråga om fogande av ett tredje stycke till nämnda paragraf, *vidare* särskilt angående utskottets hemställan i vad beträffade tiden för fortsatt giltighet av hyresregleringslagen samt *slutligen* särskilt avseende utskottets hemställan i övrigt.

Beträffande utskottets hemställan i *punkten B* såvitt gällde lydelsen av 26 § *andra stycket hyresregleringslagen*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att kammaren skulle godkänna den lydelse av nämnda stadgande, som föreslagits i den av herr Schött och herr Bengtsson i Göteborg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och

Ang. fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, m. m.

förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schött* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24 punkten B, såvitt gäller lydelsen av 26 § andra stycket hyresregleringslagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den lydelse av nämnda stadgande, som föreslagits i den av herr *Schött* och herr *Bengtsson* i Göteborg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Schött* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 118;

Nej — 18.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I avseende å utskottets hemställan såvitt anginge *fråga om fogande av ett tredje stycke till 26 § hyresregleringslagen*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att till nämnda paragraf skulle fogas ett tredje stycke med den lydelse, som föreslagits i den av herr *Schött* och herr *Bengtsson* i Göteborg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schött* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24 punkten B, såvitt gäller fråga om fogande av ett tredje stycke till 26 § hyresregleringslagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, fogas till nämnda paragraf ett tredje stycke med den lydelse, som föreslagits i den av herr *Schött* och herr *Bengtsson* i Göteborg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I fråga om utskottets hemställan såvitt rörde *tiden för fortsatt giltighet av hyresregleringslagen*, anförde herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Schött* och herr *Bengtsson* i Göteborg vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schött* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24 punkten B, såvitt gäller tiden för fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, röstar

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Schött och herr Bengtsson i Göteborg vid utlåtandet av avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstat för ja-propositionen.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i övrigt hemställt i punkten B.

Angående *punkten C*, anförde nu herr talmannen, komme i anledning av föreliggande yrkanden propositioner att framställas *först* särskilt beträffande utskottets hemställan såvitt avsåge fråga om upphävande av bostadsrättskontrolllagens bestämmelser om kontroll av överlåtelse av bostadsrätt, *därefter* särskilt rörande utskottets hemställan såvitt gällde giltighetstiden för bostadsrättskontrollagen samt *vidare* särskilt avseende utskottets hemställan i övrigt.

Rörande utskottets hemställan i punkten C, såvitt gällde *fråga om upphävande av bostadsrättskontrollagens bestämmelser om kontroll av överlåtelse av bostadsrätt*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Schött och herr Bengtsson i Göteborg vid utlåtandet av avgivna reservationen i förevarande del.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

I avseende å utskottets hemställan såvitt anginge *giltighetstiden för bostadsrättskontrollagen*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innehölls i

den av herr Schött och herr Bengtsson i Göteborg vid utlåtandet anförda reservationen i denna del.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i punkten C.

Vidare gjordes beträffande vardera av *punkterna D* och *E* enligt förekomna yrkanden propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av att det förslag antoges, som innefattades i den av herr Schött och herr Bengtsson i Göteborg vid utlåtandet av avgivna reservationer, såvitt anginge den i respektive punkt berörda frågan; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställanden vara med övervägande ja besvarade.

Därefter gjordes i enlighet med de angående *punkten F* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Schött och herr Bengtsson i Göteborg vid utlåtandet av avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkten G* hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upprustning

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1961/62 beräkna dels till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Avlöningar 7 675 000 kronor, Omkostnader 1 000 000 kronor, Materiel 620 000 kronor, Nyanskaffning och underhåll av utrustning 258 000 kronor, Bokinköp och bokbindning 100 000 kronor, Lokal och fast försöksverksamhet 1 100 000 kronor samt Jordbruksdriften vid statens försöksgårdar 1 000 kronor, dels till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Avlöningar 2 093 000 kronor, Omkostnader 830 000 kronor, Materiel 48 000 kronor, Nyanskaffning och underhåll av utrustning 100 000 kronor, Bokinköp och bokbindning 17 000 kronor, Trädgårdsekonomisk byrå 18 000 kronor samt Lokal och fast försöksverksamhet 45 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 10 mars 1961 avlåten proposition, nr 69, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, att 1) godkänna de i propositionen framlagda förslagen angående omorganisation och upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena; 2) godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för agronom- och hortonomutbildningens uppläggning och inre organisation; 3) godkänna att lantbrukshögskolan i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen anförts försåges med tjänster till det antal och i de lönegrader som i propositionen förordats; 4) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda av förslagen under 1) — 3) föranledda författningsföreskrifter och övriga erforderliga bestämmelser; 5) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som i övrigt erfordrades för

att förbereda förslagens genomförande; 6) bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga de ändringar i personalförteckningen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök från och med budgetåret 1961/62, som angivits i propositionen; 7) fastställa viss angiven avlöningsstat för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62; 8) å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Avlöningar ett förslagsanslag av 7 705 000 kronor, Omkostnader ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor, Materiel ett reservationsanslag av 620 000 kronor, Nyanskaffning och underhåll av utrustning ett reservationsanslag av 258 000 kronor, Bokinköp och bokbindning ett reservationsanslag av 100 000 kronor, Lokal och fast försöksverksamhet ett reservationsanslag av 1 100 000 kronor samt Jordbruksdriften vid statens försöksgårdar ett förslagsanslag av 1 000 kronor; 9) fastställa viss angiven avlöningsstat för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62; 10) å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 095 000 kronor, Omkostnader ett förslagsanslag av 830 000 kronor, Materiel ett reservationsanslag av 48 000 kronor, Nyanskaffning och underhåll av utrustning ett reservationsanslag av 100 000 kronor, Bokinköp och bokbindning ett reservationsanslag av 17 000 kronor, Trädgårdsekonomisk byrå ett förslagsanslag av 18 000 kronor samt Lokal och fast försöksverksamhet ett reservationsanslag av 45 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat härefter angivna till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 87, av herr *Sandin* och herr *Lursson, Thorsten*, samt II: 109, av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

mätte medgiva inrättande av en personlig laboratur i ämnet strålskyddsforskning med speciell inriktning på jordbruksområdet för agronomie licentiaten Lars Fredriksson, Ultuna;

2) de likalydande motionerna I: 584, av herr *Hedström m. fl.*, och II: 686, av herr *Wiklund i Öjebyn m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att husdjurs- och trädgårdsförsöken avseende norrlandslänen i likhet med vad tidigare varit fallet skulle förläggas till Öjebyn;

3) de likalydande motionerna I: 605, av herr *Andersson, Axel Emanuel*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*, samt II: 699, av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka motioner anhållits, att riksdagen måtte *dels* medgiva, att utöver vad som föreslagits i proposition nr 69 följande befattningar finge inrättas: en professur i nationalekonomi med tillhörande institution, en laboratorbefattning vid vardera av institutionerna för lantbrukets marknadslära, lantbrukets företagsekonomi, husdjurens näringsfysiologi samt husdjursfysiologi och en befattning för högskoleutbildad ställföreträdare vid varje försöksstation, *dels* hos Kungl. Maj:t anhålla om fastställande av institutionsbenämningen markfysik och jordbearbetning i enlighet med vad som anförts i motionerna, *dels* medgiva, att ett centralt informationsorgan finge inrättas vid lantbrukshögskolan i enlighet med vad i motionerna anförts, *dels* beakta även vad i motionerna i övrigt anförts;

4) de likalydande motionerna I: 606, av herr *Elousson, Nils, m. fl.*, och II: 703, av herr *Larsson i Borrrby m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta *dels* att omorganisationen av försök, forskning och undervisning på trädgårdsområdet skulle genomföras samtidigt med motsvarande omorganisation vid Ultuna den 1 juli 1962, *dels* att de föreslagna professurerna i köksväxt- och prydnadsväxtodling samt i trädgårdskonst och naturvård skulle inrättas den 1 juli 1962 respektive den 1 juli

1963, *dels* ock att medel skulle anvisas till anställande av en förste byråsekreterare vid Alnarpsinstitutet redan den 1 juli 1961 för att sedermera överföras till trädgårdssektionens expedition den 1 juli 1962;

5) de likalydande motionerna I: 607, av herr *Jonsson m. fl.*, och II: 695, av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i enlighet med jordbrukshögskoleutredningens förslag för försöksverksamhetens ledning en tjänst som försöksdirektör skulle inrättas vid lantbrukshögskolan;

6) de likalydande motionerna I: 608, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och II: 698, av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att vid lantbrukshögskolan finge inrättas en avdelning för landsbygdssociologi med speciell inriktning på forskning avseende metoderna för upplysningsverksamhet på jordbrukets och dithörande områden i enlighet med vad i motionerna anförts samt att till denna avdelning finge anknytas även det av jordbruksupplysningskommittén föreslagna informationskontoret;

7) de likalydande motionerna I: 609, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och II: 697, av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka motioner anhållits, att riksdagen måtte medgiva, att Ultuna lantbrukshögskola tills vidare, dock under en tid av minst fem år, finge fortsätta sin verksamhet samt hemställa, att frågan om tidpunkten för skolans definitiva avveckling måtte göras till föremål för ny prövning;

8) de likalydande motionerna I: 610, av herr *Näsström m. fl.*, och II: 701, av herr *Kärlander m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en speciell forsknings- och försöksverksamhet i Norrland skulle anordnas med sikte på att belysa frågan om en lämplig framtida driftsrationalisering, främst genom införande av monokulturer i växtodlingen och förenklad utfodring av husdjuren, varvid konsekvenserna på

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

lång sikt för såväl jordbruket såsom produktionsunderlag som möjligheterna att vinna arbetstimmar för arbete i skogsbruket särskilt borde uppmärksammas, att Offers försöksgård skulle bibehållas och användas för dessa undersökningar samt att där pågående försöksserier skulle fullföljas, att Offers försöksgård skulle bringas i tillfälle att genom kompletterande försöksserier understödja Röbbäcksdalens försöksstation i arbetet inom mellersta Norrland.

9) de likalydande motionerna I: 611, av herr *Olsson, Ernst*, och herr *Svanström*, samt II: 702, av herrar *Börjeson* i Glömminge och *Larsson* i Borrby, i vilka motioner föreslagits, dels att riksdagen skulle medgiva, att trädgårdssektionen vid Alnarp finge inrättas den 1 juli 1962 samt att en tjänst som sekreterare i Ae 23 finge inrättas vid Alnarpsinstitutet den 1 juli 1961, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsam prövning av a) frågan om inrättande av självständiga institutioner för köksväxtodling och prydnadsväxtodling, b) frågan om egna försöksväxthus för prydnadsväxtodlingen, c) frågan om förläggning av undervisningen i fältmässig köksväxtodling i huvudsak till Alnarp, allt i enlighet med vad i motionerna anförts;

10) de likalydande motionerna I: 612, av herr *Osvald*, och II: 696, av herr *Carlsson* i Huskvarna, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att utöver den av departementschefen föreslagna personalstaten för lantbrukshögskolans bibliotek skulle inrättas två nya biträdestjänster, att undervisningen i geologi för agronomie studerande redan från och med den 1 juli 1961 skulle förläggas till Uppsala universitet, att det vid universitetets mineralogisk-geologiska institution skulle inrättas en laboratur i geologi motsvarande den nuvarande laboraturen i marklära vid lantbrukshögskolan, att den nuvarande benämningen av lantbrukshögskolans institution för växtodlingslära skulle bibehållas, att utöver den av departementschefen före-

slagna personalstaten för institutionen för växtodling skulle inrättas en laboratur, att utöver den av departementschefen föreslagna personalstaten för institutionen för växtpatologi skulle inrättas en professur i entomologi i stället för en laboratur i samma ämne, en laboratur i nematologi och en forskarassistent-tjänst i nematologi samt att namnet på den nuvarande institutionen för växtsjukdomslära skulle ändras till institutionen för växtpatologi och entomologi;

11) de likalydande motionerna I: 613, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, och II: 704, av herr *Eliasson* i Moholm m. fl., i vilka motioner anhållits, att riksdagen måtte besluta, att landet, vad beträffade trädgårdsförsökens fältorganisation, skulle indelas enligt jordbrukshögskoleutredningens förslag i fyra försöksdistrikt, sammanfallande med distrikten för jordbruksförsök, med Rånna försöksgård såsom försöksstation i det västsvenska distriktet samt att landet, vad beträffade husdjursförsöksverksamhetens fältorganisation, skulle indelas i fyra försöksdistrikt, sammanfallande med distrikten för jordbruksförsöken; samt

12) motionen II: 700, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 607 och II: 695, godkänna det förslag till enhetlig ledning av den lantbruksvetenskapliga verksamheten, som i utlåtandet förordats;

2. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 612 och II: 696, såvitt de avsåge ämnet geologi, godkänna, att undervisningen för lantbrukshögskolans studerande i detta ämne finge anordnas i enlighet med vad i utlåtandet angivits;

3. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 605 och II: 699, såvitt de anginge ämnet nationalekonomi, godkänna, att un-

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

- dervisningen för lantbrukshögskolans studerande i detta ämne finge anordnas i enlighet med vad i utlåtandet angivits;
4. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 608 och II: 698, såvitt de anginge ämnet sociologi, godkänna, att undervisningen för lantbrukshögskolans studerande i detta ämne finge anordnas i enlighet med vad i utlåtandet angivits;
5. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, lämna utan åtgärd de i motionerna I: 605 och II: 699 samt I: 612 och II: 696 gjorda yrkandena beträffande benämningen av institutionerna för växtodling, växtpatologi samt växtnäringslära och jordbearbetning;
6. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning, finna motionerna I: 611 och II: 702, såvitt de avsåge prövningen av vissa organisatoriska frågor rörande lantbrukshögskolans trädgårdssektion i Alnarp, besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört i ämnet;
7. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 612 och II: 696, såvitt nu vore i fråga, besluta, att vid lantbrukshögskolan skulle per den 1 juli 1962 inrättas en befattning som laborator i ämnet växtodling;
8. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 605 och II: 699, såvitt nu vore i fråga, besluta, att vid lantbrukshögskolan skulle per den 1 juli 1962 inrättas en befattning som laborator i ämnet marknadslära;
9. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 605 och II: 699, såvitt nu vore i fråga, besluta, att vid lantbrukshögskolan skulle per den 1 juli 1962 inrättas ytterligare en befattning som laborator i ämnet företagsekonomi;
10. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, lämna utan avseende motionerna I: 605 och II: 699, såvitt däri yrkats att vid lantbrukshögskolan skulle per den 1 juli 1962 inrättas befattningar som laborator i ämnena husdjurens näringsfysiologi respektive husdjursfysiologi;
11. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, lämna utan åtgärd de i motionerna I: 612 och II: 696 gjorda yrkandena rörande ombildning av en laboratorstjänst i ämnet entomologi till en befattning som professor i samma ämne samt inrättande av befattningar såsom laborator och forskarassistent i ämnet nematologi;
12. lämna utan åtgärd motionerna I: 87 och II: 109 om inrättande av en personlig laboratur i strålskyddsforskning för agronomie licentiaten L. Fredriksson;
13. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, godkänna de övriga riktlinjer för agronom- och hortonomutbildningens uppläggning och inre organisation som angivits i utlåtandet;
14. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 611 och II: 702 samt I: 606 och II: 703, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att en sekreterartjänst i lönegrad A 23 ej skulle inrättas vid institutionerna i Alnarp per den 1 juli 1961;
15. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 612 och II: 696, såvitt nu vore i fråga, besluta inrätta en biblioteksbiträdestjänst i lönegrad Ae 7 vid lantbrukshögskolans bibliotek i Uppsala per den 1 juli 1961;
16. lämna utan åtgärd i motionerna I: 608 och II: 698 samt I: 605 och II: 699 gjorda yrkanden rörande till lantbrukshögskolan knutet informationsorgan;
17. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, godkänna, att fyra jordbruksförsöksdistrikt skulle ingå i fältförsöksorganisationen;
18. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 613 och II: 704, såvitt nu vore i fråga, godkänna, att tre husdjursförsöksdistrikt skulle ingå i fältförsöksorganisationen;

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

19. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 613 och II: 704, såvitt nu vore i fråga, godkänna, att tre trädgårdsförsöksdistrikt skulle ingå i fältförsöksorganisationen;

20. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 584 och II: 686 samt II: 700, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ytterligare prövning av frågan om förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra försöksdistriktet samt om i anledning därav föranlett förslag till 1962 års riksdag;

21. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, lämna utan åtgärd det i motionerna I: 605 och II: 699 gjorda yrkandet om en högskoleutbildad ställföreträdare vid varje försöksstation;

22. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, lämna utan åtgärd de i motionerna I: 610 och II: 701 gjorda yrkandena rörande Offers försöksgård;

23. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och motionerna I: 609 och II: 697, godkänna vad utskottet i utlåtandet anfört rörande avvecklingen av Ultuna lantbruksskola;

24. avslå i motionerna I: 611 och II: 702 gjorda yrkanden rörande särskilda försöksväxthus för prydnadsväxtodling;

25. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, godkänna de förslag till samorganisation av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena, som förordats av utskottet i utlåtandet;

26. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, godkänna, att omorganisationen av ifrågavarande forskning, försök och undervisning beträffande jordbruks- och husdjursområdena skulle, såvitt ej annat framginge av utlåtandet, genomföras per den 1 juli 1962;

27. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 606 och II: 703 samt I: 611 och II: 702, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna, att omorganisationen

av ifrågavarande forskning, försök och undervisning beträffande trädgårdsområdet skulle, såvitt ej annat framginge av utlåtandet, genomföras med början den 1 juli 1963;

28. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, godkänna i det föregående ej särskilt berörda förslag i propositionen såvitt de rörde upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena;

29. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda av det föregående föranledda författningsföreskrifter och övriga erforderliga bestämmelser;

30. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder som erfordrades för att förbereda förslagens genomförande;

31. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 87 och II: 109, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga de ändringar i personalförteckningen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök från och med budgetåret 1961/62, som angivits i utlåtandet;

32. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 612 och II: 696 ävensom med avslag å motionerna I: 87 och II: 109, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, fastställa under punkten införd avlöningsstat för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

33. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 612 och II: 696 samt med avslag å motionerna I: 87 och II: 109, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Avlöningar ett förslagsanslag av 7 716 000 kronor;

34. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

1961/62 under nionde huvudtiteln, anvisa

a) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor;

b) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Materiel ett reservationsanslag av 620 000 kronor;

c) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Nyanskaffning och underhåll av utrustning ett reservationsanslag av 258 000 kronor;

d) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Bokinköp och bokbindning ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

e) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Lokal och fast försöksverksamhet ett reservationsanslag av 1 100 000 kronor;

f) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Jordbruksdriften vid statens försöksgårdar ett förslagsanslag av 1 000 kronor;

35. avslå motionerna I: 606 och II: 703 samt I: 611 och II: 702 såvitt de rörde personalförteckningen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut;

36. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 606 och II: 703 samt I: 611 och II: 702, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, fastställa under punkten införd avlöningsstat för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

37. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 606 och II: 703 samt I: 611 och II: 702, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 095 000 kronor;

38. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för nionde huvudtiteln, för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Omkostnader ett förslagsanslag av 830 000 kronor;

b) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Materiel ett reservationsanslag av 48 000 kronor;

c) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Nyanskaffning och underhåll av utrustning ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

d) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Bokinköp och bokbindning ett reservationsanslag av 17 000 kronor;

e) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Trädgårdsekonomisk byrå ett förslagsanslag av 18 000 kronor;

f) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Lokal och fast försöksverksamhet ett reservationsanslag av 45 000 kronor.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Hermansson, Jonasson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 608 och II: 698, såvitt nu vore i fråga, besluta, att vid lantbrukshögskolan skulle inrättas en avdelning för landsbygdssociologi i enlighet med vad reservanterna föreslagit;

2) av herrar *Nord, Hermansson, Jonasson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 18 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 613 och II: 704, såvitt däri yrkats inrättande av fyra husdjursförsöksdistrikt, godkänna, att fältförsöksorganisationen skulle uppbyggas på sätt reservanterna föreslagit; samt

3) av herrar *Nord, Hermansson, Carl Eskilsson, Jonasson, Hægglom* och

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

Hansson i Skegrie, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 19 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 613 och II: 704, såvitt däri yrkats inrättande av fyra trädgårdsförsöksdistrikt med Rånna såsom försöksstation i västra distriktet, godkänna, att fältförsöksorganisationen skulle uppbyggas på sätt reservanternas föreslagit;

4) av herr *Hjalmar Nilsson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr statsrådet **NETZÉN**:

Herr talman! Anledningen till att jag tar mig orådet före att bryta praxis och ta till orda redan nu i den föreliggande frågan är närmast att jag personligen — även om det inte här rör sig om några så utomordentligt stora ekonomiska tal — har den uppfattningen, att förevarande utlåtande ändå är av så stor betydelse att jag gärna vill markera tillfället. Jag räknar då med att denna betydelse kanske inte av alla anses ha den dignitet, som den i själva verket har, och att den eftersläpning, som tidigare har gällt i fråga om forskning och försöksverksamhet på jordbruks- och trädgårdsområdena, är i stånd att med det föreliggande förslaget kunna inhämtas, så att underlag kan skapas för en tidsenlig och rationell organisation av det frågekomplex varom det här rör sig.

Jag har självfallet inte tänkt att gå in på de detaljer, där det har redovisats delade meningar. Jag nöjer mig med att med glädje konstatera, att utskottsutlåtandet i stort röjer enighet om de väsentliga tingen och om de principfrågor det här gäller. Jag har också den största förståelse för att man kan ha delade meningar i fråga om en del av de detaljfrågor, som ingår i detta frågekomplex.

Jag skulle emellertid, herr talman, rent allmänt vilja göra några reflexioner innan denna fråga avgörs, och jag skulle vilja börja med att säga, att ty-

vär en allt för stor allmänhet av olika skäl har bibringats den uppfattningen, att de åtgärder som statsmakterna vidtar på jordbruksområdet i huvudsak eller i allmänhet syftar till någon form av extra subventioner åt en speciell, ur sysselsättnings synpunkt ständigt minskande grupp av näringsidkare. Att denna mening har kunnat göra sig oförtjänt bred i vida kretsar, beror kanske till stor del på att diskussionerna — och med förlov sagt, herr talman, även i detta hus — har varit alldeles särskilt högljudda när det har gällt direkta, kortsiktiga stödåtgärder åt jordbrukets utövare.

Jag tror emellertid att vi, som på olika sätt är satta till eller önskar att bevaka jordbruksfrågorna, bör påminna oss själva om att även samhällets insatser under jordbruksdepartementets huvudtitel givetvis ytterst syftar till att skapa underlag för en höjd levnadsstandard, och då inte bara åt jordbrukarna själva.

Det finns just nu, när riksdagen står i begrepp att behandla ett frågekomplex som kanske mer än något annat visar att så är det faktiska förhållandet, anledning att särskilt betona att utbildning, forskning och försöksverksamhet i väsentliga avseenden har utgjort underlaget för den omdaning och effektivisering av det svenska jordbruket, som kunnat ske under de senaste århundradena. Jag vill alldeles särskilt betona att denna rationaliseringsutveckling har kunnat ge inte bara en högre inkomst- och levnadsstandard åt jordbruksbefolkningen utan även — och det är jag faktiskt angelägen att understryka — billigare och bättre livsmedel åt konsumenterna än vad som eljest skulle ha varit fallet.

Denna rationaliseringsprocess har också genom den arbetskraft, som kunnat friställas och överföras till övriga näringar, kommit att underlätta expansionen inom dessa. Jag vill på den punkten framhålla, att rationaliseringsprocessen inom det svenska jordbruket har spelat en utomordentligt betydelsefull

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

roll för den standardstegring över huvud taget, som ägt rum i vårt land under tiden efter det andra världskriget. Men det är lika angeläget betona, att denna verksamhet och dess inriktning måste fortsätta. Betydelsen av att så sker i en progressiv samhällsutveckling har blivit allt mer markerad.

Det är självfallet lantbruksvetenskapens uppgift att ständigt söka finna nya vägar för effektivare och billigare produktion. I den mån som produktiviteten i det svenska jordbruket kan hållas på en hög nivå behövs också — det är den andra slutsatsen man kan dra av detta resonemang — mindre stöd från det allmännas sida för att den åt jordbruket garanterade inkomststandarden skall kunna hållas på en avsedd nivå. Om samhället däremot skulle försumma rationaliserings- och effektiviseringssträvandena inom jordbruket, skulle detta givetvis medföra, att jordbruket i stället skulle kunna göra anspråk på ökat direkt stöd.

Med hänsyn inte minst till att ett sådant stöd skulle komma att kosta ojämförligt mycket mera än insatserna för rationaliseringsverksamheten i detta avseende är det — det är jag övertygad om — mycket väl använda pengar som går till sådan verksamhet. Man bör kanske också komma ihåg, att det på alla andra områden pågår en motsvarande intensifierad verksamhet för att skapa moderna och effektiva utbildningsmöjligheter för allt flera ungdomar, som söker sig till högskolor och till universitet.

Jag tror det gäller att se till att jordbrukets utbildnings- och forskningsanstalter också står på en sådan nivå, att de kan konkurrera om ungdomen. Inte minst i det sammanhanget är det också viktigt att klargöra, att det på det jordbruksvetenskapliga området finns uppgifter, vilkas lösning är av betydelse för samhället i sin helhet.

Man får bara inte överbetona den föreställning som kanske ibland kommer till uttryck, att vi här har att röra oss med ett över hela dess bredd stagnerande eller tillbakagående verksamhetsområde. Därigenom skulle man oberättigat

— säkerligen ur hela samhällets synpunkt — kunna komma att beröva dessa utbildningsanstalter ett tillräckligt brett rekryteringsunderlag, vilket som sagt har utomordentlig betydelse i ett väsentligt större sammanhang.

Visst finns det alltså uppgifter härvidlag. Jag har visserligen bara antytt några av våra egna rationaliseringsbehov inom näringen och eljest, men jag får kanske lov, herr talman, att erinra om att uppgifternas storlek på detta område framträder i hela sin vidd först när vi riktar blickarna ut över vår egen aktuella omvärld. Jag tänker då bl. a. på hjälpen till de mindre utvecklade länderna, en fråga som så nyligen debatterades här i samband med en interpellation att jag inte skall falla för frestelsen att nu upprepa vad som sades vid det tillfället. Jag vill på den punkten bara summera den som jag tror stora och allmängiltiga betydelsen av insatserna på forskningens, försöksverksamhetens och utbildningens område inom det svenska jordbruket.

Vi är som alla vet i den lyckliga situationen att vi för vår del inte behöver koncentrera alla våra krafter på att tillfredsställa ögonblickets behov, utan vi har råd att investera för framtiden och gör det också. Och jag tror, att det framför allt är därigenom vi har de större och mest realistiska möjligheterna att på olika områden svara för insatser i hjälpen till de mindre utvecklade länderna. Tillfälligt kan naturligtvis de välutvecklade ländernas överskott av livsmedel lindra den akuta nöden i utvecklingsländerna, men sådan hjälp innebär ingen lösning av världens försörjningsproblem; det tror jag att man skall ha alldeles klart för sig. Bortsett från de rent finansiella problem som sammanhänger med att från högrprisländerna i Västeuropa eller andra delar av världen överföra överskotten av jordbruksprodukter till utvecklingsländerna, är det ju ett faktum att betingelserna för en direkt livsmedelsproduktion är väsentligt gynnsammare i dessa senare länder än i våra egna.

Jag tror därför att de avancerade in-

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

dustriländernas bästa bistånd till de underförsörjda folken — i varje fall på längre sikt; och det är väl närmast detta perspektiv man bör anlägga i sammanhanget — inte består i en dyrbar livsmedelsexport utan mera i teknisk hjälp med maskiner, redskap och framför allt kunskap. På den vägen kan utvecklingsländerna själva bli i stånd att lösa både sina akuta och sina framtida försörjningsproblem utifrån sina i allmänhet gynnsammare och billigare förutsättningar.

I den nämnda interpellationsdebatten här i kammaren erinrades t. ex. om den pågående kampanjen under FAO:s aktuella paroll »Frihet från hunger», och i den kampanjen — som ännu bara befinner sig i inledningsskedet — är säkerligen de välutvecklade ländernas roll tämligen given: vi kan lämna de underförsörjda länderna det mest verk samma biståndet genom att ställa exempelvis veterinärer, jordbrukstekniker, växtodlingsexperter och annan expertis till förfogande samt genom att öppna våra egna forsknings- och undervisningsinstitutioner på dessa områden för studerande från de underutvecklade länderna.

Mot bakgrunden av den betydelse jag tillåter mig fästa vid det föreliggande förslaget om upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena är det klart — jag ber då att få upprepa vad jag inledningsvis sade — att jag gläder mig mycket åt den enighet som uppnåtts kring förslaget. I den mån avvikande uppfattningar kommit att göra sig gällande under utskottsbehandlingen — och förmodligen kommer de att redovisas i den följande debatten — är det väl ingen nedvärdering av de sålunda delade meningarna om jag tillåter mig uppfatta dem såsom smärre avvikelser, lokalgeografiskt eller mer eller mindre lokalpatriotiskt motiverade; detta behöver ju inte förringa deras betydelse.

Det återstår för mig endast att framlägga ett par synpunkter. Framför allt skulle jag då vilja erinra om att ett genomgående tema i regeringsförslaget —

som välvilligt behandlats av utskottet — har varit att skissa de principiella linjerna för organisationen av våra institutioner på detta område. Och då är det kanske beträffande trädgårdsområdet mera befogat än i övrigt att säga, att det beslut, som jag hoppas att kammaren i dag skall fatta under vidsträckt enighet, representerar något av en milstolpe när det gäller forskning, försök och högre undervisning.

Med hänsyn till inte minst förändrade konsumtionsvanor i takt med en högre standard tror jag det är naturligt och självklart, att utvecklingen pekar i den riktningen. Ingen vet väl bestämt var den utvecklingen slutar. Det enda vi vet är att denna utveckling för ögonblicket är underkastad en mycket snabb förändring. Vi vet bara att med den högre standarden sker en övergång till i allmänhet mer och mer förädlade varor. Livsmedelsindustrien har i detta stycke kommit att spela en allt större roll och kommer sannolikt att göra det i ännu högre grad i fortsättningen. Även dessa synpunkter är ägnade att tillgodoses genom de vetenskapliga insatserna på detta område. Det är däri själva frågans största betydelse ligger, nämligen att den befinner sig i takt med tidens egen utvecklingsrytm.

Naturligtvis kan väl en och annan ifrågasätta de belopp som här förordas — något över 2 miljoner kronor i initialskedet; det rör sig om drygt en miljon kronor för direkt upprustning och för nya tjänster. Men jag vill då gärna erinra om att det gäller initialskedet och att starten inte sker från och med i dag. Det måste ta den tid, som utbyggnaden av olika skäl kommer att kräva, och omfatta en relativt lång period.

Jag har i propositionen framhållit att en bedömning av i vilken takt forskningsresurserna på detta område bör utvidgas givetvis måste — liksom för de flesta frågor — ske mot bakgrunden av det statsfinansiella läget och möjligheterna att vid den årliga budgetprövningen kunna inrymma anslagsökningar för detta ändamål. Det har syntts mig

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

finnas anledning att understryka vikten av att man inte begränsar dessa möjligheter genom att av mer eller mindre taktiska skäl — jag tillåter mig att upprepa detta på nytt — satsa tillgångarna på kortsiktiga åtgärder. Även för dem som blir direkt berörda av dessa är ändå detta av mindre betydelse än de vinster, som kan göras genom så kraftiga insatser som vi anser oss ha råd med på vetenskapens och utbildningens område.

Det var dessa synpunkter, herr talman, som jag har tillåtit mig att ta upp kammarens tid med för att redovisa redan i början av debatten.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Jordbruksministerns eleganta uppläggning av syftemålet med den fråga som vi här skall behandla har jag ingenting att erinra mot. Jag har inte någon anledning att polemisera i detta fall och jag kan understryka hans påstående, att beslutet i utskottet i stort sett har gått i enighetens tecken.

Jordbruksministern nämnde även om att det fanns vissa detaljer, där det kan råda delade meningar. I jordbruksutskottets föreliggande utlåtande finns några reservationer, som omfattar några speciella områden. Mitt namn står först under två reservationer, nämligen de som betecknats med nr 2 och 3 i utskottets utlåtande. Jag skall be att med några korta ord få redovisa varför dessa reservationer har tillkommit.

I utskottsutlåtandet är anfört angående den framtida fältförsöksorganisationen, att den enligt propositionen skall utgöras av fyra jordbruksförsöksdistrikt, tre husdjursförsöksdistrikt och tre trädgårdsförsöksdistrikt med i princip en försöksstation inom varje sådant distrikt. I likalydande motioner — nr 613 i första kammaren och 704 i andra kammaren — som är undertecknade av ett stort antal ledamöter från samtliga de fyra större partierna, har det yrkats på att antalet försöksdistrikt skulle utökas så att det blir fyra försöksdistrikt också beträffande kreatursskötsel och lika många beträffande trädgårdsodling.

Det är framför allt två skäl som talar för att dessa krav — om jag får kalla dem så — är starkt motiverade. När det gäller forskning och försök på husdjurskötselns område är det dels de klimatiska förhållandena och dels kreatursskötselns omfattning i västra delen av landet, som talar för att det skall vara ett försöksdistrikt även i denna del av landet.

För att belysa kreatursskötselns betydelse i Västsverige skall jag anföra en del statistiska uppgifter, hämtade ur den motion som jag nämnde nyss. Ungefär en fjärdedel av landets jordbruk är belägna inom detta område och 26,4 procent av landets nötkreatursstam finns inom området. När det gäller svin är procenttalet 23,5 och beträffande höns 29,3. Det är alldeles klart att en så omfattande kreatursskötsel har oerhört stor betydelse för detta område.

I fråga om klimatiska förhållanden är det som bekant avsevärd skillnad mellan Västsverige och övriga delar av vårt land. Den rikliga nederbörden och den starkt fuktiga luften skapar för växtligheten och därmed för utfodringen speciella problem, vilka enligt mitt förmenande måste lösas genom en lokal försöksverksamhet. I ett sådant fuktigt klimat blir vätskehalten mycket hög hos de vegetabiliska produkterna, däribland kreatursfodret, och det skapar, som jag nämnde, problem för husdjurskötseln. Det uppstår bristsjukdomar av olika slag, sjukdomar som forskningen måste söka finna bot för. Reservanterna är av den uppfattningen att forskningen endast kan baseras på lokala försök.

Det är givet att väderleksförhållandena skapar mycket stora problem även för trädgårdsodlingen. Den rikliga nederbörden och den fuktiga luften medför att det uppstår svamp och mögelskador på växtligheten. Forskningen måste därför inrikta sig på att få fram sådana sorter som är motståndskraftiga mot de skador som en fuktig väderlek åstadkommer. Även dessa försök måste, såvitt jag förstår, ske lokalt inom de områden som det är fråga om.

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

Här kommer Rånna in i bilden. Sedan 25 år tillbaka har där bedrivits forskning på trädgårdsodlingens område. Bland annat har där bedrivits en körsbärsodling som Rånna har blivit ryktbart för. Man har därvidlag nått resultat som blivit uppmärksammade i vida kretsar, men även när det gäller andra odlingar har Rånna haft stor betydelse.

Västra Sverige, inte minst Skaraborgs län, är en utpräglad småbrukarbygd. Man talar ofta om att småbruket borde gå in för specialodlingar. I viss utsträckning har detta redan skett. Den som reser genom norra delen av Skaraborgs län torde nog lägga märke till den omfattande jordgubbsodling som bedrivs av småbrukare i Finnerödjatrakten, och även i andra områden av länet har man försökt sig på specialodlingar, t. ex. grönsaksodling. Men för att man skall kunna nå någon framgång i det avseendet behövs det — vilket betonades också av jordbruksministern — forskning för att åstadkomma bättre och härdigare sorter. Endast därigenom kan man uppnå ett mera lönande resultat. Jag anser att det under dessa förhållanden är befogat med ett särskilt försöksdistrikt för trädgårdsodling, omfattande Västsverige.

Rånna har, som jag nämnde, i 25 år svarat för forsknings- och försöksverksamhet inom trädgårdsodlingens område. Jordbruksutskottet hade i början av april månad tillfälle att besöka Skaraborgs län och därvid även Rånna. Dagen för besöket var den sämsta tänkbara med snöslask och dåligt väder, och vi hade svårt att få någon uppfattning om försöksgården, men det nämndes i alla fall i redogörelsen för besöket att man vid Rånna experimenterade, om jag minns rätt, med 200 olika sorters körsbär. Jag önskar att jordbruksutskottets ledamöter hade varit där nu i maj månad och sett alla dessa tusende träd stå i full blom. Det skulle ha varit en njutning för utskottet att få se.

Nå, det må vara nog härmed; jag skall inte uppta kammarens tid så mycket

längre. I de reservationer som jag talat om har vi alltså föreslagit för det första att det borde inrättas ett försöksdistrikt för husdjurskötsel i västra Sverige med försöksstationen förlagd till Skara, där det torde finnas stora förutsättningar tack vare att anknytning kunde ske till den forskning som redan är förlagd dit — veterinärinrättningen o. s. v. — för det andra att vi borde få ett självständigt försöksdistrikt för trädgårdsodlingen för västra delen av landet, varvid försöksstationen förlägges till Rånna.

Med detta herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 2 och 3 i utskottsutlåtandet.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jordbruksutskottet har här i sitt betänkande yttrat sig över Kungl. Maj:ts proposition nr 69 angående upprustning och forskning, försök och högre undervisning på jordbrukets och trädgårdsnäringens område. Efter att ha deltagit i behandlingen av ärendet har jag fått den uppfattningen, att förslaget när det genomförts kommer att innebära en effektivisering av undervisningen och forskningen.

Men en omorganisation av den betydande omfattning som detta förslag innebär kan även föra med sig andra problem. Jag tänker då på försöksgårdarna, som eventuellt kommer att upphöra med sin nuvarande verksamhet. Under en avveckling kan svårigheter uppkomma för personalen och den bygd, där försöksgårdarna ligger.

Departementschefen har sagt, att det ankommer på lantbrukshögskolans styrelse att avge förslag om avvecklingen och vilka åtgärder som skall vidtas, och dessutom att de nuvarande försöksgårdarna skall överföras till hushållningssällskapen.

I samband med denna fråga har det väckts ett antal motioner, i vilka hemställts att försöksgårdarna i stor utsträckning skall finnas kvar. Det är klart att om man skall göra en omorganisering av denna omfattning, så är jag på det

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

klara med att den måste vara genomgripande och att den måste vara fullständig, därest den skall kunna fylla sitt syfte. Men när man kommer in på vad som skall ske med dessa försöksgårdar så är spørgsmålet om avvecklingen skall ske genast eller om de skall ges möjlighet att bedriva sin verksamhet i fortsättningen ett i och för sig ömtåligt problem, som man har att ta ställning till. Utskottet säger: »Utskottet vill vad gäller nyssnämnda avveckling understryka angelägenheten av att densamma genomföres så smidigt som möjligt med hänsyn till såväl den berörda personalens som vederbörande bygds intressen.»

Jag vill för min del understryka detta. Offer i Ångermanland ligger i en bygd med stark avfolkning. En alltför snabb avveckling kan skada både de anställda och den bygd som Offer ligger i, och vinsten av en avveckling kanske är betydelselös när det gäller att avvåga dessa intressen mot varandra.

Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att lantbruksstyrelsen vid sin planering tar alla möjliga hänsyn till vad utskottet anfört i denna fråga.

I övrigt kan jag, herr talman, i stort sett yrka bifall till utskottets förslag, men på en punkt har jag en avvikande mening, och det är därför som jag har avgett en blank reservation. Utskottet föreslår inrättande av tre nya laboratoristjänster utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen. Utskottets förslag är en kompromiss. Jag kan inte ansluta mig till denna kompromiss, och detta av följande skäl.

Enligt utredningens förslag skall ny- och ombyggnader ske vid lantbrukshögskolan. Dessa beräknas kosta 18,75 miljoner kronor vid Ultunadelen, 5,67 miljoner kronor vid Alnarpsdelen samt 0,96 miljoner vid försöksstationerna, tillhoppa 25,38 miljoner kronor.

Dessa arbeten kommer att utföras i etapper, i första hand inom en tidrymd av två år. Beträffande medelsanvisningen för byggnationerna säger departementschefen: »Vid den årliga budgetbehandlingen torde i de enskilda fallen

närmare ställning få tagas till den av utredningen föreslagna turordningen för och omfattningen av ny- och ombyggnadsarbetena». Statsrådet säger vidare: »I samband med de omflyttningar av institutioner och personal, som torde bli oundgängligen erforderliga vid omorganisationen, synes vissa upprustnings- och ändringsarbeten bli nödvändiga. Det torde böra ankomma på högskolestyrelsen att utreda dessa spörsmål och i samråd med byggnadsstyrelsen framlägga förslag härom.»

Detta uttalande innebär, dels att hela ombyggnadsprojektet skall planeras och utredas, dels att medelsanvisningen skall prövas vid kommande budgetbehandling. Därest konjunkturläget är sådant, att investeringar icke är önskvärda, kommer kanske ombyggnadsarbetena att förskjutas framåt i tiden så att de inte kan genomföras förrän om fem år eller så. Ett ekonomiskt trängt läge för staten kan även förskjuta ombyggnadsarbetena.

Jag har bedömt departementschefens ställningstagande till utredningens förslag om inrättande av nya tjänster på det sättet, att det bör finnas lokaler och tjänsterum till förfogande och att han på grund härav begränsat antalet nya tjänster.

Utskottet föreslår nu att tre nya tjänster skall tillsättas den 1 juli 1962. Jag har frågat mig om upprustningen då är klar och om det alltså finns tjänsterum till förfogande. Enligt min uppfattning bör man först verkställa ombyggnaderna och den erforderliga upprustningen och därefter tillsätta de nya tjänsterna.

Utskottet har gått den omvända vägen och tillsätter tjänsterna först — utan att veta om den nya personalen har någonstans att hålla till och utföra sitt arbete.

Det är på grund därav, herr talman, som jag har velat anföra dessa betänkligheter. Jag har här en avvikande mening gentemot utskottsmajoriteten. Efter att under tiden sedan utskottet justerat sitt betänkande ytterligare ha övervägt

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

denna fråga har jag beslutat att vid punkterna 7, 8 och 9 be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Det var med stort intresse som jag lyssnade till jordbruksministerns introduktion till överläggningen om jordbruksutskottets utlåtande angående den högre lantbruksundervisningen och frågor i samband därmed. Han satte där in ärendet i dess rätta sammanhang, nämligen mot bakgrunden av den pågående rationaliseringen inom jordbruket och trädgårdsnäringen. Samma tankegång utvecklades också i själva inledningsorden till jordbruksutskottets utlåtande nr 26. Där framhåller nämligen utskottet, att den lantbruksvetenskapliga verksamheten skall vara ett medel för fortsatt rationalisering och effektivisering av jordbruket och trädgårdsnäringen i vårt land och därtill ett av de viktigaste medlen. Upprustningen av lantbruksvetenskaperna skall ses som ett led i ansträngningarna att förbättra jordbrukets ställning och stärka dess konkurrenskraft. Forskning och försöksverksamhet får allt större betydelse i dessa strävanden, och genom de nu framlagda förslagen förstärkes lantbrukshögskolans ställning som ett centrum för den vetenskapliga verksamheten på området.

Upprustningen hälsas därför med tillfredsställelse inom vida kretsar. Genom de nya anordningarna förstärkes framför allt personalresurserna i hög grad, och där har jordbruksutskottet — såsom herr Hjalmar Nilsson nyss antydde — till och med gått ett steg längre än jordbruksministern. Jag tror att det är ett välbetänkt steg.

Om man ser förbättringarna som en engångsföreteelse, är de onekligen betydande. Men om man ser dem mot bakgrunden av att inga förändringar har skett vid högskolan under den tid som jordbrukshögskoleutredningen arbetat, blir förstärkningen strax mindre imponerande. Jordbrukshögskoleutred-

ningen tillsattes år 1956, och under de fem år som gått sedan dess har varje förslag om förbättring av högskolans resurser avvisats med hänvisning till den pågående utredningen. Under hela denna tid har det rått ett osäkerhetstillstånd inom den högre lantbruksundervisningen. Inga nya tjänster har tillkommit, redan befintliga tjänster har blivit vakantsatta, och ingen upprustning av byggnaderna har skett. Det känns därför som en lättnad att stilleståndet nu äntligen blir brutet och att upprustningen kan påbörjas. För året inskränker sig emellertid åtgärderna till beslut om personella förstärkningar, medan byggnadsfrågorna ställs på framtiden. Även på detta område har högskoleutredningen presenterat ett omfattande program. Jordbruksministern nöjer sig dock för året med att hänvisa till att man får ta ställning till detta program vid den årliga budgetbehandlingen.

Låt mig, herr talman, när principbesluten nu skall fattas, uttrycka förhoppningen att byggnadsverksamheten kommer att hålla jämna steg med upprustningen i övrigt, så att inte verksamheten vid högskolan i fortsättningen kommer att hämmas genom otillräckliga institutionslokaler. Låt mig också uttrycka förhoppningen, att jordbruksministern med kraft fullföljer den principiella deklaration som han i dag har avgivit beträffande den högre lantbruksvetenskapliga verksamheten.

Jordbruksutskottets utlåtande är enhälligt, när det gäller huvudlinjerna i propositionen. Reservationerna avser detaljspörsmål, och herr Nord har redan motiverat reservationerna 2 och 3. Jag vill för min del nöja mig med att instämma i yrkandet i reservationen 3, som ju innebär att vi skulle inrätta ett särskilt trädgårdsförsöksdistrikt även för Västsverige med Rånna som försöksstation. Jag tror att det är förståndigt att på detta sätt bygga vidare på den verksamhet som redan i ett 25-tal år bedrivits vid Rånna.

Jag vill emellertid därutöver anföra några synpunkter på en annan detalj i

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

propositionen, en detalj där det visserligen inte råder några meningsskiljaktigheter, men som jag anser vara värd att bli belyst mer än som skett i utskottets utlåtande. Jag åsyftar frågan om uppbyggnaden och organisationen av agronomutbildningen.

Det kan hälsas med tillfredsställelse, att jordbruksministern har minskat kravet på för praktik för de blivande agronomerna från två till ett år. På grund av det nuvarande kravet på två års för praktik har nämligen rekryteringen till lantbrukshögskolan utan tvivel hämmats. En ung student, som sett olika vägar öppna sig för framtiden, har dragit sig för en utbildning, där han enligt bestämmelserna måste ägna två år åt praktiska förberedelser innan han fått komma in vid högskolan. Studietiden har blivit längre än för jämförbara studiebanor, och detta har icke kompensrats vid lönesättningen för de färdiga agronomerna. Antalet inträdessökande har därför minskats, och något egentligt urval har inte kunnat ske vid intagningen. Detta har inneburit en risk för att man fått nöja sig med minimifordringarna vid intagningen, vilket i sin tur kunnat medföra en sänkning av kvaliteten. Genom den nya ordningen med intagning omedelbart efter studentexamen och den propedeutiska utbildningen förlagd efter intagningen kan man ju hoppas, att rekryteringsbasen för agronomutbildningen skall vidgas.

Den föreslagna ordningen med ett års koncentrerad teori- och praktikkurs vid en lantmannaskola före studiernas påbörjande torde ge de blivande agronomerna en bättre grund för deras kommande verksamhet än den tidigare mera vagt utformade praktiken har gett. Beträffande valet av de lantmannaskolor, där för praktiken skall äga rum, uttalar utskottet att eleverna bör ges viss valfrihet när det gäller att komma i kontakt med olika förhållanden inom landets jordbruk. Av praktiska skäl och med hänsyn till önskemålet att de blivande agronomerna under utbildningstiden skall få lära känna förhållandena

inom de främsta jordbruksdistrikten i landet måste emellertid för praktiken i huvudsak förläggas till skolor i södra Sverige.

Det innebär också en förbättring i studiegången, att terminsindelningen vid lantbrukshögskolan anknötes till förhållandena vid universitetet. Genom det längre sommaruppehållet ökas möjligheterna för de studerande att skaffa sig praktik och erfarenhet på olika arbetsområden. De får också en chans att själva bidra till finansieringen av sina studier — vilket är välbetänkt i en tid, då man eljest vill lägga allt mer av denna uppgift på statsmakterna. Även i andra avseenden skall det ske ett närmare samarbete mellan lantbrukshögskolan och universitetet i Uppsala liksom mellan jordbrukets olika högskolor. Även för den, som inte är fackman, måste ett sådant vidgat samarbete te sig naturligt och hälsas med tillfredsställelse. Det ger ökade möjligheter att koncentrera resurserna på väsentliga punkter och därigenom nå bättre resultat än om resurserna splittras på olika håll. En sådan samordning kommer säkerligen att vara till fördel för den lantbruksvetenskapliga utbildningen i framtiden.

Herr talman! Med dessa reflexioner ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter utom beträffande punkt 19, där jag tillstyrker reservation nr 3 av herr Nord m. fl.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Som jordbruksministern redan framhållit är det en inte bara för jordbruket och dess framtida utveckling stor och betydelsefull fråga vi nu behandlar. Den har också betydande samhällslig räckvidd.

Det talas så mycket i våra dagar om rationaliseringar inom jordbruket. Ofta kretsar dessa resonemang kring priserna och strukturställningen mot allt större och bättre arronderade brukningsenheter. Och detta har ett vitalt och grundläggande värde. Men det får inte undanskymma betydelsen av en förbätt-

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

ring, rationalisering och utbyggnad av allt det som inrymmer i orden forskning, försök och undervisning. Allt det som dessa ord innebär berikar i hög grad och främjar i hög grad jordbruksproduktionens utveckling och förbättrar lönsamheten. Det har blivit hävd, att det allmänna väsentligen skall svara för de kostnader som denna sida av produktions- och lönsamhetsförbättringen innebär. På längre sikt är dessa investeringar lönsammare och avgjort bättre än prissubventionerande insatser från samhällets sida, även om dessa inte helt kan avvaras för närvarande — i varje fall som en utjämnande faktor olika produktions- och klimatförhållanden emellan och för det mindre jordbruket.

Som resultat av de beslut vi i dag kommer att fatta torde det i framtiden liksom hittills medföra en högre inkomst- och levnadsstandard för jordbruksbefolkningen och billigare livsmedel för konsumenterna. Även om det i första hand är ett *jordbrukets* intresse, att denna närings överbyggnad ges en fullgod och tidsenlig utrustning och att denna verksamhet kan bedrivas med tillräcklig intensitet och i erforderlig omfattning, är det en för samhället ingalunda oväsentlig angelägenhet, att vad som här föreslås verkligen snarast kommer till stånd. Jag vill redan nu kraftigt understryka — något som herr Eskilsson här nyligen berörde — att vad som finns med i utbyggnadsprogrammet men inte ingår i dagens beslut fortast möjligt förverkligas. Detta gäller inte minst den av utredningen föreslagna och av statsrådet väsentligen godtagna *byggnadsupprustningen*. Många av högskolans institutioner arbetar under mycket besvärliga och tidsödande förhållanden med lokaler på flera olika håll. Härvidlag är verkliga krafttag av nöden, om drägliga arbetsförhållanden med goda resultat skall kunna uppnås.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att vi har endast *en* lantbrukets högskola här i landet. Det är därför tillfredsställande att statsrådet och utskottet betonas, att det vid denna högskola skall

finnas samma forskarutbildningsmöjligheter som vid landets övriga högskolor och vid universiteten. Det är också glädjande, att forskningens frihet lämnas okränkt och att försöksverksamheten får sin behövliga upprustning och får bilda underlag för undervisningen. Det är även en mycket angelägen uppgift att sörja för utbildningen och därmed rekryteringen av forskare, försöksmän och lärare inom de olika ämnesområdena. Detsamma gäller på trädgårdsområdet.

Ända sedan utredningen började för fem år sedan har varje utbyggnad stått stilla vid lantbrukshögskolan och Alnarpsinstitutet, och ett flertal professors- och andra befattningar har besatts på vakansförordnande. Att detta har betytt en viss eftersläpning och avmattning i verksamheten med ett osäkerhetstillstånd över huvud taget, säger sig självt, och det är sålunda åtskilligt som skall återhämtas på flera områden vid Ultuna och Alnarp, varför det är högst nödvändigt att det blir kraft bakom de åtgärder, som enligt dagens beslut skall vidtagas, och att jordbruksministern håller sig väl framme, då finansministern skall fördela högskolemiljonerna. En eftersläpning motiverar en hastigare takt än om utgångsläget varit ett annat.

För min del har jag samma uppfattning som statsrådet, att man inte skall spalta upp institutionerna mer än som är strängt nödvändigt. Att få till stånd arbetslag med lärare och forskare inom de ämnesområden, som hör samman och kan sammanföras i samma institution, bör kunna leda till goda resultat med en bredare enhetlighet. Till övriga fördelar i propositionen — vilka utskottet godtagit — räknar jag att vid statsagronom- och statshortonombefattningarnas tillsättande även i fortsättningen krävs sakkunnig bedömning.

De ganska betydande personella förstärkningar dels från den 1 juli i år och dels från samma tid 1962 hälsar jag med tillfredsställelse, ty behovet är stort. Även trädgårdssidans personalförstärkning kommer säkerligen att sätta spår efter sig till gagn för trädgårdssodlingen.

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

Den försöksdistrikten tilldelade personalen kommer nog att visa sig vara tillmätt i underkant och behöva påspädning snart nog.

Med hänsyn till den omfattande och djupgående strukturella och produktionsekonomiska process som försiggått de senaste årtiondena och fortsätter i oförminskad takt, är ökad forskning och undervisning på de fastighetsekonomiska, strukturella och merkantila områdena en mycket dagsaktuell uppgift, varför de förstärkningar med nya krafter som utskottets förslag innebär säkerligen blir till stort gagn för jordbrukets utövare.

Även om jag på några punkter velat ha det annorlunda än vad som här föreslås, vill jag som helhetsomdöme säga, att det upprustnings-, omorganisations- och nybyggnadsprogram som propositionen och utskottets förslag innebär, på ett framsynt och tidsenligt sätt utformats med hänsyn till den utveckling som skett och för den framtid vi nu kan överblicka. Efter hand som erfarenheter vunnits får vi företa de justeringar och utbyggnader, som visar sig vara erforderliga. Det är ett livsvillkor för vårt lands jordbruk, att lantbrukshögskolan och vad allt detta begrepp inrymmer byggs ut och blir vad vi i dag menar att den skall bli, för att jordbruksnäringen skall kunna bereda sina utövare den likställighet i levnadsstandard de är lojade och även för att kunna hålla jämna steg med utvecklingen i andra jordbruksländer.

Vad gäller forskningen med sin spridning över hela landet — förutom i Ultuna, vid lantmannaskolor, hos hushållningssällskap, försöksgårdar och enskilda jordbrukare — och med så många som skall handha och kopplas in i dess olika förgreningar är en samordning ytterst nödvändig. Utredningen hade för den uppgiften föreslagit en försöksdirektör som försöksverksamhetens främste målsman. Statsrådet har i stället föreslagit, att rektor, som inte skall vara institutionschef, även skall vara försöksledare med en försöksintendent vid sin

sida, som skall handha den dagliga samordningsuppgiften. I en motion, som jag biträtt, framfördes utredningens förslag om en försöksdirektör, men detta vann intet beaktande i utskottet, som har avstyrkt förslaget.

I propositionen, som utskottet godtagit, framhålles, att vid rektors tillsättande bör även hänsyn tagas till hans förutsättningar att leda försöksverksamheten. Detta är värdefullt liksom också att både till rektor och försöksintendent utses personer, som kan bli goda föredömen i organisatorisk skicklighet, gott handlag med folk och en inspirerande företagsamhet. Så pass invecklad, som försöksverksamhetens organisation är, blir dess effektivitet och möjligheter att uppnå goda resultat i hög grad beroende på de ledande personernas förutsättningar för ett friktionsfritt samarbete, god organisationsförmåga och förståelse för de skilda försöksuppgifternas och landsdelarnas behov och förutsättningar.

Jag vill också kraftigt understryka nödvändigheten av att det blir en ömsesidigt befruktande och stimulerande samverkan mellan forskningens och försöksverksamhetens krafter och jordbrukarna samt att forsknings- och försöksresultaten fortast möjligt delges näringsutövarna. Det är ju först när dessa forsknings- och försöksresultat nyttiggöres i praktiken, som de förvandlas till klingande mynt genom att förbättra produktionen och öka dess lönsamhet.

Vad jag sagt om jordbruket gäller i samma grad trädgårdsnäringens behov av forskning, försök och undervisning inom sitt verksamhetsområde. Det är min förhoppning, att en effektiviserande omorganisation — med den grundläggande undervisningen förlagd till lantbrukshögskolan — skall bli till verklig nytta och innebära större förutsättningar att hävda sig i den hårda konkurrensen med utlandet och sålunda medföra en ökad optimism bland den viktiga trädgårdsnäringens utövare.

Det är två kategorier jordbrukare, som har speciella behov av råd och vägledning och behöver ha specialister till

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

hjälp för att kunna ordna sin produktion under de skilda förutsättningar, klimatiska och andra, som man här har att räkna med, för att utkomsten och arbetstillgången skall bli nöjaktig. Det är sådana familj jordbrukare med kreaturslös drift, som inte med fördel kan odla brödsäd, samt småbrukarna. För dessa är specialodlingar en utväg. Men dessa odlingar kräver ofta speciella kunskaper och planeringar, som jordbrukarna själva inte behärskar. Det är därför värdefullt, att det blir möjligt för studenterna vid lantbrukshögskolan att inte hänvisas enbart till vissa kurser med cärtill bundna ämnen, utan att studenterna tillåtes ett friare val av ämnen, som komponeras samman för utbildning till de speciella uppgifter, som de tänker ägna sig åt.

Insikter i psykologi och pedagogik är en värdefull förutsättning för att kunna vinna förståelse och förtroende hos dem, som skall vägledas och läras. Många jordbrukare känner sig osäkra och rådvilla inför den omställningsprocess, som försiggår inom jordbruket och på landsbygden. De känner en viss pessimism för jordbrukets och sin egen framtid. De behöver få hjälp och vägledning, en vidare horisont på problemen och på hållbart sakmaterial gjorda värderingar, inspiration till nya krafttag och en optimistisk syn på jordbrukets framtid och sina egna möjligheter för att kunna följa med i inkomstutvecklingen. I det avseendet blir den lantbrukshögskola, som växer fram ur dagens beslut, bättre rustad än den nuvarande. Jag utgår nämligen ifrån att programmet i sin helhet inom en relativt kort tid kommer att fullföljas. Det beslut om lantbrukshögskolans upprustning som fattades vid 1948 års riksdag har ännu inte helt genomförts.

Jag vill vidare anföra ett par synpunkter med anledning av reservation nr 1, som hittills inte varit berörd i debatten. Den syftar till att inrätta en avdelning för lantbrukssociologi vid högskolan.

För min del vill jag säga, att reser-

vanterna är ute i ett angeläget ärende. Sociologien är över huvud taget oförlåtligt eftersatt i en tid med så djupgående och omfattande folkomflyttningar, med alla de konsekvenser som det för med sig av psykologiskt intressanta förändringar av människornas levnadsförhållanden och miljöpåverkningar. Vi utreder och kartlägger så mycket i våra dagar, men vår strävan att skaffa oss kunskap om människan, vad som ligger bakom hennes beteenden och reaktioner, närmar vi oss sakta med små steg. Och ändå är det så värdefullt i dagens omvandlingssamhälle, att den sociologiska forskningen fördjupas och utvecklas! Aldrig förut har så många människor påverkats av så många och skiftande faktorer! Det är därför nödvändigt att vi skaffar oss ökade resurser för att kunna utforska och klarlägga människornas inverkan på sin omgivning och omgivningens inverkan på människan.

Man frågar sig emellertid — åtminstone gör jag det — om den utväg som reservationen anvisar, att inrätta en avdelning i sociologi vid lantbrukshögskolan, är den rätta vägen. Jag tror det inte. Liknande motioner har behandlats tidigare. Svaret har då också blivit, att det är riktigast att denna forskning samordnas vid den sociologiska institutionen vid universitetet. Utskottet har anvisat samma väg även i år, men jag tror att det är nödvändigt att man kanske med större kraft än hittills försöker att skaffa personal som tar hand om denna sak.

Jag har talat med en docent vid universitetets sociologiska institution. Han sade att universitetet i sin petitaframställning till nästa år skall begära en assistent, som huvudsakligast skulle syssla med den rent lantbrukssociala forskningen. Jag hoppas att vi då kan hjälpa till att få frågan på väg på det viset och också söka få till stånd en aktivisering och utvidgning, för att inte säga fördjupning, av den sociologiska forskningen, som enligt mitt förmenande i hög grad är eftersatt. Vi vinner målet fortare på den vägen än om vi skall försöka

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

tränga oss fram bland många andra uppgifter och få en ny avdelning på lantbrukshögskolan. Jag vill också säga, att jag tror att det är nödvändigt att forskningen *samordnas* så att man kommer till klarhet om vad som ligger bakom människornas beteendemönster och åtgärder i övrigt.

Vad gäller reservationerna 2 och 3, som här har berörts bland annat av herr Nord, vill jag hålla med om att det ligger något i dem. Västsverige är ett område med riklig nederbörd, men man får väl ändå säga, att när det gäller forskningen på husdjurens område behöver man inte lokala försök på samma sätt som när det gäller växtodlingen. Därför tror jag att det går att ordna med tre distrikt, som det har föreslagits. Jag tror säkert också att man kan förlägga vissa lokala försök där, kanske även utfodringsförsök och smältbarhetsförsök. I Rånna kan man även efter utskottets förslag driva den forskning på trädgårdsodlingens område, som är nödvändig. Därefter får vi, som jordbruksministern också signalerade, avvakta erfarenheterna av dagens beslut, och uppstår det ett trängande behov får vi uppta frågan till förnyat övervägande.

Jag vill vidare säga ett par ord om ett problem, som herr Hjalmar Nilsson var inne på, nämligen den kompromiss som gjordes i utskottet. Jag har inte tänkt beröra den saken, men det förvånar mig något att herr Nilsson sade att han var missnöjd med kompromissen. Utskottet hade föreslagit fem laboranter, men kompromissen innebar endast tre, så vi tog bort två stycken.

Vi kan ha olika uppfattningar om utvecklingen härvidlag. Jag ser det så när det gäller de områden, som här skall få en förstärkning — det gäller institutionerna för växtodling, för företags ekonomi och för världsmarknaden — att vi snart nog måste ge dessa mycket betydelsefulla institutioner den förstärkning att de inte skall ha bara en verklig forskare, nämligen professor. Då kan det vara lika bra att ta den förstärkningen nu som att vänta till nästa år eller ett par år därefter.

Jag vill också säga att beträffande den andra intressanta fråga, som herr Nilsson här tog upp, vill jag hålla med honom helt och hållet, nämligen beträffande försöksgårdarna. Jag var med i torsdags i Uppsala på ett sammanträde som gällde växtodlings- och husdjursområdet med samtliga försöksgårdsföreståndare närvarande. Det blir ett problem att försöka genomföra vad som föreslås, särskilt om man skulle ta hänsyn till vad utskottet sagt och som jag hoppas att riksdagen beslutar, nämligen att man måste få likvärdiga försöksresurser på annat håll innan man lägger ner försöksgårdarna.

Det gäller också att ta hänsyn till förhållandena på orten. Offer, som herr Hjalmar Nilsson nämnde, har huvudsakligen sysslat med foderväxter, d. v. s. hö och klöver, och det är ju vallodlingen som är det centrala inte bara i Ångermanland utan också i andra delar av Norrland. Där har vi pågående försök, och man får då försöka ta avvecklingen försiktigt.

Sedan några ord om de båda försöksgårdarna uppe i Norrbotten, Öjebyn och Röbbäcksdalen. Jag instämmer med det uttalande som jordbruksutskottet gjort om att man bör ta sig en ny funderare och se efter hur de resurser som finns skall på bästa sätt kunna utnyttjas.

I Öjebyn finns 198 hektar och plats för 50 uppbundna kreatur. På Röbbäcksdalen finns 100 hektar och plats för 30 djur. Jag vill betona att varken den utredning, som hade hand om Röbbäcksdalen, eller lantbrukshögskolans styrelse ville ha så få djur där. Vi föreslog 50 för att man skulle kunna ha grupp-försök, men sedan förslaget vandrat genom kanslihuset och riksdagen, fanns det plats på byggnadsprogrammet bara för 30 djur. Nu kan man ju kanske gå en genväg och eventuellt som på Wiad använda enäggstvillingar som studieobjekt och på så sätt minska det antal, som annars behövs. Det antalet fick vi inte på grund av nedprutning av lantbrukshögskolans styrelses förslag och jag var med i den kommitté som med dåvarande jordbruksministern diskute-

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

rade frågan om att få 50 djur för försöksverksamheten.

Jag har den bestämda uppfattningen, att båda dessa försöksgårdar behövs. Vi hoppas att frågan skall utredas så, att deras resurser kommer till användning.

Jag vill framföra ett tack till jordbruksministern, som här tagit ett sådant kraftigt grepp när det gäller lantbrukshögskolan, för den utredning som han gjort, och jag vill sluta med att uttala samma förhoppning som han, att det skall bli möjligt att utbilda vetenskapsmän och forskare, som skall kunna leda vårt jordbruk, liksom också vetenskapsmän och specialister att ställa till förfogande för att avhjälpa nöden i fjärran länder.

Det är i den förhoppningen, herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Såsom framgått av de tidigare inläggen skall lantbrukshögskolan bli föremål för en omorganisation. I den omorganisationen ingår också att den högre trädgårdsutbildningen skall förläggas till Alnarp. Meningen är att denna omläggning skall börja redan höstterminen 1961. Då tas det in en kurs vid Alnarp, som skall gå där ett år och därefter gå till Ultuna för att hösten 1964 vara färdig med den högre utbildningen vid Alnarp.

Det skall emellertid samtidigt på högskolan vid Ultuna tas in en annan grupp, vars medlemmar icke behöver gå igenom den förberedande kursen, utan som får anses ha sådana kvalifikationer att de kan börja på Ultuna omedelbart. Den gruppen börjar alltså på Ultuna i höst, 1961, och skall gå där i två år för att bli färdig 1963.

Den upprustning beträffande professorer och institutioner, som är avsedd att ske vid Alnarp, är inte tänkt att komma i verksamhet förrän 1964. Folk skall visserligen tillsättas fr. o. m. den 1 juli 1963, men eftersom det tar tid att

organisera det hela, kan man inte börja verksamheten förrän 1964. De studenter som går sina två år på Ultuna och alltså är färdiga 1963 för vidare studier vid Alnarp — vart skall de ta vägen mellan 1963 och 1964?

Om detta sägs ingenting i propositionen, och vi som väckt en motion i ämnet har genom den motionen velat påpeka detta förhållande för utskottet, för att utskottet skulle bli i tillfälle att rätta till vad som förefaller vara ett olycksfall i arbetet inom departementet, om det nu beror på glömska eller vad det kan vara. Utskottet har emellertid inte tagit fasta på detta, utan föreslår i detta avseende ingenting annat än bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Följaktligen vet man nu inte vart dessa studerande skall ta vägen, när de skall fortsätta sina studier på hösten 1963.

Till detta kommer en annan sak, som vi också tagit med i vår motion. Vi anser att man bör tillsätta en byråsekreterare vid Alnarpsinstitutet. Den nuvarande chefen för Alnarp har inte den ro och tid han behöver för att kunna sköta sin syssla. Han får göra en hel del administrativt arbete, t. o. m. skrivarbete, och eftersom han kommer att bli ytterligare belastad i samband med den omorganisation av institutionen nere på Alnarp, som nu skall äga rum, är det angeläget att en byråsekreterare också tillsättes.

Eftersom jag är tämligen säker på att de flesta i kammaren inte erinrar sig vad vår motion innehåller, medan det samtidigt förhåller sig så att ett bifall till denna motion är det enda sättet, enligt mitt förmenande åtminstone, på vilket man skall kunna rätta till missödet i propositionen, vill jag tala om att vi i motionen föreslår dels att omorganisation av försök, forskning och undervisning på trädgårdsområdet skall genomföras samtidigt med motsvarande omorganisation vid Ultuna den 1 juli 1962, dels att de föreslagna professurerna i köksväxt- och prydnadsväxtodling samt i trädgårdskonst och naturvård skall inrättas från den 1 juli 1962, dels ock att

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

medel skall anvisas till anställande av en förste byråsekreterare vid Alnarpsinstitutet redan den 1 juli 1961 för att sedermera överföras till trädgårdssektionens expedition den 1 juli 1962.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Häri instämde herr *Larsson, Thorsten*, (cp).

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Elowssons anförande vill jag göra ett påpekande beträffande de nya professorer samt statsagronom- och statshortonombefattningar som skall komma till stånd vid Alnarp.

Meningen är att vi skall besluta om dessa tjänster 1962. Förslag om deras inrättande kommer att föreläggas nästa års riksdag. Tjänsterna skall sedan utannonseras, och det blir den vanliga proceduren med sakkunnigbedömning. De som utses till tjänsterna kan sedan tillträda sina befattningar 1963, då den nya organisationen avses börja. Det hela är upplagt på detta sätt för att det inte skall bli något glapprum. Då har man också ett helt år på sig att få fram innehavarna av de tjänster som skall börja sin verksamhet 1963.

Vad sedan beträffar den ifrågasatta hjälpen till den nuvarande professorn, är det ju klart att denne kommer att få rätt mycket att göra, liksom man även kommer att få vid Ultuna i samband med denna omorganisation. Det finns dock en kamrerare i lönegrad 23, som skall hjälpa honom. Dessutom vill jag minnas att ett anslag på 5 000 kronor upptagits för extra hjälp under omorganisationsperioden.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det herr Jonsson nu säger är detsamma som utskottet skrivit, nämligen att dessa tjänster skall tillsättas den 1 juli 1963. Enligt propositionen skall alla dessa åtgärder vara färdiga 1964, men nu måste de ju tydligen vara färdiga vid höstterminens början 1963, och det är ju det de inte är. Frågan blir då vad studenterna skall göra under tiden fram till höstterminen 1964.

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ytterligare understryka att meningen är, såsom saken lagts upp i propositionen och som också utskottet uppfattat det hela, att förslag om dessa tjänster skall föreläggas 1962 års riksdag, som får besluta om deras inrättande från den 1 januari 1963. Sedan riksdagen fattat sitt beslut får man vidta erforderliga åtgärder för att tillsätta tjänsterna, så att innehavarna av tjänsterna kan vara beredda att börja sitt arbete i början av 1963 och således vara i full verksamhet 1964 då den verkliga omorganisationen träder i kraft.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alltjämt lika illa. Skall dessa tjänster tillsättas den 1 juli 1963, får innehavarna ett år och tre månader på sig för att bli färdiga till höstterminen 1964. Jag kan inte bli klok på hur man tänker ordna det under sådana förhållanden för den andra kursen.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Inledningsvis vill jag lyckönska jordbruksministern till att ha framlagt ett enligt min mening mycket bra förslag i fråga om den organisation som skall ha hand om forskning, försök och högre undervisning på jordbrukets och trädgårdsskötselns område.

Rektor skall, som bekant, nu vara chef för hela denna verksamhet, sedan försöksverksamhetens olika avdelningar inordnats i högskolans institutioner. Från en hel del håll har gjorts gällande, att härigenom en alltför tung arbetsbörda skulle läggas på rektor. Man behöver nog

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

inte befara att så kommer det bli fallet, under förutsättning naturligtvis att rektor får till sitt förfogande erforderlig arbetskraft för de rent administrativa göromålen.

I ett avseende, som rör organisationen, har utskottet inte tagit ställning. Det gäller frågan om försöksstationer för norra distriktet på trädgårdsnäringens område. I propositionen föreslås Röbbäcksdalen, men motionsvis har föreslagits att försöksstationen i stället skall förläggas till Öjebyn. Såvitt jag kan se synes utskottet närmast vara böjt för att föredra Öjebyn för trädgårdsförsöken, men det har i stället föreslagits, att frågan skulle utredas ytterligare, och det är några önskemål beträffande den utredningen, som jag gärna skulle vilja framföra här.

Enligt min mening är det lämpligt, om den centrala verksamheten kan förläggas till Röbbäcksdalen. Jag tror det skall bli möjligt att där få den för försöksverksamheten erforderliga jorden. Men jag tror, att det också skulle vara synnerligen värdefullt, om man vid sidan av denna central finge några filialer i ett par olika delar av Norrland, och jag skulle särskilt vilja framhålla betydelsen av att man finge en filial i övre Norrbotten, i Tornedalen. Detta är angeläget framför allt därför — menar jag — att Tornedalen har utomordentligt goda men hittills tyvärr alldeles otillräckligt beaktade förutsättningar t. ex. för köksväxtodling både på fält och under glas och likaså goda förutsättningar för bärproduktion.

Man hör ofta den meningen uttalas, att vegetationsperioden uppe i nordligaste Sverige är så kort, att där inte finns stora möjligheter för en produktion av denna art. I själva verket förhåller det sig så, att vegetationsperioden, när det gäller odling av växter, som kan assimilera dygnet runt, inte bör räknas i dagar utan i ljusa timmar. Gör vi det, finner vi lätt att vegetationsperioden i övre Norrhotten är för många grödor minst lika lång som i de sydligaste länen och i flera fall längre. Anledningen

till detta är det förhållande, som jag nyss antydde, att ljuset flödar riktigt under hela sommaren.

Också i ett avseende, som rör själva studiernas organisation, skulle jag vilja uttala min tillfredsställelse. Det gäller det fria ämnesvalet. Hittills har undervisningen varit fördelad på olika linjer, och agronomexamen har kunnat avläggas på jordbrukslinjen, husdjurslinjen o. s. v. Nu skall det i stället bli fritt ämnesval. Det är en reform, som vid flera tillfällen har förordats av flera bland lärarkollegiets medlemmar, och jag tror vi har anledning att vänta en påtaglig förbättring som följd av denna förändring av studiernas uppläggning.

Jag skulle kanske i detta sammanhang också framhålla, att jag delar den uppfattning, som kommit till uttryck i utskottets utlåtande då det sägs, att »vid ett genomförande av förslagen skapas ——— förutsättningar för den åsyftade önskvärda utvecklingen vad gäller forskningen, försöksverksamheten och den högre undervisningen inom de två ifrågavarande näringarnas fält».

I flera mycket viktiga delfrågor är emellertid propositionens förslag enligt min uppfattning icke till fyllest, och detta har såvitt jag förstår även jordbruksutskottet haft en känsla av, då utskottet skrivit, att det är »medvetet om att vissa fortsatta utbyggnadsetapper erfordras för att de stegrade anspråken på resultatet av berörda verksamheter skall kunna tillgodoses». Jag hoppas, att den fortsatta utbyggnad, som utskottet här talar om, inte skall låta vänta på sig alltför länge. Det är också mycket glädjande, att utskottet har ställt sig positivt till vissa motionsledes framlagda förslag.

Det finns emellertid också några förslag i motionerna som utskottet inte har tillmötesgått och som jag skulle vilja säga några ord om här. Det gäller bl. a. undervisningen i geologi. För närvarande är det så, att undervisning i geologi meddelas vid institutionen för marklära vid lantbrukshögskolan. Det har emellertid vid flera tillfällen framförts önske-

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

mål om att denna undervisning i geologi i stället skulle förläggas till Uppsala universitet och att studenterna vid Ultuna skulle läsa detta ämne vid Uppsala universitets mineralogisk-geologiska institution. Utskottet ställer sig i princip positivt till en dylik anordning men säger att förutsättningen för en sådan samordning är att den nuvarande laboratorn vid lantbrukshögskolans institution för marklära kan överföras till universitetet.

Ja, det är naturligtvis önskvärt att så kan ske. Emellertid har jordbruksutskottet uppenbarligen inte ansett sig kunna förorda en sådan förändring, eftersom det kommer in på universitetsstaten, men jag skulle här vilja uttala den förhoppningen, att överläggningar rörande en sådan förändring upptas snarast möjligt. Jag tror att det redan har tagits vissa kontakter i Uppsala mellan universitetet och högskolan i syfte att åstadkomma en sådan förändring. Det vore emellertid mycket tacknämligt, om ecklesiastikministern och jordbruksministern snarast kunde åstadkomma en lösning av detta problem enligt de riktlinjer, som jag har tillåtit mig antyda i en motion i ämnet.

Ett annat önskemål, som jag gärna skulle vilja peka på, är förslaget om en personlig laboratur i strålskyddsforskning. Denna forskningsgren blir ju för varje år som går allt viktigare och viktigare, och när man nu befinner sig i den mycket gynnsamma situationen, att det vid högskolan finns en person med mycket goda meriter på detta område, vore det synnerligen tacknämligt om det snarast kunde inrättas en personlig laboratur i strålskyddsforskning.

Vidare är det angeläget, att det snarast möjligt blir ytterligare biträdestjänster vid lantbrukshögskolans bibliotek. Genom den omorganisation, som nu kommer att genomföras, blir det en högst avsevärd utvidgning av biblioteket vid Ultuna med nya ämnesområden. Redan nu är biträdespersonalen otillräcklig, och genom utvidgningen blir det faktiskt omöjligt för den att på ett tillfredsstäl-

lande sätt kunna sköta sina arbetsuppgifter. Jag noterar med tillfredsställelse att utskottet har tillmötesgått önskemålet om ytterligare arbetskraft på det sättet, att utskottet har föreslagit en ny tjänst som biblioteksbiträde, men det behövs därutöver ännu en sådan tjänst. Jag hoppas att förslag om den saken kommer att framläggas till nästa år.

Det är också ytterligt angeläget att vi snarast möjligt får en professor i entomologi och en laboratur i nematologi. Vad särskilt sistnämnda tjänst beträffar vill jag gärna framhålla, att nematodfaran för varje år som går blir större och större. Av nematoder förorsakade sjukdomar ställer till mycket stort besvär för våra jordbrukare och trädgårdsodlare, och det är synnerligen angeläget att vi får tillräckligt mycket arbetskraft för att bedriva forskning på nematologiens område. Det finns stora möjligheter att på detta område åstadkomma resultat, som kan vara inte bara teoretiskt intressanta utan också ur praktisk synpunkt ytterligt värdefulla.

Det har ju här sagts att det förslag, som har framlagts av utskottet, är resultatet av en kompromiss, och det är naturligtvis i och för sig tacknämligt, att man på det sättet har lyckats ena sig om vissa mycket goda förslag. Jag kan för min del bara beklaga att husdjursämnena har blivit missgynnade. Det är därför ett mycket angeläget önskemål, att dessa ämnen till ett kommande år blir behandlade på ett mera frikostigt sätt än som hittills har kunnat ske.

Såsom redan har framhållits, har önskemål framställts om ytterligare en del befattningar vid lantbrukshögskolan. Här har, bl. a. av herr Hjalmar Nilsson, framhållits, att vi inte skall inrätta några nya befattningar förrän det finns lokaler att sätta befattningshavarna i. Det är naturligtvis i och för sig principiellt riktigt, men man kan ofta nog under en övergångstid få nöja sig med mycket trånga lokalteter. Jag har själv under min tid vid högskolan under de sista åren haft ett ganska stort antal assistenter, som har arbetat med olika forskningsuppgif-

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

ter, och de har fått trängas i de arbetslokaler, som stått till förfogande. Jag skulle emellertid för min del inte ha velat avstå från någon av mina assistenter av den anledningen att inte alla kunde beredas ett ordentligt arbetsrum. På samma sätt får man se frågan om de laboraturer, som nu inrättas. Man får under en övergångstid, om så krävs, nöja sig med något knappare utrymmen än man egentligen eljest skulle vilja ha.

Jag skulle också vilja säga ett par ord om ett par namnfrågor, som jag har tillåtit mig att ta upp i en motion. Jag skall nöja mig med att endast beröra två.

Ämnet växtodlingslära, som förekommer vid lantbrukshögskolan, har i propositionen föreslagits ändrat till ämnet växtodling. Nu är det emellertid, som alla förstår, här inte fråga om någon institution för växtodling utan om en institution för att meddela undervisning i växtodling, det vill med andra ord säga växtodlingslära. Jag hade verkligen inte räknat med att jordbruksministern skulle ha så föga sinne för den språkliga formen, att han lade fram ett förslag om att ändra »växtodlingslära» till »växtodling».

En institution har nu fått namnet institutionen för växtpatologi. Det är den institution, som tidigare kallats för institutionen för växtsjukdomslära. Det sägs att namnändringen har företagits därför att man vill ha större överensstämmelse med den internationella terminologien. Därför har man översatt den svenska termen »sjukdomslära» med den latinska stammen »patologi» men bibehållit den svenska stammen »växt». Emellertid ägnar sig denna institution åt att studera både växtsjukdomar och skadeinsekter, och därför har det föreslagits att namnet skulle ändras till institutionen för växtpatologi och entomologi. Läran om våra skadeinsekter kan ju inte betraktas som sjukdomslära — om unga linplantor eller kornplantor blir uppätta av jordloppor, är det inte någon sjukdom, som har angripit dem utan en skadeinsekt.

Jag hoppas emellertid att dessa detal-

jer skall ordnas i framtiden genom att högskolan framställer erforderliga förslag.

Slutligen skulle jag, herr talman, vilja ta upp en sak som några föregående talare varit inne på, nämligen frågan om samarbetet med universitetet. Enligt det nu föreliggande förslaget skall ju undervisningen i fysik, nationalekonomi, genetik och växtsystematik, måhända i en nära framtid även i geologi och kanske sociologi, meddelas vid universitetet, och det talas mycket om att man bör sträva mot ett vidgat samarbete mellan lantbrukshögskolan och universitetet. Jag skulle för min del vilja uttala förhoppningen, att dessa strävanden till ett vidgat samgående mellan universitetet och högskolan så småningom kommer att leda till vad jag anser vara det enda riktiga, nämligen en sammansmältning av de båda läroanstalterna, så att lantbrukshögskolan kommer att utvecklas till en fakultet vid Uppsala universitet.

Herr HERMANSSON (cp):

Herr talman! Jag vill gärna instämma i de förhoppningar som de flesta talarerna med jordbruksministern i spetsen gett uttryck åt inför det förslag som inefattas i jordbruksutskottets utlåtande. Jordbruksministern bedömde förslaget som en uppskissering av de principiella linjerna och ville för trädgårdsodlingens vidkommande beteckna det som en milstolpe. Jag tycker att vi har all anledning att vara tacksamma för dessa bedömningar, och enigheten i stort inom utskottet talar ju också för att vi här kanske funnit linjer som skall kunna utvecklas och bli till fromma för svenskt jordbruk och svensk trädgårdsodling.

Å andra sidan finns det här som alltid vissa detaljfrågor, där man kan ha delade meningar, och jag vill gärna understryka de synpunkter som herr Nord framfört i anslutning till reservationerna 2 och 3. Eftersom jag är med om dessa reservationer vill jag också yrka bifall till dem.

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

Emellertid har jag begärt ordet i första hand för att anlägga några synpunkter på reservation 1. Herr Jonsson talade, tycker jag, så vackert för denna reservation att man hade kunnat vänta att även han skulle yrkat bifall till densamma, något som han emellertid inte gjorde. Han sade att reservationerna är ute i ett angeläget ärende — det gäller kunskapen om människan, som vi närmar oss med små och försiktiga steg. Jag anser att herr Jonsson inte tog konsekvensen av denna sin deklaration, när han inte yrkade bifall till reservationen. Det var ett halvt och mycket tvekansteg han för sin del tog.

Jag tillåter mig att anföra några synpunkter på den fråga som beröres i reservation 1. När det gäller behovet av samhällsvetenskaplig forskning måste man konstatera att vårt snabbt föränderliga samhälle kräver att ökade resurser ägnas åt studiet av de sociala förändringprocesserna. Varje förändring leder till störningar i samhällsapparaten, och många av dessa störningar skulle kunna undvikas genom större insikter om särskilt människans anpassning till förändringarna på det tekniska området. Sociologiskt forskningsarbete och de resultat man därigenom kan nå ger vidare goda instrument för ett konstruktivt förbättringsarbete på grund av djupare insikter om samspelet mellan människorna och mellan människan och den moderna tekniken.

Landsbygdssociologien är nödvändig för forskning beträffande verkningarna av den snabba utflyttningen från landsbygden. Den forskningen kan visserligen ske inom ramen för den vanliga sociologiska forskningen, och det är önskvärt att så sker. Det moderna industrisamhällets beteendemönster får inte ses enbart mot bakgrunden av beteendet på städernas arbetsplatser och i tunnelbanor eller av stadsbons fritidsvanor. Hela den sociala bakgrunden och miljön måste tas i beaktande, och med den snabba befolkningsomflyttning vi haft i vårt land kommer man där in även på landsbygdssamhällets beteendemönster. På

samma sätt är landsbygdssociologien inte något speciellt landsbygdspöblem. En intim samverkan mellan sociologer med skilda forskningsobjekt är därför nödvändig.

Man kan fråga sig varför vi önskar en speciell sociologisk undervisning och forskning på Ultuna. Detta framgår av yrkandet i motion II: 698, vilket återkommer i reservation 1. Liksom industrien har jordbruket under de senaste decennierna genomgått en mycket snabb strukturförändring, och den processen är ännu inte avslutad. Det är ett livsintresse inte enbart för jordbruket i sig självt utan för hela folkushållet att man inom jordbruket — liksom inom industrien — snabbast möjligt omsätter de vetenskapliga rön, som vinnes på olika områden, att teknisk forskning o. s. v. snabbast möjligt kommer ut till praktisk tillämpning. Jordbruket drives av en stor grupp egna företagare, som själva inte bedriver egen vetenskaplig forskning, men de måste likväl tillgodogöra sig resultatet av det forskningsarbete som bedrivs på olika områden. En stor del av förmedlingen av dessa rön sker via konsulenter, information genom näringslivets organisationer m. m.

Det är emellertid påfallande hur litet vi vet om hela denna informationsprocess. På vilka vägar når man ut till dem som har intresse av att veta vad forskningen kommit fram till? Kommunikationsforskningen sorterar just under sociologiens forskningsområde, och här finns ett stort praktiskt tillämpningsområde. Det är vidare i stor utsträckning agronomerna som svarar för denna konsulentverksamhet, varför en allmän kurs i sociologi bara av den anledningen är önskvärd. För att forskningen inom ett visst konkret utformat område skall kunna ske med så stort verklighetsunderlag som möjligt krävs det emellertid också att den sker av forskare, som på ett eller annat sätt är knutna till de institutioner som dagligen har kontakt med de problem de skall forska i.

Lantbrukshögskolan på Ultuna utgör

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

därför en naturlig plattform för det forskningsområde som här omtalats. Dessutom bör i anknytning till denna mera tillämpade forskning beträffande kommunikationsförloppet annan mera allmän grundforskning kunna bedrivas. Eftersom vi behöver mera forskning beträffande förändringsprocessen i landsbygdssamhället, vore det därför naturligt att Ultuna-förbundet i första hand kunde ägna sig åt sådana forskningsprojekt. Detta utesluter ju inte att även andra sociologer gör detta, och i största möjliga utsträckning bör de samarbeta mellan de olika universitetsorterna. Vad som främst föranlett oss föreslå, att man vid Ultuna får en sociologisk institution, är dock att man här har ett klart behov av tillämpad landsbygdssociologisk forskning, och det är orealistiskt att tänka sig att just den forskningsinriktningen skulle väljas av forskare utanför jordbrukets område.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1.

I herr Hermanssons anförande instämde herr *Jonasson* (cp) och herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp).

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Det kanske inte är så lätt att säga något nytt i detta ärende, när så pass många talare har givit sin mening till känna. Jag vill emellertid uppehålla mig vid en sak, nämligen försöksverksamhetens fältorganisation.

Fältförsöksorganisationen är naturligtvis grundläggande också för den högre forskningen. Det är inte tu tal om att den forskning som har bedrivits i vårt land även på jordbrukets område är av god kvalitet, men en förutsättning för att forskningens kvalitet i framtiden skall kunna hållas på lika hög nivå är ju att försöksverksamhetens kvantitet inte får vara alltför ringa.

Vårt land är stort till sin yta, och skiftande förhållanden råder i norra, södra, östra och västra Sverige. En förutsättning för att man skall kunna komma fram till objektiva och inte minst

representativa bedömningar på olika områden är ju, att man har kontakter med olika delar av vårt land, inte minst när det gäller försöksverksamhetens fältorganisation. Den utredning som har arbetat med detta kom ju fram till att landet när det gäller trädgårdsodlingen skulle indelas i fyra distrikt. Utredningen var enhällig om att det på jordbruksområdet skulle vara fyra distrikt och även när det gäller trädgårdsområdet ansåg man detta vara riktigt. Jordbruksministern har däremot i sin proposition nr 69 föreslagit att det för trädgårdsodlingen skulle inrättas endast tre försöksdistrikt, varigenom västra Sverige skulle bli utan försöksstation. Rånna i västra Sverige skulle bli substation till Nyckelby som ligger i östra Sverige. Vi som i denna fråga har en motion anser nog att det på något sätt är litet beklämmande för Rånna försöksstation, som har arbetat under tjugofem år och som — vilket herr Nord för en stund sedan antydde — har gjort betydande insatser när det har gällt att för västra Sverige forska sig fram till vilka sorter, som kan passa för klimatet där och även undersöka odlingsbetingelserna inte bara för det man sysslar med på Rånna utan också för jordgubbssodlingen i norra Västergötland.

Rånna har för närvarande en försöksledare och skulle enligt det förslag som nu är framlagt och som jordbruksutskottets majoritet har biträtt komma att bli utrustad endast med en försökstekniker. Man talar ju här om en upprustning på jordbruks- och trädgårdsområdena, men för västra Sverige skulle det, om utskottets förslag skulle vinna kammarens bifall, faktiskt bli en nedrustning. Vi från västra Sverige tycker inte att det bör vara så utan vill gärna se att Rånna får förbli en försöksstation, och jag tror att detta skulle — inte bara för västra Sverige utan för forskningen på detta område i vårt land — vara av betydelse därför att forskningen skulle därmed bli mera representativ för landets olika delar.

Husdjursskötseln i västra Sverige är

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

av betydande omfattning och är sedan gammalt, kan man säga, en huvudnäring för jordbrukarna där. Herr Nord har redovisat en del siffermaterial; jag kan tillägga att om vi säger att animalieproduktionen i vårt land i dag representerar ett värde av 4 miljarder svenska kronor och att en fjärdedel av denna produktion härrör från västra Sverige, skulle det betyda att animalieproduktionen från det området representerar ett värde av omkring en miljard kronor.

Jag tycker mig kunna utläsa att jordbruksministern i sin proposition nr 69 faktiskt varit inne på att han hade under övervägande att föreslå ett fjärde försöksdistrikt i västra Sverige. Jag kan citera vad jordbruksministern säger i propositionen: »Husdjursförsök bör i den omfattning, som bedömes lämplig, kunna ske även utanför försöksstationerna. Redan nu bedrivs viss försöksverksamhet med husdjur vid olika jordbruk, tillhörande lantbruks- och lantmannaskolor samt hushållningssällskap. Vissa möjligheter synes föreligga att intensifiera denna verksamhet. Sålunda finnes, såsom vissa remissinstanser påpekat, bland annat vid lantmannaskolorna möjligheter att utnyttja lärarpersonalen som försöksledare under vissa delar av året. Försöksverksamhet organiserad på detta sätt torde bli särskilt värdefull i västra Sverige. Jag är nämligen inte beredd att förorda, att en särskild försöksstation inrättas i denna landsdel. Husdjursförsöksverksamheten inom detta område synes kunna planeras och administreras från Ultuna.»

Detta tolkar jag på det sättet att jordbruksministern förmodligen inte skulle ha någonting emot om jordbruksutskottets majoritet hade anslutit sig till det krav som finns i motionen om ett fjärde husdjursdistrikt och om en försöksstation på husdjurskötselns område i västra Sverige. Förhållandet är det att en viss lokal försöksverksamhet har bedrivits på husdjursområdet i västra Sverige, och en viss planerad lokal försöksverksamhet förbereds, men man har velat invänta propositionen, innan man har gått

till verket. Jag måste säga att det hade väl varit riktigt — och jag hoppas att kammaren delar den uppfattningen — att man hade inrättat ett fjärde husdjursdistrikt och att man där hade fått en försöksledare och en försökstekniker som hade stått i centrum för den försöksverksamhet på husdjursområdet som vi har i dag och som kommer att ytterligare utökas.

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk ytterligare utan vill bara till sist säga, att i jordbrukspolitiska sammanhang ställer man stora krav på jordbrukets rationaliserings- och effektiviseringsringstakt på olika områden. Det är också min tro att man måste tillmötesgå jordbrukarnas önskemål om att det allmänna här skall träda till och detta inte minst genom att ge försöksverksamhetens fältorganisation en sådan utformning att den representerar de skilda delarna av vårt land, vare sig det nu gäller jordbruket, husdjurskötseln eller trädgårdsodlingen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2 och 3 till detta utskottsutlåtande.

I detta yttrande instämde herrar *Virgin (h)*, *Fagerström (s)*, *Birger Andersson (s)* och *Ringaby (h)*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, dock med sammanförande av vissa punkter.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna 1—3 hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten 4 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hermansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat proposi-

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

tionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hermansson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hermansson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hermansson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 119;

Nej — 20.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna 5 och 6 hemställt.

Sedermera gjordes, med avseende å envar av punkterna 7, 8 och 9 enligt framkomna yrkanden propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock därpå att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts beträffande respektive punkt gjorda framställning; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställanden vara med övervägande ja besvarade.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i punkterna 10—13 hemställt.

I fråga om punkten 14, yttrade herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Elowsson, Nils*, att kammaren skulle bifalla motionen I: 606, såvitt nu vore i fråga.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Nils Elowsson*s beträffande punkten under överläggningen framställda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i punkterna 15—17 hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de angående punkten 18 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Nord* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nord* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 41.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjorde herr talmannen i enlighet med de i fråga om punkten 19 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nord begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nord begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 62.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i punkterna 20—26 hemställt.

Vidkommande punkten 27, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Elowsson, Nils*, att kammaren skulle bifalla motionen I: 606, såvitt nu vore i fråga.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Nils Elowssons beträffande punkten under överläggningen framställda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna 28—34 hemställt.

I vad anginge punkterna 35—37, ytt-
rade vidare herr talmannen, hade yrkats
dels att vad utskottet hemställt skulle
bifallas, dels ock, av herr *Elowsson*,
Nils, att kammaren skulle bifalla motio-
nen I: 606, såvitt gällde dessa punkter.
Emellertid, fortsatte herr talmannen,
torde herr Nils Elowssons yrkande ha-
va förfallit genom kammarens vid punk-
ten 27 fattade beslut, varför nu endast
kvarstode yrkandet om bifall till vad
utskottet hemställt.

På gjord proposition bifölls vad ut-
skottet i punkterna 35—37 hemställt.

Slutligen bifölls på gjord proposition
utskottets hemställan i punkten 38.

På framställning av herr talmannen
beslöts att handläggningen av återstå-
ende ärenden på fördragningslistan
skulle uppskjutas till aftonsammanträ-
det.

Herr TALMANNEN yttrade:

Såsom torde framgå av tidigare läm-
nade meddelande angående fredagsple-
na har jag icke kunnat utlova att kam-
maren skall kunna undgå att hålla
kvällsplenium kommande fredag, den 26
dennes. Enligt nu tillgängliga uppgifter
kommer ett betydande antal ärenden,
som väntas föranleda tämligen omfat-
tande debatter, att bordläggas i morgon
för behandling på fredag. Ledamöterna
torde därför böra räkna med kvällsple-
nium på fredag.

Anmälades och godkändes andra lag-
utskottets förslag till riksdagens skrivel-
ser till Konungen:

nr 293, i anledning av väckta motio-
ner om utredning angående införande
av högertrafik i Sverige; samt

nr 294, i anledning av dels Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag
angående ändring i lagen den 3 januari
1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,
m. m., i vad propositionen hänvisats
till lagutskott, dels ock i ämnet väckta
motioner.

Anmälades och godkändes bevillnings-
utskottets förslag till riksdagens skrivel-
ser till Konungen:

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående ändring av vissa
postavgifter m. m. jämte i ämnet väckta
motioner; och

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till förordning
med särskilda bestämmelser om rätt till
avdrag vid 1961 års taxering för avsätt-
ning till pensionsstiftelse.

Anmälades och bordlades följande till
kammaren överlämnade kungl. proposi-
tioner:

nr 168, angående ny huvudorganisa-
tion för statens vattenfallsverk; och

nr 169, angående upphävande av av-
tal om breddning av järnvägslinjen
Harmånger—Bergsjö.

Anmälades och bordlades bevillnings-
utskottets betänkande nr 65, i anled-
ning av Kungl. Maj:ts proposition med
förslag till kungörelse med särskilda be-
stämmelser om utförsel av obes kattade
varor i fartygstrafiken över Öresund
jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för detta
sammanträde, varefter kammaren åt-
skildes kl. 16.59.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 23 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Ang. vissa åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ytterligare åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 23 mars 1961 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 117, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

1) antaga inom jordbruksdepartementet utarbetat förslag till förordning med vissa bestämmelser om utsädespotatis; samt

2) godkänna i propositionen angivna förslag till åtgärder för viss upprustning av växtförädlingsverksamheten på potatisområdet.

I propositionen hade — i avsikt att trygga tillgången på fullgott potatisutsäde och att därigenom höja standarden på matpotatisens område — förordats bland annat, att Kungl. Maj:t skulle bemyndigas förordna, att potatis, som skördades här i riket, med vissa undantag icke finge utbjudas eller säljas till utsäde med mindre den uppfyllde de kvalitetsfordringar, som Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen föreskrev. Propositionen innehöll vidare förslag, som syftade till en betydande förstärkning av den vid Sveriges utsädesförening bedrivna växtförädlingen beträffande potatis.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 654, av herr *Osvald*, och II: 780, av herr

Lindström, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte till höstsessionen uppskjuta beslutet om behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 117, i vad den avsåge upprustningen av växtförädlingsverksamheten på potatisområdet, samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om undersökning av möjligheterna att upprätta en nordisk potatisförädlingsanstalt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning antaga förenämnda inom jordbruksdepartementet utarbetade förslag till förordning med vissa bestämmelser om utsädespotatis; samt

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 654 och II: 780 godkänna i utlåtandet angivna förslag till åtgärder för viss upprustning av växtförädlingsverksamheten på potatisområdet.

Herr *OSVALD* (fp):

Herr talman! Redan under förarbetena till proposition nr 117 hade jag tillfälle att i anslutning till ett remissyttrande från statens växtskyddsanstalt framlägga ett förslag om en nordisk potatisförädlingsanstalt. Senare lade jag fram samma förslag i en motion till Nordiska rådet i februari 1961. Detta förslag kunde då inte slutbehandlas, eftersom remissbehandlingen inte var klar. Det är alltså under remissbehandling, och efter vad jag förspott är det flera, som uttalat sig till förmån för förslaget om en nordisk potatisförädlingsanstalt.

Att under sådana omständigheter framlägga det förslag, som jordbruksministern framlagt i proposition nr 117, synes mig vittna om en anmärkningsvärd nonchalans mot Nordiska rådet. Som skäl har jordbruksministern bl. a.

Ang. vissa åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis

anfört att de svenska intressenterna — det gäller här tre företag som skulle bidra till den föreslagna potatisförädlingen — inte skulle vara intresserade av en nordisk potatisförädlingsanstalt. Detta uttalande innehåller i varje fall inte hela sanningen. En av de svenska intressenterna, nämligen Kooperativa förbundet, har uttalat sig mycket positivt för förslaget om en nordisk potatisförädlingsanstalt. Och även från norsk sida har det redan försports intresse för förslaget.

Anledningen till att jag framlade detta förslag om en nordisk potatisförädlingsanstalt var att jag menade, att man därmed bättre skulle kunna nå det syfte, som man vill nå med den nu föreslagna utvidgningen av potatisförädlingen vid Svalöv. Syftet med denna utvidgade potatisförädling säges vara, att man vill åstadkomma potatissorter, som förenar en hög kvalitet med en god avkastningsförmåga och resistens mot sjukdomar av skilda slag. Det säges, att man hittills i Sverige inte har haft sådana sorter, därför att vi i huvudsak varit hänvisade till att använda utländska sorter, och dessa säges inte vara anpassade efter svenska förhållanden.

Emellertid är situationen den, att det mycket högt satta målet inte har kunnat nås ens i de länder, där potatisförädlingen har en betydligt större omfattning än vad den haft i Sverige. Man har visserligen i flera länder lyckats åstadkomma sorter, som förenar en god avkastningsförmåga med immunitet mot potatissjukdomen kräfta, men kvaliteten hos dessa sorter är inte lika hög som hos icke resistent sorter.

Jag menar därför, att det är angeläget att söka bedriva potatisförädlingen på en betydligt bredare bas och i en betydligt större skala än som nu föreslagits i den kungl. propositionen. Detta mål skulle kunna nås genom en nordisk potatisförädlingsanstalt, i vilket fall alla de nordiska länderna slår sig samman om en anstalt, i vilken man sedan kunde få till stånd ett samarbete med de stora utländska, framför allt brittiska, potatisförädlingsanstalterna för att på

så sätt få fram ett rikligare material av korsningsprodukter att välja ur. Detta nordiska samarbete skulle således kunna leda till att man finge större möjligheter att nå det eftersträfvade målet.

Inte minst i nu föreliggande situation, då det har satts i gång ett samarbete i fråga om forskningen mellan de nordiska länderna, tycker jag att det hade varit riktigt, att även jordbruksforskningen hade kunnat samordnas mellan de olika länderna och att man i fråga om jordbruksforskningen hade kunnat följa de riktlinjer, som de nordiska ecklesiastikministrarna enade sig om under sitt möte i Helsingfors i mars månad. Jordbruksministern tycks emellertid inte vara intresserad av det nordiska samarbetet. Han talar visserligen många vackra ord om betydelsen av ett nordiskt samarbete, men då det gäller att gå från ord till handling är det faktiskt stopp.

Till detta kommer att potatisförädlingsanstalten enligt det nu föreliggande förslaget skulle ligga vid Svalöv i Skåne. Enligt min uppfattning kan man emellertid knappast välja någon mindre gynnsam plats i Sverige än Skåne, därför att risken för virussjukdomar där är så mycket större än på de flesta andra håll i vårt land. Skulle man däremot ha en nordisk potatisförädlingsanstalt, skulle man kunna lägga den inom ett område, där det var betydligt mindre risk för smitta av virussjukdomar. Nu säger visserligen jordbruksministern att detta kan på olika sätt undvikas, men det är i varje fall förenat inte bara med mycket stora svårigheter, utan också med mycket betydande kostnader att kunna skydda det stora och rikhaltiga potatismaterialet mot virus smitta.

Såvitt jag har kunnat förstå finns det inom jordbruksutskottet många, som är intresserade av ett nordiskt samarbete. Det har därför förvånat mig, att utskottet intagit samma negativa hållning som jordbruksministern. Utskottet har inte ens gjort sig möda att motivera sin hemställan om avslag på det uppskovsyrekanade, som jag motionsledes framställt. Ut-

Ang. vissa åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis

skottet yttrar bara, att den nu föreslagna intensifieringen av potatisförädlingen inte bör fördröjas.

Utskottet har tydligen inte gjort klart för sig, att mitt förslag syftar till att man skulle kunna nå resultat betydligt snabbare än genom att följa det i propositionen framlagda förslaget. Det är lätt att visa, att om man har ett betydligt rikhaltigare material att arbeta med, har man mycket större möjligheter att kunna finna de mycket sällsynta kombinationer av ärftliga egenskaper, som behövs för att man skall kunna erhålla sorter av den önskade typen. Man får alltså, om man följer det av mig framlagda förslaget, i själva verket resultat betydligt snabbare än enligt Kungl. Maj:ts förslag.

I samma sammanhang uttalar utskottet också, att förädlingsarbetet inte bör förläggas till enbart en plats eller ett av de fyra nordiska länderna. Därmed, skulle man kunna göra gällande, avslöjar utskottet endast sina bristfälliga insikter i detta spörsmål. Det finns nämligen ingenting som hindrar att potatisförädlingen — d. v. s. själva korsningsarbetet — är förlagd till en enda plats i Norden. Det är självklart, att materialet bör prövas på många olika platser inom de nordiska länderna, men själva det grundläggande korsningsarbetet kan, som sagt, mycket väl ligga på *en* plats, varifrån man skulle kunna organisera samarbetet med brittiska, holländska och tyska potatisförädlingsanstalter.

Herr talman! Då enligt min uppfattning det av mig framlagda förslaget inte bara snabbare skulle kunna leda till ett önskat resultat, utan också skulle ligga väl i linje med det samarbete, som vi på andra forskningsområden försöker förverkliga mellan de nordiska länderna, ber jag att få yrka bifall till min motion, innebärande att riksdagen måtte till höstsessionen uppskjuta beslutet om behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 117 i vad den avser upp rustningen av växtförädlingsverksamheten på potatisområdet samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om undersökning av möjlighe-

terna att upprätta en nordisk potatisförädlingsanstalt.

Häri instämde herr *Arvidson* (h).

Herr *JONSSON* (s):

Herr talman! I anledning av det anförande, som herr *Osvald* — mycket sakkunnig på detta område, det kan jag intyga — här har hållit, vill jag framföra några av de synpunkter, som varit vägledande för jordbruksutskottet vid utformningen av dess utlåtande.

Vi känner alla till de besvärligheter vi haft i vårt land när det gällt att få fram verkligt god kvalitet på potatis. Det har ju gjorts många försök att organisera upp en förädlingsverksamhet, och man har, särskilt i större konsumtionsorter som Stockholm och andra större städer, sökt erhålla verkligt god matpotatis. Det gäller väl här en mycket stor uppgift för folkhushållet. Men försöken har inte riktigt lyckats. Därför har det ansetts vara en mycket angelägen uppgift att man nu får till stånd en förädling av potatis i syfte att få fram sådana goda sorter som man vill ha. Jag tror inte att det därvid skall uppstå så stora svårigheter, som herr *Osvald* här ville göra gällande, om vi nu fattar beslut i enlighet med utskottets hemställan.

Vi har inom utskottet den bestämda uppfattningen, att det är nödvändigt att förädlingsinstitutionen i Svalöv, som länge hållit på med förädlingsverksamhet även på matpotatisens område, får fortsätta denna verksamhet och att den även intensifieras. Vi har inte ansett detta vara något hinder mot att man söker sig fram mot till att börja med ett nordiskt, men kanske sedan även ett europeiskt samarbete på detta område.

I anslutning till vad herr *Osvald* yttrade om att man inte bör förlägga förädlingsverksamheten till Svalöv med hänsyn till risken för vissa sjukdomar vill jag påpeka, att utskottet framhåller att man bör få till stånd ett gott samarbete med övriga i vårt land verkssamma växtförädlingsföretag. Utskottet säger också bestämt ifrån, att ett samar-

Ang. vissa åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis

bete bör äga rum med de nordiska länderna.

Jag vill också understryka vad statsrådet anfört. Han säger: »Även om jag anser att ett nära samarbete bör etableras med växtförädlingsinstitutionerna i övriga nordiska länder, kan jag liksom vederbörande svenska intressenter inte finna det tillrådligt att låta det under alla omständigheter angelägna inhemska upprustningsprogrammet fördröjas av ytterligare organisatoriska undersökningar.»

Vidare säger departementschefen, vilket jag också vill understryka: »Vid utbyggnaden av vårt lands förädlingsverksamhet på potatisområdet bör dock tillses att möjligheterna till internationell samordning inte begränsas.»

Jordbruksutskottet har också handlat i den uppfattningen, att det beslut, som vi nu fattar och som innebär att vi skall sätta litet fart på förädlingsverksamheten i vårt land, inte på något sätt hindrar vare sig nordiskt samarbete på detta område eller ett europeiskt samarbete.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt som herr Jonsson säger, att vi har haft svårigheter att få fram goda sorter här i Sverige. Men som jag nyss nämnde har man haft samma svårigheter i andra länder. Anledningen till att jag har föreslagit en nordisk potatisanstalt är just den, att vi genom att lägga verksamheten på bredare basis har större möjligheter att få fram goda resultat.

Herr Jonsson tycks sväva i den föreställningen, att det är nödvändigt att denna förädling skall bedrivas inom landet. Det är en missuppfattning, som har spritt sig och som beror på att man inte gjort klart för sig, vilken spridning olika mellan- och västeuropeiska sorter har fått i jämförelse med de inom landet framställda. Jag kan nämna, att en av de under en mycket lång tid viktigaste potatissorterna i hela Europa var en

sort, som framställdes i Storbritannien, och som allttjämt spelar stor roll. Till för några år sedan var det en annan sort, som spelade en stor roll i östra Sverige med dess torra klimat trots att den framställdes i Skottlands fuktiga klimat.

De sorter, som spelar den största rollen i Norrland, är ingalunda några sorter som framställdes i Sverige, utan den ena är en gammal sort, sannolikt av franskt ursprung, nämligen mandelpotatis, och den andra sorten är av holländskt ursprung, nämligen Eigenheimer, som i Norrbotten går under namnet Vaikijaure.

Vi skulle alltså mycket väl kunna ha en potatisanstalt förlagd till *ett* av de nordiska länderna. Man skulle då kunna få ett mångdubbelt större material att arbeta med, och därmed skulle man också mycket snabbare kunna få fram det önskvärda resultatet.

Det uppskov, som behövs, är egentligen bara ett uppskov till hösten. Skulle det då visa sig, att det inte finns tillräckligt intresse för en nordisk anstalt, blir alltså hela förslaget uppskjutet med fem månader, och har vi kunnat klara oss med den svenska potatisförädlingen sådan den hittills varit utformad, alltsedan potatisförädlingen började i Sverige och fram till nu, torde fem månaders försening inte spela så särskilt stor roll.

Skulle det däremot visa sig, att det finns intresse för en nordisk anstalt, skulle det kanske ta något längre tid, kanske till nästa år, innan man skulle kunna fatta det definitiva beslutet. Men då skulle man säkerligen kunna arbeta med ett så pass mycket större material, att möjligheterna att få fram goda sorter skulle vara åtminstone fyra eller fem gånger så stora som med den nu föreslagna anstalten. Vi skulle med andra ord få fram nya sorter betydligt snabbare än vad vi kan få enligt det nu framlagda förslaget.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Jag blev nästan litet förvånad när jag hörde professor Oswald

Ang. vissa åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis

på tal om matpotatisförädlingen säga, att det bästa resultatet skulle nås om det inrättades en gemensam nordisk förädlingsanstalt. Man skulle alltså nå ett mycket kvickare resultat än vad man kan göra om man inrättar en förädlingsanstalt inom vårt eget land.

När man har ägnat sig åt potatisodling en del år blir man snart klok på, herr Osvald, att den sort som passar på ett område i vårt land inte går att odla på ett annat. Den kan bli mycket förnämlig och fin på ett område, men när man odlar den på ett annat område blir den odbar och måste kasseras. Jag tror därför att det är av mycket stor vikt att få fram en potatisförädlingsanstalt som kan tillgodose behovet att få fram potatis på jord med olika jordmän i vårt land. Jorden är inte lika överallt — det behöver jag inte tala om för professor Osvald, för det vet han.

Det talas alltid om att vi har alldeles för många potatissorter att dras med. Jag tror också att man skulle kunna minska ned deras antal, även om vi inte kan gå så långt att vi tror att vi kan få fram en så förnämlig sort, att den duger för hela landets odling. Vi måste säkert tänka oss mer än en sort med hänsyn till olika områden i vårt land, och då kanske det är svårt att tänka sig enbart en nordisk förädlingsanstalt. Jag skulle förmoda att det finns jord med mycket olika jordmän såväl i övriga delar av Norden som i vårt land.

Jag hade tillfälle att förra sommaren göra en rundresa och se på växtförädlingen bland annat i Holland, i Danmark och i Västtyskland. Jag får säga att jag blev verkligen förvånad när jag såg hur många försök med olika sorters potatis man hade att brottas med på dessa förädlingsanstalter. Kanske endast 5 å 10 procent av dessa många hundrade sorter kommer till användning. De andra blev det intet av — när man hade kört med materialet en tid fick man kassera det på grund av att det inte hade förmågan att ge en god potatis.

Jag tror därför inte, herr talman, att vi bör skjuta på denna fråga därför att vi skulle försöka få till stånd en gemen-

sam nordisk förädlingsanstalt. Jag tror att varje land behöver en potatisförädlingsanstalt, så att man kan få fram de sorter som lämpar sig för landets olika delar.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Svärd (h).

Herr OSVALD (fp) kort gemmäle:

Herr talman! Nu är det ju så att min vän herr Elofsson bäst känner till bränneripotatis, och på den har man ju andra krav än på matpotatis. Han vet att det är framför allt från Tyskland, som vi har de stora och viktiga potatissorterna till brännerinäringen.

Han säger att en sort passar för ett område, men inte för ett annat. Ja, à la bonne heure, det är ju självklart. Meningen med hela förädlingsverksamheten är att man varje år skall få ett stort antal korsningsprodukter. Man framskaffar kanske genom korsningar hundrata tusen plantor varje år; sedan får man välja ut de bästa, och dem skall man sedan pröva i olika delar av Sverige. Då kan det visa sig att i den ena delen av landet blir en sort bra och i den andra delen av landet en annan. Detta har vi ju en tid hållit på med i Sverige, men ännu har vi faktiskt inte inom landet lyckats få fram någon sort som går upp emot de bästa utländska sorter som odlas här, såsom jag tidigare sagt.

Flera av dessa utländska sorter är brittiska, tyska och holländska, och anledningen till att man i dessa länder kunnat få fram bättre sorter är att man där haft möjligheter att välja ur ett så oerhört mycket större material. Därmed har man mycket större möjligheter att få fram lämplig kombination.

Den kombination av egenskaper, man nu sätter som mål, har emellertid ännu ingen lyckats uppnå. Läger vi förädlingsverksamheten på riktigt bred bas i samarbete med utländska anstalter, skulle vi kanske inom kort kunna få fram de eftersträlvade sorterna.

Ang. vissa åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara till professor Osvald vilja säga, att visserligen odlar jag fabrikspotatis, men jag har också odlat matpotatis i fyrtio år, och efter den tiden känner man något till vilka sorter som lämpar sig bäst för de olika jordarna.

Vi odlar inte bara bränneripotatis i Skåne — därifrån kommer också den största tillförseln av matpotatis.

Herr **NILSSON, HJALMAR**, (s):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i detaljdiskussionen om bränneripotatis och matpotatis, jag vill bara ta upp några uttryck som professor Osvald fällde i sitt inledningsanförande.

Han sade att det var en »anmärkningsvärd nonchalans» från departementschefens sida att denne inte tagit vederbörlig hänsyn till Nordiska rådet. Vidare talade han om »bristande insikter» från jordbruksutskottets sida, eftersom utskottet inte ens motiverat avslaget på hans motion.

Det är väl kraftiga ord i detta sammanhang, och jag måste för min del protestera när professor Osvald säger att det här skulle vara något bevis för bristande insikter från jordbruksutskottets sida. Jag har all respekt för professor Osvalds kunskaper på hithörande område, men jag har även lärt mig att ha respekt för den sakkunskap som finns inom jordbruksutskottet, där det finns praktiska män som under årens lopp haft möjligheter att följa inte bara denna, utan även andra jordbruksfrågor.

Var ligger de bristande insiktarna — hos motionären eller hos ledamöterna i jordbruksutskottet — när det icke höjdes en enda röst i jordbruksutskottet för bifall till professor Osvalds motion?

Jag tror man skall vara litet försiktig i denna fråga, professor Osvald. Jag har ännu aldrig varit med om att man kommer fortare till målet om man skjuter upp en fråga, och jag tror inte man gör det i detta fall heller. Professor Osvalds förslag innebär att man skjuter upp den

na fråga till höstriksdagen. Det betyder alltså en försening i första hand på fem månader, kanske ännu längre, och det är den förseningen utskottet icke ansett sig vilja ta.

Därför har ett enhälligt utskott tillstyrkt departementschefens förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr **OSVALD** (fp):

Herr talman! Till det sista vill jag bara säga, att om man kan skjuta upp ett förslag och få fram ett bättre i stället, som leder till målet dubbelt så fort, är det mer än god kompensation för uppskovet.

Jag har all respekt för den praktiska sakkunskapen på jordbrukets område, men då det gäller förädlingsverksamheten tror jag inte att den är så särskilt väl representerad i jordbruksutskottet.

Till slut skulle jag vilja säga till herr Elofsson, att det är alldeles sant, att Skåne levererar den största mängden svensk matpotatis. Men icke den bästa! Den kommer från norra delen av landet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande vardera punkten av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten 1 hemställt.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de med avseende å punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 654; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

Ang. ordförande m. m. i vissa taxeringsnämnder

varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles motionen I: 654.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Osvald* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 16.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för svenska FN-styrkor m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av riksdagens år 1960 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling riksdagens år 1960 församlade revisorers berättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtandena och förklaringarna blivit hänvisade, hade, efter tagen kännedom av vissa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, i det

föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttranden.

Punkterna 1—4

Lades till handlingarna.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6—11

Lades till handlingarna.

Punkten 12

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 13—18

Lades till handlingarna.

Punkten 19

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 20—22

Lades till handlingarna.

Punkterna 23 och 24

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25

Lades till handlingarna.

Punkterna 26 och 27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28

Lades till handlingarna.

Punkten 29**Ang. ordförande m. m. i vissa taxeringsnämnder**

Under finansdepartementet, § 29, hade revisorerna gjort vissa uttalanden rörande ordförande m. m. i vissa taxeringsnämnder.

Revisorerna hade under förevarande paragraf redovisat resultatet av vissa undersökningar rörande tjänstemannainslaget i taxeringsnämnderna samt härtill knutit en del reflexioner av principiell och praktisk innebörd. Särskilt hade understrukits önskvärdheten av att i taxeringsnämnd icke samtidigt förordnades ordförande och kronoombud från samma länsstyrelse.

Ang. ordförande m. m. i vissa taxeringsnämnder

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat bland annat:

»Även utskottet är av den uppfattningen att en dylik tjänstemannadominans inom nämnderna bör undvikas, även om det i något undantagsfall kan bli ofrånkomligt att lösa personfrågan på dylikt sätt. Såvitt av remissyttrandena kan utläsas är också myndigheterna införstådda med revisorerna på denna punkt. Under sådana förhållanden kan utskottet inte finna det påkallat att — såsom revisorerna föreslagit — revisorernas synpunkter på denna fråga genom ett särskilt cirkulär skulle bringas till länsstyrelsernas kännedom.

Sammanfattningsvis anser utskottet vad i förevarande hänseenden av revisorerna anförts inte påkalla annat ställningstagande från utskottets sida än att utskottet velat vad i ärendet förekommit för riksdagen omförmåla.»

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Under denna punkt behandlas vissa förhållanden i inkomst-taxeringsnämnderna. Inkomsttaxeringen utgör en sådan betydelsefull funktion i samhällslivet, att jag — trots att utskottets utlåtande här utmynnar allena i en omförmålan — dristar mig att ta tiden i anspråk för några kommentarer.

Revisorerna finner det ur principiella synpunkter otillfredsställande att till ordförande i taxeringsnämnd förordnas befattningshavare vid länsstyrelse, då detta skulle rubba allmänhetens förtroende för taxeringsnämndens arbete. Såsom flera remissinstanser framhållit synes detta vara en felbedömning av revisorerna. Länsstyrelserna har tydligen ingen som helst erfarenhet av att de taxeringsnämndsordförande som är tjänstemän vid länsstyrelserna skulle vara mindre opartiska eller av allmänheten uppfattas som mindre opartiska än andra ordförande.

Det som är grundläggande för allmänhetens förtroende för en taxeringsnämndsordförande är att vederbörande är väl insatt i gällande skatteförfattningar och praxis. Med rätta frambålles

i ett yttrande, att om ordföranden inte är kunnig, så måste hans arbete som ordförande »få ett drag av tycke och smak i de enskilda fallen, som icke är ägnat att ingiva förtroende».

Skattelagarna och följdörfattningarna är i våra dagar så komplicerade, att tyvärr inte många utanför landsstaten kan skaffa sig med dess tjänstemän jämförbar teoretisk och praktisk utbildning på taxeringsområdet. De utanför landsstaten stående som fullgör krävande uppdrag som taxeringsnämndsordförande är onekligen värda allt erkännande, men att under rådande förhållanden diskvalificera länsstyrelsens tjänstemän från uppdragen som taxeringsnämndsordförande torde icke vara i rättssäkerhetens och det allmännas intresse.

Remissinstanserna understryker mycket starkt de stora rekryteringsvärigheter som råder framför allt när det gäller att besätta ordförandeposterna i taxeringsnämnderna.

Människor över huvud taget — även landsstatstjänstemän — är allt mindre benägna att åtaga sig taxeringsuppdrag. Orsakerna härtill är säkerligen flera, men jag skall endast nämna några: de komplicerade taxeringsbestämmelserna med många och ofta förekommande ändringar, uppdragets obehagliga och mindre populära karaktär, accentuerad av ett högt skattetryck, och icke minst de som otillfredsställande ansedda arvdena.

Då jag efter 25 år som taxeringsfunktionär på grund av riksdagsarbetet lämnat mina uppdrag som taxeringsnämndsordförande, anser jag mig kunna och böra understryka, att arvodesfrågan säkerligen är av stor betydelse och bör ägnas större uppmärksamhet från finansdepartementets sida.

Länsstyrelserna har nu varje år stora bekymmer och verkliga svårigheter att besätta de olika posterna. Svårigheterna härvidlag »illustreras med all tydlighet i länsstyrelsernas och de övriga remissmyndigheternas yttranden», för att citera utskottet.

Svårigheterna synes bli större för vart år. Direkt oroande förefaller uppgiften

Ang. ordförande m. m. i vissa taxeringsnämnder

från ett län, att i följd cirka 25 procent av såväl ordförande- som kronoombuds-uppdragen måste nybesättas på grund av inkomna avsigelser.

Utskottet har — enligt min mening — liksom bl. a. länsstyrelsen i Värmlands län säkerligen bedömt situationen rätt då man under sådana förhållanden tar avstånd från revisorernas förslag om ett cirkulär till länsstyrelserna, vari man under ifrågasättande av landsstatstjänstemännens opartiskhet skulle framhålla olämpligheten av att utse dem till taxeringsfunktionärer.

Herr talman! Liksom utskottet har jag velat understryka de allvarliga rekryteringssvårigheterna på detta viktiga område. I anslutning härtill vill jag än en gång framhålla önskvärdheten av att finansdepartementet ägnar detta problem och därvid även arvodesfrågan största möjliga uppmärksamhet.

Det måste betecknas som mycket olyckligt om en otillfredsställande lösning av denna fråga skulle innebära än större svårigheter för våra länsstyrelser att för de viktiga taxeringsuppdragen förvärva verkligt lämpliga personer. Rättsskyddet för den enskilde på detta område garanteras bäst av att dessa uppdrag anförtros kvalificerat folk, personer med gott omdöme och goda kunskaper, de må sedan ha sin huvudsakliga gärning utom eller inom landsstaten. För att för uppdragen förvärva detta kvalificerade folk är tillfredsställande arvoden en bestämd förutsättning.

Herr talman! Att gällande jävsregler strängt skall iakttas i taxeringsarbetet anser jag så självklart att jag ej velat uppta tiden med att närmare gå in på denna del av föreliggande fråga.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Av herr Schöotts anförande fick man lätt den uppfattningen, att statsrevisorerna misstrodde de landsstatstjänstemän och andra tjänstemän inom taxeringsväsendet som har uppdrag att vara ordförande i taxeringsnämnder, men så är det inte. Vi misstror ingen, och revisorernas uttalande får följaktligen inte tolkas på det sättet.

Men vi utgår ifrån att eftersom det i så många fall förekommer att de, som är anställda i taxeringsarbetet antingen inom landsstaten eller i lokala uppbördsverk, kommer att behandla samma sak på två ställen, så kan man ifrågasätta huruvida tilltron till opartiskheten är sådan att misstankar inte skapas ute bland den taxerade allmänheten. Det är detta och ingenting annat som statsrevisorerna har velat peka på och undanröja.

Revisorerna säger ju också på s. 223: »Då det såväl för de skattskyldiga som för det allmänna är av väsentlig vikt, att taxeringsnämndsordförandena äro lämpliga för sitt uppdrag, torde det därför under nuvarande förhållanden vara oundvikligt, att tjänstemän anställda vid landskontoret förordnas till ordförande, särskilt som dessa genom taxeringsarbetet erhålla kunskaper och erfarenhet som äro av värde i arbetet på länsstyrelsen.»

Vi underkänner dem alltså inte på något sätt och säger inte heller att de kan undvaras, utan att man måste använda dem i denna ordning. Men vad vi vill framhålla är angelägenheten av att man i större utsträckning söker få folk utanför de taxerande organen att tjänstgöra som ordförande. I det sammanhanget kan jag mycket väl vara med om att understryka detsamma som herr Schött framhöll, nämligen angelägenheten av att dessa tjänster blir så betalda att de verkligen lockar folk med kunnighet på området.

Till sist förtjänar det kanske också att framhållas, att inte bara statsrevisorerna utan även justitieombudsmannen uppmärksammat denna fråga. JO har genom beslut den 7 december 1959 på given anledning uttalat, att »anlitande av taxeringsnämndsordförande såsom protokollförare i prövningsnämnd vid handläggning och prövning av besvär över taxering, i vilken protokollföraren deltagit i taxeringsnämnden, är ägnat att rubba det förtroende till myndigheterna, som jävsbestämmelserna äro avsedda att skydda, och att en sådan ordning därför icke bör förekomma».

**Ang. statliga myndigheters anlitan-
de av bankinrättningar**

Detsamma gäller beträffande dem som är förordnade till kronoombud och som sitter i länsstyrelse eller i lokal taxerings- eller uppbördsorganisation.

Det är detta missförhållande statsrevisorerna velat påpeka, och vi har inte därmed avsett att kasta någon misstanke på vare sig den ene eller den andre.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag får besvara kammarens ledamöter att slå upp s. 30 i utlåtandet, där det i punkt 29 under rubriken »Utskottet» heter: »Revisorerna finner det ur principiella synpunkter otillfredsställande att till ordförande i taxeringsnämnd förordnas befattningshavare vid länsstyrelse; alldeles särskilt skulle detta gälla i fråga om tjänstemän vid provningsnämndens kansli. Det sagda anses, om än med mindre styrka, ha avseende även å kronoombud».

Revisorerna har alltså — därom råder ingen tvekan — här gjort ett allmänt uttalande om länsstyrelsetjänstemännens olämplighet som taxeringsfunktionärer.

Sedan måste man helt instämma med revisorerna i att ingen skall i andra instans få handlägga ett taxeringsmål som han behandlat i första instans. Där skall jävsreglerna givetvis iakttas. Men tyvärr har revisorerna gjort sitt uttalande sådant att det berör länsstyrelsetjänstemäns funktion över huvud taget i taxeringsnämnd. Det är inte bara jag som tolkat uttalandet så utan även remissinstanserna och utskottet. Tyvärr är revisorernas formulering sådan, att man därav måste direkt utläsa en allmän önskan att länsstyrelsernas befattningshavare inte skall anförtros uppdrag såsom ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnd.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag måste fästa herr Schöotts uppmärksamhet på att det han nu läste upp var ett sammandrag, som gjorts på utskottets kansli, och alltså inte statsrevisorernas uttalande.

Efter härmed slutad överläggning lades den nu ifrågavarande punkten till handlingarna.

Punkten 30

Lades till handlingarna.

Punkten 31

**Ang. statliga myndigheters anlitan-
de av bankinrättningar**

Under finansdepartementet, § 31, hade revisorerna uttalat sig i fråga om statliga myndigheters anlitan-
ningar m. m. och föreslagit, att vissa förtydligande föreskrifter skulle utfärdas.

Revisorerna hade förordnat, att medelsförvaltande statliga myndigheter m. fl., vilka enligt kungörelsen 1951: 453 vore skyldiga att vid vissa transaktioner anlita riksbanken, postgirorörelsen eller Sveriges Kreditbank, skulle på lämpligt sätt erinras om skyldigheten av att iakttaga gällande bestämmelser på förevarande område. Revisorerna förutsatte samtidigt såsom självklart, att kreditbanken därvid erbjöde berörda myndigheter lika goda affärsvillkor som andra banker.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i det av revisorerna under förevarande paragraf angivna syftet.

Vid punkten hade reservation avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Per Jacobson*, *Anders Johansson*, *Edström*, *Kajser*, *Staxäng* och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att åtgärder i det av revisorerna under förevarande paragraf angivna syftet icke skulle vidtagas.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Här yrkar utskottet på en skrivelse till Kungl. Maj:t i det av revisorerna angivna syftet, d. v. s. att me-

Ang. statliga myndigheters anlåtande av bankinrättningar

delsförvaltande statliga myndigheter skall erinras om att de vid vissa transaktioner bör anlita riksbanken, postgiörörelsen eller Sveriges kreditbank. Vi reservanter anser att en sådan skrivelse inte bör komma till stånd.

Det skulle vara intressant att gå in på hela bakgrunden till de här ifrågavarande bestämmelserna, men jag skall nu bara nämna, att år 1949 yrkade höger- och folkpartiledamöter avslag på det principbeslut som då fattades. Man framhöll bl. a. — jag skall fatta mig kort — att propositionen var oklar och otydlig, att den byggde på ett betänkan- de som inte varit ute på remiss och att det inte hade framkommit några anmärkningar mot de enskilda bankernas sätt att sköta sina uppgifter. Såvitt jag vet har inte heller nu några sådana anmärkningar framförts.

Kreditbanken säger i sitt remissutlåtande att det är fråga om en tillämpning av tidigare fattade principbeslut, men samtidigt påvisar vederbörande att revisorerna har behandlat inte endast statliga myndigheter, utan också helt eller delvis statsägda bolag, på vilka kungörelsen nr 453 år 1951, såsom banken själv säger, »självfallet ej är tillämplig». I kungörelsen nämnes också endast statliga myndigheter, kommissioner och kommittéer. Här är det, såvitt jag förstår, inte fråga om någonting annat än en utvidgning av dessa bestämmelser.

Majoriteten i utskottet uttalar sig också rätt försiktigt och hänvisar till, som det heter, att »förhållandena i det enskilda fallet kan motivera en viss rörelsefrihet för myndigheterna».

Tittar man litet närmare på dessa skrivningar, finner man att det i grund och botten kanske inte är så stora skillnader mellan majoriteten och reservanterna på denna punkt. Jag tycker över huvud taget, liksom reservanterna i övrigt, att det, som jag nyss sade, är överflödigt med en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta fall.

I kungörelsen står det tydligt utsagt, att Kreditbanken bör anlitas där så utan olägenhet kan ske, och i remissuttalandena — jag skall inte gå närmare in på

dem — har anförts exempel på en rad olägenheter, t. ex. att fonder sedan länge har varit placerade i annan bank, att avdelningskontor kanske inte finns på orten och att valutor kan erhållas för- månligare i andra banker.

Man har vidare, väl att märka, i olika sammanhang understrukit vikten av att det böra vara konkurrens på lika villkor. Viktiga remissinstanser — statskon- toret och riksräkenskapsverket — stäl- ler sig över huvud taget tveksamma be- träffande tvång att anlita Kreditbanken när det exempelvis gäller statstjänste- männens resor. Samma tveksamhet gör sig gällande i fråga om utbetalande av tjänstemännens löner, och riksräken- skapsverket säger att kungörelsen inte är avsedd att reglera denna fråga. Där råder alltså en ottydighet, som kanske bör rättas till.

Vidare uttalar riksräkenskapsverket att kungörelsen bör förtydligas innan man erinrar vederbörande myndigheter om att den skall tillämpas, och det fö- refaller ju att vara en rimlig begäran. Även av utskottsmajoritetens uttalande framgår, att den är på det klara med att det finns oklarheter som bör rättas till innan man ålägger myndigheterna att tillämpa kungörelsen.

Jag vill, herr talman, sluta med att betona de synpunkter, som så starkt underströks när beslutet fattades år 1949. Då sade man — jag understryker det ännu en gång — att statens affärsbank bör drivas efter samma principer som övriga banker. Det bör inte finnas några särskilda förmåner i konkurrenshänse- ende. För övrigt var grundtanken hos 1945 års bankkommitté, att den statliga banken icke genom särlagstiftning el- ler på annat sätt skall få några särskilda förmåner i sistnämnda hänseende.

Med dessa reflexioner ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservatio- nen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Fröken Andersson åbe- ropar vad högerns och folkpartiets rep- resentanter ansåg i riksdagen år 1951

Ang. statliga myndigheters anlåtande av bankinrättningar

när man behandlade frågan om myndigheternas relationer till Sveriges kreditbank. Jag tror kanske inte att det har så stor betydelse i detta sammanhang, eftersom frågan denna gång har aktualiserats av en enhällig statsrevision. Det är väl alldeles självklart, att om det nu finns en kungörelse om att de statliga myndigheterna skall anlita Sveriges kreditbank för sina ekonomiska transaktioner, bör denna kungörelse efterlevas.

Utskottet, som har granskat revisorernas redogörelse och förslag, föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa, att Kungl. Maj:t måtte erinra myndigheterna om skyldigheten att anlita Kreditbanken. Det råder ju absolut ingen tvekan om att riksdagens principbeslut år 1951 och innehållet i kungörelsen klart siktar till att man skall förmå de statliga myndigheterna att anlita Kreditbanken för sina bankförbindelser. Det framgår också mycket tydligt av departementschefens uttalande år 1951, att det endast är i sådana fall, då det medför påtagliga praktiska olägenheter, som avsteg skall göras från den regeln.

Reservanterna har fäst särskilt avseende vid riksräkenskapsverkets yttrande, där det bl. a. antages att kungörelsen inte var avsedd för att reglera frågor om vilka penninginrättningar som skulle anlitas för löneutbetalningar. Jag hade för min del förstått reservanterna när de trycker så hårt på detta uttalande, om de också hade följt den tankegång som riksräkenskapsverket fortsättningsvis ger uttryck åt, nämligen att det skall bringas klarhet i frågan. Riksräkenskapsverket föreslår ju att man ser över kungörelsen och anpassar den till den situation i vilken vi står i dag, men nu nöjer sig reservanterna med att använda riksräkenskapsverkets argumentering och yttrande som ett skäl för att ingenting över huvud taget skall göras.

Det bör erinras om, att om man läser revisorernas utlåtande noga, så finner man ju en rad andra typer av bankärenden, som klart faller under kungörelsen, i vilka myndigheterna inte har beaktat skyldigheten att anlita den stat-

liga banken. Utskottet vill att Kungl. Maj:t skall vidtaga åtgärder i den av revisorerna föreslagna riktningen, d. v. s. att man på lämpligt sätt skall erinra myndigheterna om skyldigheten att anlita den statliga banken och utskottet har ju ingenting att invända mot att det sker ett förtydligande av kungörelsen. Utskottet har tvärtom ansett detta vara på sin plats, innan man utfärdar rekommendationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet har föreslagit.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Här underströks att det föreligger skyldighet att anlita Kreditbanken. Ja, men det är ju när »så utan olägenhet kan ske».

Jag skulle vilja i sammanhanget ställa en direkt fråga: Vad menas med detta? Det finns exempel i remissuttalandena på att man har kunnat få fördelaktigare villkor från andra håll än från Kreditbanken. Jag frågar därför herr Holmqvist: Menar man alltså att statliga myndigheter skall anlita Kreditbanken även i de fall, då de kan få bättre villkor från andra bankers sida?

Det är den springande punkten i hela problemet, såvitt jag förstår.

Herr HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket lätt för mig att svara på den frågan. Jag kan naturligtvis inte precisera alla typer av olägenheter, som kan vara värda beaktande, men beträffande det fall, som fröken Andersson nämner, då man kan få fördelaktigare villkor på annat håll, har utskottet också givit sin anslutning till att man skall kunna anlita annan penninginrättning.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! De som har väckt statsrevisorernas intresse för den här frågan har förmodligen gjort det för att gagna Sveriges kreditbank. Jag tror att

Ang. statliga myndigheters anlitande av bankinrättningar

effekten av deras omsorg om banken blir den rakt motsatta. Det som är glädjande med Kreditbanken är ju att den har förmått utveckla sin rörelse på ett ur många synpunkter anmärkningsvärt sätt i fri och ofta hård konkurrens. Det är då mycket litet nyttigt för banken att man plötsligt påminner om den i vissa avseenden prioriterade ställning som Kreditbanken har.

Självfallet kan man av formella skäl säga, att finns det en kungörelse från år 1951, så skall den också följas. Det skall väl bara sägas, att kungörelsen av 1951 ger ett bestämt intryck av att vara utfärdad utan större entusiasm från den utfärdande departementschefens sida. Det skall dessutom tilläggas, att kungörelsen om skyldighet att utnyttja viss bankförbindelse hör till de ting som man tyst och stilla kan låta dö bort. Det är nämligen inte förenligt med vanliga enkla regler för fri konkurrens på lika villkor att falla tillbaka på den sortens speciella privilegier.

Ur den synpunkten tror jag att man gör bäst i att låta statsrevisorernas anmärkning ut i luften vara så begravd som gärna är möjligt.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det sista herr Svärd nämnde kan jag förstås inte vara med på. Är det så att Kungl. Maj:t utfärdat en förordning av det innehåll, som det är fråga om i detta fall, hoppas jag att även framtida statsrevisorer skall ta och se efter huruvida myndigheterna i olika verk följer den förordningen.

Det är anledningen till att statsrevisorerna sett på denna sak. Och när vi fann, att det var så pass stora rörelsemedel som gick utanför Sveriges kreditbank och att följaktligen den utfärdade kungörelsen inte följdes, gjorde vi denna anmärkning. Jag anser följaktligen att anmärkningen var fullt på sin plats och jag uttalar också som sagt förhoppningen, att det skall bli möjligt för framtida statsrevisorer att påtala liknande förhållanden, gärna på ett lika uppse-

endeväckande sätt som här nu blivit fallet.

När det sedan gäller frågan huruvida verken skall anlita Sveriges kreditbank även om den är dyrare, vill jag inte lika oreserverat som herr Holmqvist svara att det skall de inte göra. Ty såsom det mycket riktigt har påpekats av herr Svärd är det här fråga om konkurrens. Om det skulle visa sig att en bank vid ett eller annat tillfälle försöker lämna förmånligare villkor än Sveriges kreditbank, kan det mycket väl tänkas, att man säger nej till den, ty man kan nog vara på det klara med att man säkert får betala detta i ett annat sammanhang och vid ett annat tillfälle.

Därför kan man inte utan vidare säga, att om en bank i ett eller annat fall lämnar bättre villkor, så skall man utan vidare hoppa över till den.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 116 punkten 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. åtgärder för att bekämpa langning av rusdrycker**Punkterna 32—37**

Lades till handlingarna.

Punkten 38

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 39

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, avdelningsvis skedd före-
dragning av statsutskottets utlåtande nr
117, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition angående anslag för budgetåret
1961/62 till vissa högskolor jämte i äm-
net väckt motion, bifölls vad utskottet
i detta utlåtande hemställt.

**Ang. åtgärder för att bekämpa langning
av rusdrycker**

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkande nr 56, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till för-
ordning om ändring i rusdrycksförsälj-
ningsförordningen den 26 maj 1954 (nr
521) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 23 mars 1961 dagtecknad, till
bevillningsutskottet hänvisad propo-
sition, nr 135, hade Kungl. Maj:t föreslagit
riksdagen att antaga vid propositionen
fogat förslag till förordning om ändring
i rusdrycksförsäljningsförordningen den
26 maj 1954 (nr 521).

I propositionen hade — för att kunna
effektivare bekämpa langning av rus-
drycker, bland annat till ungdom —
föreslagits straff för den som innehade
rusdrycker i uppenbart syfte att sälja
dem olovligen. Dryckerna skulle kunna
tagas i beslag och förklaras förverkade.

Till behandling i detta sammanhang
hade utskottet upptagit de vid riksdag-
ens början väckta, till bevillningsut-
skottet hänvisade likalydande motioner-
na I: 477, av herr *Lundström m. fl.*, och
II: 567, av herr *Ohlin m. fl.*, vari bland
annat hemställdes, att riksdagen i skrivel-
se till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att
Kungl. Maj:t måtte utreda frågan om
en inköpsregistrering utan inköpsbe-
gränsning av alkoholhaltiga drycker i
syfte att inskränka och motarbeta de

grova missbrukarnas och langarnas sprit-
inköp och för riksdagen framlägga de
förslag, vartill en sådan utredning kunde
föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande
betänkandet på åberopade grunder hem-
ställt,

A) att riksdagen måtte med bifall till
Kungl. Maj:ts förevarande proposition,
nr 135, antaga i betänkandet intagna för-
slag till förordning om ändring i rus-
drycksförsäljningsförordningen den 26
maj 1954 (nr 521); samt

B) att de likalydande motionerna I:
477, av herr *Lundström m. fl.*, och II:
567, av herr *Ohlin m. fl.*, i vad motio-
nerna avsåge frågan om en inköpsregis-
tering utan inköpsbegränsning av alkohol-
haltiga drycker, icke måtte föranleda
någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar
Spetz, Söderquist, Gustafson i Göteborg
och *Christenson* i Malmö, vilka ansett,
att utskottets yttrande bort i viss del
hava den lydelse, som i reservationen
angivits, samt att utskottet bort under
B hemställa, att riksdagen med bifall till
de likalydande motionerna I: 477, av
herr *Lundström m. fl.*, och II: 567, av
herr *Ohlin m. fl.*, i vad motionerna be-
handlats i detta betänkande, måtte i skri-
velse till Kungl. Maj:t

1) begära utredning av frågan om åtgärder — som utan att innebära någon begränsning av rätten till inköp — skulle möjliggöra registrering av inköpen av alkoholhaltiga drycker i syfte att inskränka och motarbeta grovt missbruk och langning; samt

2) i övrigt giva till känna vad reser-
vanterna anförts.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! I föreliggande betänkan-
de behandlar bevillningsutskottet under
punkten A Kungl. Maj:ts proposition nr
135 med förslag om åtgärder mot den
s. k. langningen. Utskottet är på denna
punkt enhälligt och jag har, herr tal-
man, intet annat yrkande än om bifall
till utskottets förslag.

Ang. åtgärder för att bekämpa langning av rusdrycker

Under punkten B behandlar utskottet en del av den partimotion, som folkpartiet väckte vid riksdagens början i nykterhetsfrågan. Delar av den motionen har tidigare behandlats av utskottet och vi har nått enighet om de delarna. I denna detalj har det däremot inte gått att uppnå någon enighet.

Vad reservanterna här föreslagit är en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en undersökning, huruvida det är möjligt att genom en registrering av inköpen kunna få ytterligare ett vapen för åtgärder mot de oroande företeelser som vi allesammans är medvetna om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Under detta anförande hade herr talman infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Herr Spetz har framhållit för kammaren vad detta betänkande innehåller, och han sade alldeles riktigt att vi är ense om att tillstyrka den proposition som här behandlas. Det som har tillkommit och som utskottet inte kunnat enas om är en motion som väcktes vid riksdagens början, inte med anledning av denna proposition. I motionen framställdes flera yrkanden, bl. a. om begränsning av alkoholreklamen. Där har motionärerna blivit tillgodosedda — jag hoppas att de inte anser att det är i överkant — och det resulterade i en framställning från riksdagen.

Det nu aktuella yrkandet är mera tveklaktigt, tycker utskottets majoritet. Vi anser inte att det är ändamålsenligt att angripa spörsmålet i den detalj som det här gäller. Utskottet har redovisat sina motiv i betänkandet, och vi har kommit fram till att en sådan registrering inte kan ha den effekt som motionärerna har ansett — det gäller här registrering utan ransonering. Vi tror att den rent av kan få vissa negativa verkningar. Skall man begära en utredning

i syfte att nå resultat får man väl ta upp frågan i ett större sammanhang.

Jag uppfattade också herr Spetz så att det inte är alldeles givet att det blir något resultat, även om riksdagen skriver till Kungl. Maj:t. Utskottsmajoriteten har den uppfattningen att man inte skall skriva till Kungl. Maj:t dels med hänsyn till att man är så tveksam som man är här, dels med hänsyn till de åtgärder som riksdagen i övrigt beslutat. Vi är ense om det oroande i att ungdomsfylleriet ökar, men vi tror att förslagen i den föreliggande propositionen skall få gynnsamma verkningar.

Jag hemställer således, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! I olika sammanhang har jag sedan några år vid skilda tillfällen yrkat på en ny och förutsättningslös utredning av rusdrycksfrågan. Jag vill göra det även nu och komma med ett yrkande som överensstämmer med reservationens yrkande utom i det avseendet att under B 1) skulle orden »— som utan att innebära någon begränsning av rätten till inköp — skulle möjliggöra registrering av inköpen av alkoholhaltiga drycker» utgå. Yrkandet under B 1) skulle alltså bara innehålla »begära utredning av frågan om åtgärder i syfte att inskränka och motarbeta grovt missbruk och langning».

Utskottet tycks vara kvar i den tron att motbokssystemet hade en till ökad spritförbrukning suggererande verkan. Det framgår av utskottets skrivning överst på sidan 10. Men motbokens bromsande inverkan var i själva verket av väsentligt större betydelse än dess till ökad konsumtion stimulerande verkan. Under de första åren efter rusdryckssystemets införande kan det väl hända att motboken någon gång hade en sådan verkan, men under de senare åren har den bara i enstaka fall till äventyrs haft en sådan verkan. Den uppfattningen är ingenting som jag är ensam om, den har framhållits från andra håll där man haft

Ang. åtgärder för att bekämpa langning av rusdrycker

en helt annan utgångspunkt för sina bedömanden än jag. Det finns ingen som helst anledning att tvivla på vederhäftigheten av deras uttalanden. Herr Almeby skrev t. ex. i en artikel i tidskriften *Alkoholfrågan* i höstas: »Att ransoneringen i första hand hade spärrverkan, har tydligt visat sig under de år som gått sedan 1955. Det framgår framför allt av det starkt ökade och på en hög nivå kvarstående fylleriet i högre åldersgrupper. Ett annat bevis härpå är den till ungefär hälften sänkta restaurangkonsumtionen, vilken under motbokstiden i hög grad var ett komplement till ransoneringen.»

När motbokssystemet i början sköttes så dumt och opsykologiskt att man minskade tilldelningen till dem som inte tog ut sin ranson helt och hållet, innebar detta ju en av systemets handhavare iscensatt metod som måste ha den nämnda suggestiva effekten. Nu upphörde man med den metoden ganska snart, men skadan var gjord. Misstanken att så skulle ske fanns kvar. Även om denna på så sätt av systemets handhavare skapade vantro levde kvar ganska länge och under de tidigare åren kom en del att köpa ut sprit som de annars inte skulle ha köpt, så försvann den effekten under årtiondenas gång. Den suggestiva effekten har under senare år varit helt obetydlig i jämförelse med den broms som begränsningen av de legala inköpsmöjligheterna utgjorde för de missbrukare som inte ville göra sig skyldiga till lagöverträdelse för att tillgodose sitt behov av sprit.

Jag är glad åt att finansministern nu kommit med ett förslag som utgör ett försök att på något sätt komma åt langningen. Det framlagda förslaget tyder på att han inte längre som för två år sedan tycker att utvecklingen på detta område är ganska tillfredsställande. Han säger visserligen, att alkoholmissbruket kunnat bemästras, om han också tillägger: på ett effektivare sätt, och ordet bemästras tycker jag är ett överord. Det är emellertid enligt min mening glädjande, att man velat se saken i ansiktet och erkänna att den ändring som beslöts

1954 kom att medföra mycket behagligare förhållanden för langarna än tidigare. Effekten blev helt motsatt den som man hoppats på och trots sig kunna räkna med. Det hade man ännu för något år sedan inte riktigt velat erkänna, det vet jag från diskussioner med ledamöter i denna kammare.

Jag har upprepade gånger begärt att man vid den allsidiga och förutsättningslösa utredning som jag anser önskvärd också skall studera det antal dödsfall som kan skrivas på spritens konto. Jag har tidigare anfört exempel på sådana dödsfall, och jag vill nu komma med några nya.

Bland sjömän är dödsfallen i olycksfall proportionellt sett 7—8 gånger flera än bland andra män här i landet. Det är klart att riskerna i det jobbet är större än i andra jobb. I ett nyligen redovisat material från tioårsperioden 1945—1954 fanns det 394 svenska sjömän som omkommit genom drunkning. Det är icke fullt hälften av alla redovisade olycksfall. 150 av dem skedde vid olyckor som drabbat fartyget, men 244 sjömän hade omkommit genom fall i sjön, av dessa dock endast 36, när fartyget varit till sjöss. Resten hade omkommit när fartyget låg i hamn. Även här är det naturligtvis en hel del som drunknar vid olycksfall där någon sprit inte varit med, men i inte mindre än 105 av fallen hade man direkt kunnat se, hur den omkomne varit berusad, raglat och fallit i. I 28 av fallen hade vittnet till olyckshändelsen varit så berusad, att han inte kunnat hjälpa till att rädda sin kamrat.

Självordsfrekvensen är också stor bland sjömän, 4—5 gånger större än i motsvarande material av män i Sverige. Hälften av de sjömän som tog livet av sig hade vid tidpunkten för självmordet varit nere i en svår period av alkoholmissbruk. Två tredjedelar av dem hade supit den dag då de tog livet av sig. Ibland är alkoholmissbruket uttryck för en mental rubbning, som inte har spriten som orsak. Spritmissbruket är ett symptom på sjukdomen. Men ofta är sjukdomen en följd av spritmissbruket. Många gånger är det säkert så att den

Ang. åtgärder för att bekämpa langning av rusdrycker

som är missanpassad vid livet till sjöss i ren desperation hoppar i sjön och dränker sig, när spriten dövat de hämningar som normalt skulle ha hindrat honom från att ta detta desperata steg.

I det nämnda arbetet finns också andra makabra siffror och många andra exempel på olyckor av sådan natur att spriten varit den närmaste orsaken till dödsfallet. Allt detta gäller ju förhållanden som till stor del hänt utomlands och som vi inte kan komma åt genom svensk lagstiftning, men svensk upplysning och svensk nykterhetspropaganda kan vara av stort värde, och försök att förbättra den miljö sjömannen lever i är något synnerligen väsentligt. Jag har alltså den uppfattningen att det vore av värde att få en uppskattning av hur många dödsfall som över huvud taget bör skrivas på spritens konto. Jag tror att det skulle vara nyttigt för folk att få veta hur många det i själva verket är. Men denna sak är också bara en detalj i det stora sammanhanget.

Jag har tidigare sagt att det är en sak att ta bort ett motbokssystem som man har, en helt annan sak att införa ett nytt motbokssystem. Men när man allsidigt skall utreda vad man skall göra för att komma åt spritmissbruket, bör man enligt min mening i alla fall åter titta på vad ett system med begränsning av inköpsrätten skulle kunna innebära nu, när man vet att mycket av det som man trodde på, när man tog bort motbokssystemet, var fel. Registrering av inköpen är ett steg på vägen, och om man som det från olika håll föreslogs hade bibehållit den som en liten rest av det gamla systemet, hade man vetat väsentligt mer i dag än vad man nu vet. Att införa en registrering kan kanske vara en första åtgärd, en åtgärd som möjliggör ett studium av spritens väg ut bland det svenska folket, och kanske man skulle kunna dra en del viktiga slutsatser av det. Men den utredning som bör göras, skall inte bara stanna vid denna sak. Den skall förutsättningslöst och utan någon på förhand given inställning till ett system med inköpsbegränsning även ägna sig åt studiet av vad ett sådant sy-

stem med inköpsbegränsning skulle kunna betyda i våra dagar.

Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till det yrkande jag framställt.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill inte ta upp någon debatt i nykterhetsfrågan vid denna tidpunkt, men i anslutning till herr Kaijserns anförande skulle jag vilja framhålla, att en allmän sammanställning av erfarenheterna under de år som gått sedan motboken avskaffades såvitt jag vet icke finns. Det skulle naturligtvis vara av ett mycket stort intresse att ha en sådan. Det finns vissa detaljutredningar. Man känner fyllerifrekvensen, man känner till alkoholförbrukningen, uppdelad på olika dryckesslag o. s. v., men det finns naturligtvis en del andra erfarenheter, som det skulle vara ett mycket stort intresse att få del av. I det avseendet tycker jag att herr Kaijser har rätt i att det skulle vara av stort värde att få en sådan redovisning. Det är väl möjligt att den kommer. Jag har hört sägas att en sådan sammanställning förbereds inom vissa organ.

Vad beträffar reservationen så innebär den ju i och för sig inte något krav på en begränsning av inköpsrätten. Det sägs ju uttryckligen ifrån att den inte heller i och för sig innebär ett krav på införande av registrering. Men reservanterna har velat fästa uppmärksamheten på en viktig sak som ännu för 5—6 år sedan var utomordentligt aktuell, som nykterhetskommittén var inne på och som diskuterades rätt utförligt när man övergick från det gamla systemet till det nya.

Det är möjligt att i det läge där vi nu befinner oss vissa ytterligare överväganden bör göras, och vi har menat att det då skulle vara av värde att ånyo ta upp denna fråga och se om denna väg är framkomlig. Som framgår av reservationen är vi inte övertygade om att den är det, men vi anser frågan så viktig att en prövning dock vore motiverad.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Ang. tillhörigheten till de s. k. nationella församlingarna

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Vid denna tidiga timme under aftonens förhandlingar kan det väl inte vara alldeles ur vägen att man något litet berör det som enligt min uppfattning är centralt i denna fråga. Det är ju så att våra erfarenheter av den olycka, som motbokens avskaffande innebar för många människor, i mycket stor omfattning kvarstår. Konsumtionen har minskat men de alkoholskadades konsumtion har icke minskats. I dessa fall är det ju fråga om sjuka människor. Det är de skötsamma människorna, som tycker att spriten är för dyr och därför minskat sin konsumtion.

Jag var för min del böjd för att rösta med den reservation som här föreligger. Men i likhet med herr Kaijser fäster jag mig vid att den positiva inställningen till nykterheten enligt min uppfattning inte starkt nog kommit till uttryck i reservationen då beträffande den begärda utredningen klart sades att däri icke skulle beröras någon begränsning av rätten till inköp. Därigenom har man försvagat sin framstöt på ett, såvitt jag förstår, mycket beklagligt sätt.

Jag ber därför, herr talman, att få avsluta mig till det yrkande, som herr Kaijser har framställt. Det innebär ett bifall till reservationen med den ändringen, att man åsyftar en förutsättningslös utredning, som skall gå till grunden med möjligheterna att genom registrering av inköp av alkoholhaltiga drycker inskränka och motarbeta grovt missbruk och langning.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det har uppstått diskussion om det yrkande, som herr Ferdinand Nilsson och jag i något olika form har ställt. Jag yrkar nu bifall till reservationen med den ändringen, att reservationens hemställan under punkt 1 skulle lyda: »begära en förutsättningslös utredning av frågan om åtgärder i syfte att inskränka och motarbeta grovt missbruk och langning.»

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med

anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten av utskottets i det nu förevarande betänkandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten A hemställt.

I fråga om punkten B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; samt 3:o, av herr Kaijser, att kammaren skulle godkänna den vid betänkandet anförda reservationen med den ändringen, att reservationens hemställan under 1 skulle erhålla följande lydelse: »begära en förutsättningslös utredning av frågan om åtgärder i syfte att inskränka och motarbeta grovt missbruk och langning;».

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. tillhörigheten till de s. k. nationella församlingarna

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner angående tillhörigheten till de s. k. nationella församlingarna.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 159 i första kammaren av herr Hedblom *m. fl.* och nr 192 i andra kammaren av herr Björkman *m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen

Ang. tillhörigheten till de s. k. nationella församlingarna

måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om reglerna för tillhörighet till de nationella församlingarna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 159 och II: 192, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr HEDBLOM (fp):

Herr talman! Min korta erfarenhet från riksdagen säger mig att det inte är så vanligt att en motionär tar till orda för att försvara ett avslaget motionsyrkande, då icke någon reservation föreligger till förmån för motionen. Jag känner mig dock föranlåten att en stund ta kammarens tid i anspråk bl. a. för undvikande av missförstånd beträffande motionärernas intentioner.

Frågan om tillhörigheten till de s. k. nationella församlingarna har flera gånger tidigare varit uppe till behandling i riksdagen. Som av utskottets utlåtande framgår beslöt riksdagen 1953 i anledning av proposition, att då rådande tvångsanslutning för svenska medborgare icke längre skulle upprätthållas. Vad vi motionärer i år föreslagit är att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning om reglerna för tillhörighet till dessa församlingar. Vad vi syftar till är att skyldigheten för utländska medborgare att tillhöra dessa församlingar skall upphöra. Detta medför nämligen olägenheter av såväl personlig som administrativ art.

Låt mig genast framhålla, att detta yrkande om utredning av tillhörighetsreglerna ingalunda innebär någon negativ inställning till de församlingar det gäller, nämligen den finska församlingen i Stockholm och de tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg. Av en del remissyttranden, särskilt från kyrkoherden i finska församlingen, kan man utläsa en sådan negativ tolkning av motionernas innebörd. En sådan tolkning är alltså missvisande. Jag vill kraftigt understryka, att vi till fullo uppskattar det gagnande arbete, som församlingar-

na utför i, som utskottet uttrycker det, »religiöst, socialt och nationellt avseende».

Vad det gäller är orimligheter beträffande tillhörighetsreglerna. Som Stockholms stads uppborgsverk framhåller i sitt remissyttrande förekommer det icke så sällan, att personer, som enligt gällande bestämmelser skall tillhöra finska eller tyska församlingarna i Stockholm, vid underrättelse härom uttalar sin förvåning och också sin förtrytelse över att inte få tillhöra bostadsförsamlingen. Reglerna kan medföra att en person, som under lång tid på annat håll i landet tillhört en vanlig församling inom svenska kyrkan, vid flyttning till Stockholm nödgas ingå i nationell församling. Det kan också hända, att av äkta makar den ene blir skriven i bostadsförsamling och den andre i nationell församling.

Kammarkollegiet framhåller att i sådana fall, då starka skäl kan anföras för befrielse från anslutningstvånget, torde dispens kunna beviljas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning. Jag noterar naturligtvis med tillfredsställelse, att denna väg kan anlitas, men finner det riktigare att anslutningsreglerna ändras, så att icke en sådan relativt omständlig procedur behöves tillgripas. Att skäl för befrielse från nuvarande regler i vissa fall föreligger, medges också av utskottet.

Skälen för att riksdagen 1953 inte ville upphäva den av motionärerna påtalade formen av tvångsanslutning var att en utredning först borde klarlägga de frågor av organisatorisk och ekonomisk art, som kunde vara förknippade med en sådan åtgärd. När vi motionärer icke låtit vårt utredningskrav få denna större omfattning, är det därför att vi ansett att en ändring av tillhörighetsreglerna i av oss antydd riktning inte nödvändigtvis skulle medföra större konsekvenser av organisatoriskt och ekonomiskt slag. Men jag är väl medveten om att dessa frågor är synnerligen invecklade, och jag vill för min del framhålla, att jag givetvis vore ännu mer tillfredsställd, om en utredning av det

slag som angivits i 1953 års utlåtande komme till stånd.

Nu gällande bestämmelser om tillhörighet till de nationella församlingarna erbjuder dessutom avsevärda tolknings-svårigheter. Detta har framhållits i ett tjänsteutlåtande av stadsjuristen i Stockholm Bernhard Staedler. Situationen är nu den att det inte längre går att klara sig med de bestämmelser som finns. För den dagliga expedieringen av folkbokföringsärenden är en utredning nödvändig. Stockholms stads uppborgsverk har sett sig nödsakat att vända sig till riksbyrån för folkbokföringen med begäran om bistånd med tolkning av bestämmelserna. Den Staedlerska utredningen har klart påvisat, att en omfattande och därmed tidsödande undersökning i varje enskilt fall påfordras, om gällande bestämmelser skall följas. Ändå kommer på en rad punkter ovisshet att råda vad begreppen »av finsk börd» och »av tysk börd» rätteligen innebär.

Att reaktionen inför denna motion på t. ex. finländskt håll icke enbart varit negativ framgår exempelvis av vad den finländska tidningen Västra Nyland anfört. I en ledare den 20 april betitlad »Missriktad vakthållning» tar man upp frågan. Det framhålles att den gällande tvångsinskrivningen är ganska obegriplig och föråldrad. I praktiken innebär nu gällande bestämmelser, framhålles det, att svenska medborgare har rätt att tillhöra finska församlingen, under det att finländska medborgare icke får tillhöra någon svensk församling, inte ens om de råkar bo i samma bostadskvarter där kyrkan är belägen. Är detta rättvist och rimligt, frågar tidningen och riktar kritik mot församlingens prästerskap, som så bestämt motsätter sig en utredning. Man borde i stället välkomna en utredning, uttalar tidningen, som menar att nuvarande bestämmelser leder till besynnerliga konsekvenser. Jag citerar: »... det finns familjer där några av medlemmarna tillhör sin lokala svenska församling, för att de är svenska undersåtar, medan andra av familjemedlemmarna måste tillhöra Finska församlingen, emedan de hållit fast vid sitt

Ang. handräckning vid taxeringsrevision
finländska medborgarskap! Tvångstillhörigheten är alltså inte bara principvidrig, den kan också få en konsekvens som ur finländsk synpunkt sett bör vara föga önskvärd: den kan påskynda naturalisering av måhända tveksamma finländska medborgare.» Tidningen Västra Nyland slutar med att förmoda att det gäller några få enskilda, »alltså inte så många att vakthållningen om dem skulle vara orsak nog att motsätta sig en utredning».

Jag har, herr talman, med dessa ord velat klargöra motionärernas inställning till frågan, så att alla missförstånd undanröjs. Att motionen på något sätt skulle stå i motsättning till kyrkliga och nationella samförståndssträvanden, som kyrkoherden i finska församlingen menat, vill jag på det bestämdaste bestrida. Det är verkligen att tillskriva ett utredningskrav beträffande tillhörigheten till de nationella församlingarna en helt missvisande innebörd.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag utgår ifrån att denna fråga ganska snart åter måste aktualiseras.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 mars 1961 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 62, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision.

I propositionen hade föreslagits, att beskattningsmyndigheterna skulle äga påkalla handräckning av utmätningsmannen för att utfä räknenskaper och andra handlingar, som icke frivilligt ställdes till förfogande för taxeringsrevi-

Ang. handräckning vid taxeringsrevision
sion eller viss därmed jämförlig granskning. Beslut om handräckning skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag meddelas av länsstyrelsen eller av den myndighet, som förordnat om taxeringsrevisionen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat sex i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 575, av herrar *Ewerlöf* och *Kaijser*, samt II: 683, av herr *Cassel m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 576, av herr *Spetz m. fl.*, samt II: 684, av herr *Svensson* i Ljungkile *m. fl.*, ävensom

de likalydande motionerna I: 577, av herr *Sundin m. fl.*, samt II: 685, av herr *Hansson* i Önnarp *m. fl.*

I motionerna I: 575 och II: 683 hade hemställts, att riksdagen måtte

1) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 62 med förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tillkallande av särskilda sakkunniga med uppdrag att, med särskilt beaktande av nödvändigheten att den enskilde garanterades full rättssäkerhet, utreda de i propositionen behandlade spörsmålen och utarbeta därav betingat förslag.

Motionerna I: 576 och II: 684 utmynnade i en hemställan att riksdagen måtte — med avslag å förevarande proposition nr 62 — hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om utformningen av de åtgärder, som kunde erfordras för verkställande av beslut om taxeringsrevision med bevarande av fullgoda rättssäkerhetsgarantier.

I motionerna I: 577 och II: 685 hade anhållits, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 62 måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts proposition icke kunnat av riksdagen bifallas, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om nytt förslag, som innefattade bästa garantier för privatlivets helgd och rättssäkerheten.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen,

med förklaring att propositionen nr 62 icke kunnat oförändrad bifallas,

dels måtte för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om handräckning vid taxeringsrevision med den ändringen beträffande 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12 och 13 §§ som framginge av i utlåtandet angivet förslag,

dels, i den mån syftet med de i ärendet väckta motionerna icke tillgodosetts genom vad utskottet föreslagit, måtte avslå motionerna

1. I: 575 och II: 683,
2. I: 576 och II: 684 ävensom
3. I: 577 och II: 685.

Av utskottet föreslagen ändring i Kungl. Maj:ts förslag avsåg bland annat, att beslut om handräckning alltid skulle meddelas av länsstyrelsen.

Reservation hade avgivits av herrar *Gezelius* och *Fröding*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 575, av herrar *Ewerlöf* och *Kaijser*, samt II: 683, av herr *Cassel m. fl.*, I: 576, av herr *Spetz m. fl.*, och II: 684, av herr *Svensson* i Ljungkile *m. fl.*, samt I: 577, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 685, av herr *Hansson* i Önnarp *m. fl.*, måtte

1) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 62 med förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillkallande av särskilda sakkunniga med uppdrag att med särskilt beaktande av den enskildes rättssäkerhet utreda de i propositionen behandlade spörsmålen och utarbeta därav betingat förslag.

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! Jag har vid lagutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision fogat en reservation. Tillåt mig att närmare motivera denna.

Det är, som lagutskottet enhälligt betonat, önskvärt att taxeringsmyndigheterna på effektivast möjliga sätt kan tillse att taxeringen blir rättvis och likformig. Från denna utgångspunkt kan det föreligga skäl att tillse att taxeringsmyndigheterna erhåller vissa vidgade befogenheter.

Redan nu gäller bestämmelserna angående taxeringsrevision. Enligt taxeringsförordningen 56 § 1 mom. 3 stycket gäller att »vid taxeringsrevision må granskning i den omfattning, som finnes erforderlig, ske av räkenskaper och anteckningar med därtill hörande verifikationer ävensom av korrespondens, protokoll och andra handlingar rörande verksamheten».

Enligt mom. 4 gäller att »den som verkställer taxeringsrevision må taga del av handlingar av betydelse för revisionen utan hinder av att den, hos vilken revisionen sker, har att iakttaga tystnad om deras innehåll». »Är handlingsinnehåll av beskaffenhet som nu sagts eller anser den, hos vilken revisionen sker, att särskilda omständigheter eljest kunna åberopas för att handlingens innehåll ej kommer till annans kännedom, må dock länsstyrelsen, på framställning av den hos vilken revisionen sker, när synnerliga skäl föranleda därtill, besluta att handlingen skall undantagas från revisionen.»

Uppkommer vid taxeringsrevisionen, eller föreligger eljest, misstanke om falskdeklaration eller grov vårdslöshet vid deklaration, finnes förutsättningar för husrannsakan och beslag enligt rättegångsbalkens bestämmelser.

Brott skall beivras — och det gäller givetvis i lika hög grad brott mot taxeringsförordningen. Detta är en grundsats som måste gälla varje rättsstat, men vilka medel som helst för genomförande av samhällets effektivitet på denna punkt är i västerländska samhällen icke tillättna. I dessa länder hävdar man vissa garantier för den enskilde medborgarens rättigheter och skydd gentemot missgrepp från överhetens sida, såsom t. ex. skydd mot godtyckligt frihetsberövande och skydd för privatlivet, tan-

Ang. handräckning vid taxeringsrevision
ke- och yttrandefrihet etc. I många grundlagar finns också regler till den enskildes skydd intagna. Jämför Europakonventionen! Det finns sålunda i varje rättsstat vissa bestämda spelregler, som den enskilde medborgaren, å ena, och samhället, å den andra sidan, har att följa.

Vad man i ett lagbundet samhälle måste anse som ett betydande, ja, grundläggande och omistligt värde, är rättstilliten. Det krävs därför att rågångarna mellan den enskildes privata rättsfär och samhällsintresset är klara, för att skapa rättstillit och förhindra godtycke. Det krävs vidare en vaken opinion som reagerar om den enskildes rättigheter trädades för nära, så att en kortsiktigt effektivt verkande »statsnytta» tar överhanden vid utformningen och tillämpningen av lagstiftningen. Detta är särskilt angeläget när statens makt på grund av utbyggnaden av samhället kommit att öka och ökar i stark takt.

Vi anser nog allmänt att vi här i landet är väl ställda, då det gäller den enskildes rättigheter. Reglerna för frihetsberövande är omgärdade med garantier mot missbruk. Det är sörjt för att den som berövats friheten får sin sak snabbt prövad av domstol. Ingen dömes ohörd och alla får föra sin talan inför domstol.

Vad det sedan gäller de olika tvångsmedel som samhället förfogar över för att hävda rättsordningen föreligger också bestämda rättsregler. Ingrepp i den enskildes bostad eller arbetslokaler genom husrannsakan får icke företagas utan att det föreligger skäligt misstänka att ett med frihetsstraff belagt brott förövats, t. ex. falskdeklaration eller grov ovarsamhet vid deklaration. Beslag kan enligt rättegångsbalken ifrågakomma då ett föremål eller skriftlig handling kan antagas ha betydelse för utredningen om ett brott eller frånhänts någon genom brott. Beträffande husrannsakan hos annan än den misstänkte kräves enligt rättegångsbalken att det föreligger »synnerlig anledning» att man kan anträffa föremål, som kan tagas i beslag eller för att vinna erforderlig utredning om brottet.

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

När reglerna om husrannsakan 1933 infördes ansågs det, att dessa innebar en riktig avvägning mellan två mot varandra stridande intressen, nämligen å ena sidan intresset av en effektiv straffrättskipning och å andra sidan den enskildes berättigade intresse att åtnjuta skydd för sitt privata liv. För att inskräpa vikten av att den enskildes intressen inte trädde för nära uttalade då föredragande departementschefen K. Schlyter: »Med hänsyn till arten av det intrång i den enskildes rätt, som en husrannsakan innebär, läser det också vara angeläget att förebygga att husrannsakan sker i anledning av alltför löst grundad misstanke.» Husrannsakan skulle också enligt departementschefens ursprungliga förslag till lagtext få ske endast där misstanke grundade sig på »sannolika skäl».

Även om rättsinstitutet handräckning vid taxeringsrevision och husrannsakan i princip är ensartade, är — med nu föreliggande förslag — förutsättningarna för deras tillämpning helt olika. Vad som framför allt skiljer är att enligt rätttegångsbalken anledning skall förekomma att brott förövats varå frihetsstraff kan följa, medan för den föreslagna handräckningen vid taxeringsrevision icke fordras någon som helst misstanke om att ett brott över huvud taget blivit begånget. Den enda grundläggande förutsättningen är att förordnande om taxeringsrevision blivit meddelat. Bestämmelserna om handräckning vid taxeringsrevision skulle alltså innebära en ny och betydande begränsning av den enskildes rättssfär. Ett sådant ingrepp bör enligt min mening icke företagas med mindre det visats föreligga en ofrånkomlig nödvändighet härför. Så är enligt min åsikt icke fallet.

Det står å andra sidan fullt klart, att skattefusk och oriktiga uppgifter i deklara-tionsavsseende i stor utsträckning förekommer och att behov finnes av lagstiftningsåtgärder och organisatoriska föranstaltningar för motarbetande härav. Jag kan dock icke finna, att de brott det här är fråga om i jämförelse med t. ex. i strafflagen upptagna brott är av

så allvarlig beskaffenhet, att det kan föreligga skäl för en särbehandling av deklara-tionsbrotten. Vid misstanke om falskdeklara-tion eller grov vårdslöshet föreligger redan nu förutsättningar för husrannsakan. Att då gå ett stycke längre och öppna möjligheter till sådana drastiska ingrepp även om någon misstanke om brott icke föreligger kan jag icke finna förenligt med för svensk rätt grundläggande principer. Förslaget att handräckning — fortfarande utan misstanke om brott — skall kunna tillgripas för eftersökning av handling som finns hos tredjeman är så mycket mer betänkligt som härigenom det sekretesskydd brytes som införts för att trygga det förtroendefulla förhållandet mellan en förtroendeman, t. ex. en advokat eller läkare, och dennes huvudman.

I den av departementschefen åberopade promemorian framhålles, att de tvångsmedel som föreslås i föreliggande proposition »icke må användas i oträngt mål» och å annat ställe, i utlåtandet s. 12, 4 st., anmärkes att i de avsedda situationerna ofta finnes anledning till misstanke om falskdeklara-tion eller vårdslös deklara-tion, å vilka brott frihetsstraff kan följa. Departementschefen understryker att de nya befogenheterna självfallet måste användas »med omdöme och urskillning». Detta understrykes även av lagrådet.

För min del kan jag icke underlåta att reagera på denna punkt. I en så väsentlig fråga som gränsdragningen emellan den enskildes krav på full rättssäkerhet och samhällets fiskala intresse kan icke lagstiftaren överlåta till rättstillämpningen att avgöra hur långt i »omdöme och urskillning» statens representeranter skall gå. Jag har en särskild anledning att intaga denna ståndpunkt.

Det är icke domstol som här har att dra gränsen för statens makt utan andra organ. Initiativet kan tagas av taxeringsintendenten, och beslutanderätten skall, såsom förslaget nu är utformat av utskottet, tillkomma prövningsnämndens ordförande, nämligen landskamreraren, som får avgörandet. Jag antar att om han träffar ett sådant beslut som ett

tvångsingripande han skulle kunna anses som jävig att behandla den taxering, för vilken han ingripit som den beslutande när det gäller detta ingrepp mot den enskilde.

Det bör hållas i minnet att den väsentliga skillnaden mellan handräckning vid taxeringsrevision (med dess bestämmelser om beslag och husrannsakan) och rättegångsbalkens bestämmelser om beslag och husrannsakan enligt rättegångsbalken är den att dessa tvångsmedel vid taxeringsrevision kan avse personer som är helt oförvilliga och mot vilka icke framkommit någon omständighet som tyder på brottslig gärning. Syftet kan bara vara att få fram uppgifter som kan ligga till grund för en riktig taxering. Åtgärden kan emellertid riktas mot vem som helst. Vad jag reagerar hårdast mot är att varje enskild medborgare kan utsättas för ett tvångsmedel, även om det inte finns någon som helst anledning att tro att han begått brottslig gärning. Det räcker med att någon annan misstänks härför. Ja, handräckningsmöjligheterna mot tredje man går längre än vittnesplikten i rättegång, vilket också bör säga något om detta förslags innehåll. Jag avstår från ytterligare reflexioner om angelägenheten att skydda advokater och läkare, som här absolut får sitt rättskydd sönderslaget.

Någon frågar om statsnyttan inte kräver sådana ingrepp som den föreslagna lagen ger staten makt till. Är det inte ett stort och allmänt intresse för riktig och likformig taxering att medborgaren deklarerar riktigt? Givetvis, men här föreligger utan tvekan ur rättssäkerhetens och rättstillitens synpunkter en för rättsamhället avgörande avvägning mellan den enskildes intressesfär och samhällets fiskala intressen. Vad man har att tillse är ju att personer som icke på sannolika skäl kan misstänkas för brott mot samhällets lagar icke utsätts för tvångsmedel som avser personer som bryter mot spelreglerna. Det är för dessa medborgare, inte skattefusarna, jag menar att man måste hålla rågängen klar. Är det värt priset att man för att vinna höjd taxering i något antal fall

Ang. handräckning vid taxeringsrevision tillämpar andra tvångsmedel än de som står till buds enligt rättegångsbalken?

Vad finnes för avgörande skäl för en ny gränsdragning endast i mål som gäller statens fiskala intressen? Varför då inte underkasta reglerna om beslag och husrannsakan i rättegångsbalken en omprövning?

Det är betecknande att man i denna sak lekt med tanken på telefonavlyssning och brevcensur. Departementschefen har dock för sin del avvisat denna tanke.

Första lagutskottet har visserligen vidtagit en del ändringar i departementschefens förslag. Dessa berör emellertid inte den väsentliga och avgörande frågan om rättsgrunderna, vid vilken jag tidigare utförligt uppehållit mig.

Utän tvivel är de uppkomna frågorna så allvarliga och vidlyftiga att man har avgörande skäl för en hemställan om en ny utredning. Detta framgår även av de motioner som från borgerlig sida, centerpartiet, folkpartiet och högern, väckts i denna sak. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den vid första lagutskottets utlåtande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Schött* (h).

Herr **AHLKVIST** (s):

Herr talman! Som torde ha framgått av herr Gezelius' anförande föreslås i den föreliggande propositionen och utskottsutlåtandet att beskattningsmyndigheterna skall äga rätt att påkalla handräckning av utmättningsman för att utfå räkenskaper och andra handlingar som inte frivilligt ställs till förfogande vid taxeringsrevision.

Taxeringsrevision är ju den metod, med vars hjälp rörelseidkare, fria företagare och andra skattskyldiga med invecklade ekonomiska förhållanden kan kontrolleras någorlunda effektivt. En svaghet i nuvarande regler på området är emellertid att myndigheterna för genomförande av taxeringsrevision i stor utsträckning är beroende av att handlingarna frivilligt ställs till förfogande. Mot den som vägrar att frivilligt till-

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

handahålla nämnda handlingar kan visserligen vitesföreläggande användas, men effektiviteten i detta tvångsmedel är förhållandevis begränsad. Det har därför ansetts erforderligt att effektivare tvångsmedel ställs till myndigheternas förfogande för att en rättvisare taxering skall kunna åstadkommas och därmed en rättvisare fördelning av skatterna ske.

Vid remissbehandlingen av det föreliggande lagförslaget har detsamma tillstyrkts av flertalet myndigheter som har avgivit remissyttrande. Såväl tillstyrkande som avstyrkande myndigheter har vägt två ting mot varandra, nämligen dels nödvändigheten för taxeringsmyndigheterna att äga tillgång till effektivare tvångsmedel än vitesföreläggande och dels nödvändigheten att ha garantier för att den enskildes rättssäkerhet inte kränkes. Flertalet remissinstanser har ansett att effektivitetsintresset väger över och har därför tillstyrkt propositionens lagförslag, medan däremot de avstyrkande instanserna ansett att de enskildas rättssäkerhet inte tillräckligt beaktats vid lagtextens utformning. Man har då i vissa fall gjort jämförelser med och hänvisat till rättegångsbalkens bestämmelser om husrannsakan och beslag, ungefär på samma sätt som herr Gezelius i sitt anförande här nyss gjort.

Då man emellertid på det sättet jämför bestämmelserna i rättegångsbalken i berörda hänseende med det här föreliggande lagförslaget, så ser man gärna bort från ett icke oväsentligt förhållande. Enligt rättegångsbalken kan åklagare eller polismyndighet besluta om husrannsakan och beslag då antagande om brott vara kan följa frihetsstraff är i fråga. Beslutet kan visserligen överklagas hos domstol, men sedan beslutet är fastställt har den misstänkte, även om han är oskyldig, ingen möjlighet att värja sig för att husrannsakan verkställs. Enligt denna lag kan däremot beslut om handräckning endast ske om vederbörande vägrar tillhandahålla de handlingar han är skyldig att upprätta, bevara och på begäran tillhandahålla. Vill han avvärja husrannsakan, behöver han alltså endast frivilligt ställa handlingar-

na till förfogande, och någon husrannsakan blir aldrig aktuell. Så tror jag också kommer att ske i det övervägande antalet fall. Redan denna lags tillkomst kommer säkerligen att visa sig tillräcklig för att den inte skall behöva tillämpas annat än i rena undantagsfall.

Även lagrådet har vid sin granskning ansett det ådagalagt att taxeringsmyndigheterna behöver sådana tvångsmedel för att kunna åsätta rättvisare taxeringar. Lagrådet har dock haft vissa erinringar mot lagtextens utformning när det gäller den enskildes rättssäkerhet, erinringar som delvis beaktats i propositionens lagförslag.

I anledning av propositionen har från såväl höger- som center- och folkpartihåll var för sig väckts motioner i båda kamrarna. Jag skall inte här gå närmare in på motionernas innehåll, och jag ser bort från de felaktigheter som där förekommer — de får väl betraktas som olycksfall i arbetet. Det är dock två ting som är likartade i samtliga motioner: dels yrkas avslag på den föreliggande propositionen, dels hemställs om att efter förnyad utredning nytt förslag förelägges riksdagen. Motionärerna medger med andra ord nödvändigheten av att effektivare tvångsmedel ställs till taxeringsmyndigheternas förfogande. Detta senare kommer väl klarast till uttryck i centerparti- och folkpartimotionerna, något vagare i högermotionerna.

Då samtliga som yttrat sig i ärendet — remissinstanserna, lagrådet och motionärerna — mer eller mindre bestämt uttalat sig för nödvändigheten av de omnämnda tvångsåtgärderna, så har vi inom utskottet ansett det lämpligt att undersöka möjligheten till en bredare anslutning till den föreliggande propositionen. Det första uppslaget härtill framfördes faktiskt av en högerrepresentant i utskottet, dock icke herr Gezelius, då han erkände nödvändigheten av de föreslagna tvångsåtgärderna men icke kunde acceptera att taxeringsintendenten fick beslutanderätten om handräckning. Han fann det vara en förbättring om, som lagrådet föreslagit, beslutanderätten i samtliga fall förlades till länsstyrelsen,

men han förordade dock att beslutanderätten förlades till domstol.

Då vi från socialdemokratiskt håll förklarade oss beredda att överväga att beslut om handräckning i enlighet med lagrådets förslag skulle ankomma på länsstyrelsen, därest detta kompromissförslag vann en bredare anslutning inom utskottet, ville emellertid inte högern vara med längre. Förslaget accepterades däremot som ett diskussionsunderlag av centerpartiets representanter och sedermera även av folkpartiets, och resultatet av överläggningarna i utskottet blev det förslag som nu ligger på kammarens bord, vilket jämfört med propositionens lagförslag innebär följande ändringar.

Den väsentliga avvikelser från propositionen är ändringen i 2 §. Enligt propositionen skulle beslut om handräckning meddelas av länsstyrelse eller av den myndighet som förordnar om taxeringsrevision; enligt utskottets förslag skall beslut om handräckning alltid meddelas av länsstyrelsen.

I 1 § har intagits vissa förtydliganden om villkoren för att beslut om handräckning skall kunna meddelas, detta såväl när det gäller den som är föremål för taxeringsrevision som när det gäller tredje man, förtydliganden som väsentligen överensstämmer med departementschefsuttalandet till lagrådsremissen. Utskottet har dock funnit önskvärt att detta kommer till klarare uttryck i lagtexten. Utskottet föreslår därför att i 1 §, andra stycket, såsom villkor utöver vad propositionen förutsätter införes, att grundad anledning finnes anta att den, hos vilken revisionen skall ske, innehar men ej tillhandahåller handling... o. s. v. enligt propositionen. I samma paragrafs tredje stycke, vilket avser tredje man, har tillagts att det skall vara fråga om viss angiven handling samt att vederbörande icke på begäran tillhandahåller handlingen. Övriga ändringar i lagtexten är inga ändringar i sak utan endast förändringar, föranledda av ändringar i 2 §. Enligt utskottets förslag har alltså motionärernas önskemål om att den enskildes rättssäkerhet klarare kommer till ut-

Ang. handräckning vid taxeringsrevision
tryck i lagtexten beaktats utan att effektivitetsintresset därför åsidosatts.

Redan när trepartiöverenskommelsen träffats i utskottet och innan utlåtandet justerats, sipprade emellertid beslutet ut. Dagen efter kunde man läsa på Svenska Dagbladets löpsedlar: »Regeringen har slagit till reträtt». När man tittade i tidningen fann man att det var just i denna fråga. Det upptäcktes emellertid sedan att detta påstående var alldeles för kvickt. Om nämligen regeringen hade slagit till reträtt, borde ju högern ha varit nöjd och kunnat ansluta sig till utskottsförslaget, men så blev ju ingalunda fallet, och det var väl därför man något senare kunde läsa i en annan högertidning, Sydsvenska Dagbladet i Malmö, att herrar Hedlund och Ohlin hade gått i fällan. Båda påståendena var lika felaktiga. Regeringen har inte slagit till reträtt, och varken herr Ohlin eller herr Hedlund eller någon annan har såvitt jag vet gått i fällan, i varje fall inte i denna fråga. Huruvida och i vad mån regeringen och partiledarna har varit inblandade i den träffade trepartiöverenskommelsen, vet jag litet eller inget om. Vad jag vet är endast att ärendet har varit föremål för en saklig behandling i utskottet, där samtliga partirepresentanter som medverkat till överenskommelsen har visat samförståndsvilja för att åstadkomma rättvisare taxeringar och därmed en rättvisare fördelning av skatterna. Jag skulle vilja säga att det är glädjande, att det modifierade regeringsförslaget — kalla det gärna kompromissen — har vunnit så bred anslutning i utskottet.

Vad högerreservanterna avser med den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen är inte lika lätt att få grepp om, men man torde kunna utläsa av den — och jag får säga att jag i det avseendet ytterligare har styrkts i min uppfattning efter att ha lyssnat till herr Gezelius' anförande — att ett villkor för att högern i en framtid skall kunna medverka till en effektivare taxeringskontroll är att effektivitetsintresset åsidosättes. Sedan jag lyssnat till herr Gezelius har jag också ytterligare styrkts i den uppfattning-

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

en, att man ur denna reservation måste utläsa, att högern är mindre intresserad än övriga partier av att rättvisare taxeringar kan åsättas och därmed en rättvisare fördelning av skatterna ske.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GEZELIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! På den korta tid, som jag har för ett genmäle, måste jag begränsa mig.

Herr Ahlkvist började sitt anförande med att säga, att det nu bara gäller att man frivilligt skall tillhandahålla sina räkenskaper eller andra handlingar, så är allting gott och väl. Jag skulle vilja ställa den frågan till herr Ahlkvist, om det inte finns fog för mitt påstående, att det inte kan vara skäligt att förutsättningarna för beslag är mindre stränga när det gäller deklaraionsbrotten än när det gäller mord, förskingringar och andra svåra brott. Vad finns det för skäl att i detta fall skapa nya, lösare regler?

Herr Ahlkvist sade också — rätt insinuant — att avsikten med reservationen inte skulle vara fullt hederlig. Herr Ahlkvist har nog inte lyssnat på mitt anförande uppmärksamt nog för att förstå att jag endast ville göra klart, att om vi inte kan klara oss med de bestämmelser, som nu gäller i rättegångsbalken och som kräver misstanke om falskdeklaration eller vårdslös deklaration, får vi omarbota den lagen. Varför skall den vara så snäv, att den inte kan användas för grova brott, för över huvud taget alla bedrägeribrott i samhället? Varför skiljer man ut dessa speciella fall? På den frågan fick jag inte något som helst svar. Det är fortfarande för mig obegripligt att man på det sättet skiljer ut ett handlande, som omfattar så många aspekter för den enskilde medborgaren, där snart sagt varje människa många gånger, medvetet eller omedvetet, går på gränsen mot vårdslöshet med deklaraioner därför att han inte förstår bättre. Det behöver inte vara så grova brottslingar, att man måste skärpa lagen. Vad jag talade om, herr Ahlkvist, var bara att vi måste

se upp med att hålla linjerna klara. Vi får inte skriva lagar som skall tolkas efter uttalanden som gjorts i motiven av departementschefen eller andra vid sidan av vad vi uttalar i lagen. Det ligger en stor sanning i den motion, som väckts av herr Sundin m. fl. i denna kammare, där det påpekas att man inte kan överlåta åt en utskottsbehandling att klara upp dessa mycket allvarliga ingripande problem. Det är emellertid vad man har försökt göra i utskottet.

Herr Ahlkvist sade vidare två saker, som jag absolut måste protestera mot. För det första var det inte herr Fröding, som tog initiativet till en uppmjukning av skrivningen, utan herr Ahlkvist själv. För det andra vill jag ta upp det insinuanta påståndet om Svenska Dagbladet, som ju hade en artikel i denna fråga, som var direkt oriktig och osann. Eftersom man ju inte får och inte skall yttra någonting om vad som försiggår under en utskottsbehandling, kunde jag i detta fall inte ingripa och säga att tidningens uttalande var fullkomligt felaktigt. Det blev ju rättat i sinom tid, eftersom det inte fanns minsta grund för tidningens uppläggning av denna fråga.

Vi torde väl, herr Ahlkvist, känna varandra så mycket, att det står klart att vi inte fikar efter att hjälpa några brottslingar i det ena eller andra avseendet. Vad vi vill är att få en effektiv lagstiftning, men den får inte vara sådan, att den kränker människor, som man inte kan misstänka vara några brottslingar.

Herr AHLKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gezelius ställde en direkt fråga till mig, varför man inte här skulle tillämpa rättegångsbalkens bestämmelser om husrannsakan. Han sade vidare att jag tydligen inte lyssnat riktigt på hans anförande. Jag kan ju kvittera med att säga, att herr Gezelius inte heller tycks ha lyssnat på mitt anförande, eftersom jag redan i det besvarade hans fråga genom att hänvisa till att om någon enligt rättegångsbalken blir före-

mål för beslut om husrannsakan så har han ingen möjlighet att värja sig för denna husrannsakan även om han är oskyldig, men enligt denna lag behöver vederbörande endast ställa de handlingar till förfogande som han är skyldig att utlämna. Han kan alltså själv avvärja att husrannsakan kommer till stånd.

Sedan kan det ifrågasättas om inte herr Gezelius läst också utskottsutlåtandet litet illa, när han sade att man inte skall behöva gå till motiven för att finna de villkor som gäller för ett beslut om husrannsakan. Det förhåller sig nämligen så, att man i det föreliggande utskottsforlaget har plockat in motivuttalandena i lagtexten för att det inte skall bli nödvändigt att gå till motiven. Även detta påpekade jag i mitt första anförande.

När jag nu har ordet, herr talman, vill jag också ställa en liten fråga till herr Gezelius. Han sade i sitt första anförande, att då länsstyrelsen skall besluta om husrannsakan blir det landskamrerarärende, och eftersom landskamreraren är ordförande i prövningsnämnden måste han bli jävig om ett dylikt ärende sedan kommer upp i prövningsnämnden. Då vill jag fråga herr Gezelius: Om ett beslut enligt rättegångsbalken av åklagare eller polismyndighet överklagas till domstol, blir då häradshövdingen jävig att senare handlägga ett sådant mål?

Herr GEZELIUS (h) kort genmäle:

Herr talman: Får jag ge en kort replik till herr Ahlkvist?

När det gäller husrannsakan, beslag, tvångsmedel och editionsplikt enligt rättegångsbalkens bestämmelser, är det ju domstol som skall träffa avgörandet. Är jag misstänkt för ett brott måste domstol inom viss tid ta upp målet, och då får jag komma till tals, varefter domstolen prövar saken.

Här är det inte fråga om något domstolsförfarande. Jag är oförhindrad att nu nämna, att jag vid sista omgången i lagutskottet, som herr Ahlkvist beskrev, hävdade att vi skulle kunna vara med om förfarandet därest man fick en dom-

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

stolsliknande procedur där landssekreteraren på kanslisidan — som är utmätningensmannens chef — hade att träffa avgörandet. Men utskottsmajoriteten skrev i stället in att landskontoret skall handlägga dessa frågor, och det är enligt min mening rätt olämpligt, eftersom landskamreraren är ordförande i prövningsnämnden och har att i sista hand se till att största möjliga effektivitet uppnås i taxeringsarbetet. Landskontoret blir inte den objektiva myndighet man önskar — och därmed insinuerar jag ingenting annat än att en sådan ordning måste i högsta grad försvaga rättstilliten hos den enskilde.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman, ärade kammarledamöter! Förtänk oss inte att vi icke kunnat godta utskottskompromissen som en tillfredsställande lösning på den ömtåliga fråga kammaren nu behandlar. Diskussionen har på sina håll sänkt sig till den låga nivån att söka ge sken av att detta vårt ställningstagande skulle vara förestavat av omtanke om dem som »fifflar» med sina deklamationer. Jag kan ju inte påstå att herr Ahlkvist använde en formulering av detta slag, men han hade en insinuant formulering som inte kom så långt från den innebörden.

Vi gör ingenting annat än vidhåller den mening som vi delade med motionärerna från center- och folkpartihåll, att frågan borde genom Kungl. Maj:ts försorg underkastas ny utredning av tillkallade sakkunniga. I centerpartimotionen, som bl. a. krävde förläggandet av beslutanderätten till domstol, sades uttryckligen ifrån att det med hänsyn till frågornas karaktär icke vore lämpligt att den behövliga överarbetningen inskränktes till utskottsbehandlingen. Det är ju vad som nu har skett. I folkpartimotionen önskade man en ny utredning med företrädare för olika samhällsintressen, och man förklarade att frågan först därefter vore mogen för ett ställningstagande från riksdagens sida. Trots dessa uttalanden i motioner har centerns och folkpartiets representanter i utskot-

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

tet tillsammans med socialdemokraterna kompromissat sig fram till en definitiv lösning av frågan.

Visst är det en förbättring att beslutanderätten förlagts till länsstyrelsen i stället för till taxeringsintendenten, men domstolsalternativet har helt kommit bort. Visst är övriga preciseringar av lagtexten genomgående steg i rätt riktning, men att de över huvud taget behövt ifrågakomma visar bäst hur bristfälligt förslaget i propositionen var redan lagtekniskt sett.

För oss framstår frågan om den enskildes rättssäkerhet och privatlivets helgd som en fråga med prioritet framför snart sagt allt annat. Det är rättsstatens främsta kriterium som fordrar ständig vaksamhet mot statliga anspråk. Erfarenheten har lärt oss att hotet mot rättssambället först uppträder just på områden där det gäller att trygga statsmaktens fordran på prestationer från de enskilda medborgarna.

Vi står nu inför en principiellt betydelsefull utvidgning av området för ingrepp med karaktär av husrannsakan, fast man valt det mera neutrala ordet handräckning, men det är ju till sin innebörd detsamma som husrannsakan enligt rättegångsbalken. Hittills har området för husrannsakan, som ju tidigare har framhållits av herr Gezelius, begränsats av stadgandet att »anledning skall förekomma att brott förövats vara frihetsstraff kan följa», medan för nu föreslagna s. k. handräckning icke fordras någon som helst misstanke om att ett brott över huvud taget blivit begånget. Det är denna utvidgning och ärendenas undandragande från varje domstolsprövning som vi ser på med sådant allvar rent principiellt att det för oss krävs starkare skäl för ändring än de, som redovisas i handlingarna.

För egen del är jag benägen tro att anordningen kommer att få mycket begränsade verkningar för det uppgivna syftet, under det att det principiella genombrytandet av spärrarna för husrannsakan kan få allvarliga konsekvenser. Hur länge skall man kunna upprätthålla den skillnaden, att medan man på taxe-

ringsområdet kan använda husrannsakan för att upptäcka eventuella brottslingar, man för andra brott, även de grövsta, i rättssäkerhetens intresse beaktats denna möjlighet?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Som framgår av debatten här och kanske ännu mera av den allmänna diskussion som har förekommit i detta ärende, är det här fråga om en motsättning mellan två i och för sig mycket viktiga intressen, nämligen dels intresset att åstadkomma en rätt taxering till grund för de enskildas utgivande av inkomstskatt och andra skatter, dels den enskildes krav på rättssäkerhet. Det är uppenbart att det är en mycket svår avvägningsfråga, som man naturligtvis kan lösa på olika sätt och kan ha olika synpunkter på.

Det har rätt allmän enighet — även de som talat för reservationen har anslutit sig till den tanken — om att en förstärkning av hjälpmedlen för taxeringen är erforderlig. När propositionen framlades ansåg vi emellertid från folkpartiets sida att den avvägning mellan de här intressena som hade skett i propositionen var sådan att man inte kunde godta den. Där åberopades en hel del exempel som motiverade att ett sådant här institut måste införas. Dessa exempel kan i och för sig godtas som starka skäl för sådana åtgärder, men författningsförslaget var så utformat att det gav möjligheter till motsvarande ingripande i långt flera fall än dem som motsvarade dessa exempel. Över huvud taget gavs inga klara, skarpa gränser för rätten att kräva handräckning.

I den situationen misströstade vi i folkpartiet att kunna åstadkomma en lösning i det här sammanhanget genom ändringar i författningen. Det krävdes ganska ingripande åtgärder för att få ett något så när tillfredsställande resultat. Därför yrkades i den motion som framlades från folkpartihåll avslag på propositionen och en ny utredning.

Emellertid visade det sig vid utskottsbehandlingen att det var möjligt att på högst väsentliga punkter åstadkomma förbättringar. Det stod också mera tid till förfogande än den korta motionstiden för att penetrera ärendet och undersöka vad som kunde göras i den vägen. I debatten här har utskottets talesman närmare redogjort för de ändringar som har vidtagits. När det gick att åstadkomma vad vi bedömde som ett rimligt resultat har vi från folkpartiets sida velat ansluta oss till det författningsförslag i ändrad utformning som utskottet har lagt fram.

Det är för all del sant att det inte är en särskilt lycklig metod att åstadkomma en lagstiftning att på utskottsstadiet göra ändringar på väsentliga punkter. Det medför alltid risker för bristfälligheter, som sedan kan komma till synes, när man inte har haft tillräcklig tid att närmare penetrera frågan. Det är också sant som det har sagts i debatten här, att hela lagstiftningsärendet har handlagts på ett sätt som avviker från vad vi är vana vid här i landet. Det har gått hastigt med utarbetandet av en promemoria, det har varit en hastig remiss, och sedan har så sent som på lagrådsstadiet genomförts en ingripande förändring och omskrivning av lagtexten. Man får väl se i den framtida tillämpningen om det inte visar sig föreligga en hel del brister som beror på det sätt varpå lagen har kommit till.

Jag skall här särskilt gå in på den fråga som speciellt berördes av reservanternas talesmän, nämligen frågan om en jämförelse med bestämmelserna i rättegångsbalken om husrannsakan. De bestämmelser som det där närmast talas om är de som är tillämpliga i brottmål, och det tycks av högern göras gällande att samma förutsättningar som gäller vid brottmål borde uppställas för handräckning vid taxeringsrevision, nämligen att misstanke om vissa grövre brott skall föreligga. Jag anser för min del att det är att ta saken i fel ordning. Det är inte här fråga om de samhällets åtgärder för beivrande av brott, som rättegångsbalken handlar om, utan det är fråga om

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

att åstadkomma en riktig taxering. Det är därför inte logiskt att i detta fall kräva att misstanke om brott skall föreligga. Det är rimligare att kräva att misstanke skall föreligga att vederbörande enskilde inte fullgjort sina skyldigheter i det hänseende det här är fråga om, nämligen sina skyldigheter enligt taxeringsförordningen att förete material, som ligger till grund för deklaration eller uppgiftsskyldighet. På det viset är parallellen klar. Samhället har ju på en mängd olika områden möjligheter att tillgripa tvångsåtgärder om de skyldigheter, som åvilar enskilda, inte fullgöres. Tvångsmöjligheter föreligger kanske inte för de allra enklaste fallen, men så snart det är ett intresse av stor betydelse föreligger möjlighet att i en eller annan form tillgripa tvång. Det är ju ganska rimligt att sådan möjlighet bör föreligga även här.

I det förslag som utskottet har lagt fram har särskilt poängterats att det skall finnas anledning att anta att vederbörande innehar men inte tillhandahåller handling som är av väsentlig betydelse för taxeringen. Detta får gälla som en parallell till bestämmelsen i rättegångsbalken om husrannsakan vid misstanke för brott.

En annan viktig fråga, som också har blivit löst eller förbättrad i utskottets förslag, är att handräckningen ordnas så att den icke används för annat ändamål än de för vilka den är avsedd. Från den synpunkten är det viktigt att det så vitt möjligt specificeras vilka handlingar som kan eftersökas. Även här har viktiga förbättringar skett under utskottsbehandlingen. Särskilt gäller detta om åtgärder mot tredje man. Där har uttryckligen sagts ifrån att vid beslut om handräckning skall klart anges, vilka handlingar beslutet skall avse. Genom att beslutet skall fattas av länsstyrelse och verkställas av utmättningsman vinner man vidare, att taxeringsmyndigheterna inte får tillfälle att fritt söka bland den skattskyldiges handlingar, utan förfarandet inskränkes till vad som givit anledning därtill.

I de väsentligaste frågorna har sålun-

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

da rättssäkerhetssynpunkterna enligt min uppfattning blivit tillgodosedda. Jag är dock inte helt övertygad om att sakens sakligheten i utskottsbehandlingen, som herr Ahlkvist har talat om, var så stark att socialdemokraterna i utskottet hade föreslagit samma ändringar om det inte hade skett i form av en kompromiss mellan de tre partierna. Medverkan till denna kompromiss var sålunda en förutsättning för att de förbättringar som här har skett skulle komma till stånd. Som jag nämnde är jag kanske inte övertygad om att denna lag i sitt nya skick kommer att befinnas vara utan brister, men i rådande läge och med hänsyn till det viktiga intresset av att taxeringsmyndigheterna får tillgång till rimliga hjälpmedel för åstadkommande av en rättvis taxering har vi velat medverka till den kompromissen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Edström* (fp).

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag skall kanske börja med att göra ett enkelt konstaterande. Det gläder mig att denna debatt förs i en så lugn och stilla anda. Jag hade kanske anledning att tro något annorlunda när propositionen lades på riksdagens bord och en del tidningar talade om skattenazism och MacCartyism och mycket annat som nu skulle blomma upp i vårt lugna rättssamhälle. Det har inte hörts någonting av detta i debatten, och det får väl tas som ett uttryck för att man, när man i lugn och ro fick se vad det i själva verket var fråga om, stillade sitt blodiga svärd och kom ned till det mera normala tonläget igen.

Här har utskottet inte utan ändring kunnat godtaga Kungl. Maj:ts förslag. De ändringar som är gjorda har jag utan någon större vånda kunnat acceptera. Förslaget var enligt propositionen så presenterat, att det var den högste taxeringschefen i länet, taxeringsintenden-

ten, som hade att påbjuda handräckning. Nu är det i stället av utskottet så presenterat, att det är landskamrern som har att påbjuda handräckning. Vidare sades det i motiven till propositionen, att självfallet attackerar man inte tredje man utan att man har varskott honom, såvida inte ett uppenbart dröjsmål kan föranleda att den eftersträevade taxeringsrevisionen misslyckas. Utskottet har mera pregnant skrivit in detta i lagtexten och dessutom mera klart understrukit obligatorieformen av varslet till tredje man innan handräckning uttas.

Med dessa ändringar har vi vunnit, att, föreställer jag mig, i varje fall en väsentlig del av båda kamrarnas ledamöter kommer att ställa sig bakom propositionen, och den i och för sig inflammerade och ovederhäftiga debatt som följde offentliggörandet av denna proposition skall förmodligen efter behandlingen i riksdagen tillhöra ett passerat skede. Jag har en stark känsla av det, och jag betraktar detta som en vinst från flera utgångspunkter. Mot bakgrunden av att man kunde göra den vinsten med dessa eftergifter har jag också velat säga att jag tycker att uppgörelsen i utskottet är bra och riktig.

Jag gjorde en reflexion när jag satt och avlyssnade de tidigare debattörerna i kammaren i afton. Advokaten och juristen Gezelius talade mycket starkt om det rättskränkande i propositionen och i utskottsutlåtandet. Han använde i praktiskt taget en enda mening uttrycken »rättssäkerhet», »rättstillit», »rättssamhället» och »rättsgrunderna», och följaktligen skulle alla dessa fyra element vara attackerade av det utskottsutlåtande som nu ligger på riksdagens bord.

Man brukar ju säga att om argumenteringen på det sakliga planet inte räcker till så där alldeles riktigt, kan man ha ett behov av att variera samma sak i olika ordalag för att därmed få den att verka mera trolig. Jag har nog en känsla av att herr Gezelius, pinligen för honom själv, var tvingad att göra detta.

Men jag gjorde också den reflexionen att den andre juristen i debatten, härads- hövding Alexanderson, ansåg att rätts-

säkerheten var på ett tillfredsställande sätt beaktad med förslaget.

Efter den lilla debatt vi har haft här i dag kan vi väl vara överens om att någon entydig uppfattning från de ärade kammarledamöter som har den juridiska utbildningen och därmed med alldeles särskild aplomb kan tala om rätts-säkerhet inte förefinnes. Det väger för närvarande fifty-fifty, så långt talarlistan hittills genomgått.

Jag kan försäkra herr Alexanderson att den fråga som vi nu debatterar inte fullt har den karaktär av hastverk, som jag fick intryck av att han ville ge den. Om jag skall göra en bekännelse kan jag tala om att jag personligen för första gången konfronterades med detta problem efter att ha varit finansminister i sex eller sju månader. Det var tidigt 1956. Efter många diskussioner och många överväganden i finansdepartementet beslöt jag faktiskt emot mina rådgivare att vid det tillfället lägga saken på hyllan. Märk väl, att jag var ny som finansminister och inte trodde människorna, vissa människor, om den uppfinningsförmåga när det gäller att klara sig undan sina skyldigheter i fråga om beskattningen, som man så småningom efter åtskilliga år i ämbetet konfronterats med.

När frågan sedermera togs upp igen debatterade vi den inom regeringen under några månader. Promemorian utarbetades, remisstiden var, om jag minns rätt, ungefär två månader, och därefter skrevs propositionen. Det finns faktiskt — om jag skall göra en annan bekännelse — propositioner från Kungl. Maj:ts kansli som har kommit till snabbare än denna proposition och det utskottsutlåtande som vi talar om i dag.

Låt mig vidare — det har visserligen omnämnts tidigare i debatten — understryka, hur man från de rättsvårdande myndigheternas sida sett på själva problemställningen under remissförloppet. Vi hörde två speciellt juridiskt betonade församlingar. Det var hovrätten för västra Sverige, och det var hovrätten för nedre Norrland. På båda dessa håll tillstyrkte man förslaget. Justitiekans-

Ang. handräckning vid taxeringsrevision lersämbetet tillstyrkte förslaget. Besvärssakkunniga och 1951 års rättegångssakkunniga tillstyrkte förslaget. Lagrådet tillstyrkte förslaget med vissa ändringar — ändringar som utskottet nu gjort till sina, varför man väl kan säga att även lagrådet står bakom det utskottsutlåtande vi i dag behandlar. Eftersom lagrådet väl representerar den högsta dignitet av juridisk sakkunskap vi har här i landet — tre justitieråd och ett regeringsråd — så kan ju dess synpunkter på rättssäkerheten inte utan vidare nonchaleras.

Till detta hör ju bl. a. att även praktiskt taget alla länsstyrelser som konfronteras med denna problematik i sitt dagliga arbete omvitnat behovet av att någonting göres och att förslaget fyller ett ändamål och bör lagfästas. Det var två länsstyrelser som hade en avvikande mening, men i den ena av dessa båda länsstyrelser förekom det en reservation från den del av länsstyrelsen som sysslade med de här frågorna, närmare bestämt den skattejuridiska sakkunskapen. Därför var också praktiskt taget hela länsstyrelseopinionen ense.

När man från dessa instanser ändå har fått ett så pass ensartat uttryck för uppfattningen i fråga om det handräckningsförfarande som föreslås i propositionen och utskottsbetänkandet, tycker jag nog att man bör tala litet försiktigare än vad herr Gezelius och kanske delvis också herr Ewerlöf gjorde, när de försöker ge intryck av att det förslag vi nu behandlar skulle vara någonting av en kränkning av de grundläggande rättsbegreppen.

Jag skall, herr talman, utan att trötta kammaren alltför mycket, efter de här mera allmänna konstaterandena även ge några mera konkreta bevis för hur handräckningsförfarandet rent rättsligt står sig i jämförelse med husrannsaktionsförfarandet eller hur det förfarande som här föreslås i skattemål står sig i jämförelse med det förfarande som är vedertaget i civilmål.

Högerreservanterna förbiser att vi sedan länge i svensk lag har andra tvångsmedel än den här omtalade husrannsakan vilka till sin natur är detsamma som

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

husrannsakan. Domstolarna kan i vilket mål som helst, alltså även i ett tvistemål, förordna att utmätningsmannen skall gå in hos en part, ett vittne eller annan och tvångsvis ta räkenskaper eller andra handlingar som är av betydelse för rättegången. Det behöver således inte föreligga kvalifikationen misstanke om brott, där straffskalan inrymmer frihetsstraff. Även i andra fall kan husrannsakan användas.

Det finns ytterligare exempel. Vi har tulltjänstemännen, som har ganska långtgående befogenheter att kontrollera, om människor har smuglat varor, inte bara genom husrannsakan utan till och med genom kroppsvsitation.

Om en människa inte fullgör sin skattebetalning har ju utmätningsmannen möjlighet att gå in och panta hans egendom för ogulden skatt. Det är väl i princip samma sak om jag deklarerar falskt och den vägen försöker dra mig undan min skattskyldighet eller om jag deklarerar rätt men låter bli att betala och därigenom drar mig undan min skattskyldighet.

Det tvång som utövas genom handräckningen är alltså på intet sätt oförenligt med för svensk rätt grundläggande principer. Den relevanta frågeställningen blir ju i stället: Är det från samhällets synpunkt viktigare att tvångsmedel användes i de förut nämnda fallen än i de fall som avser skattemålen, där handräckningsförfarandet tillämpas? Där menar jag att svaret måste bli nekande. Vad särskilt angår husrannsakan kan ju tvångsmedel användas även vid smärre brott. Visserligen skall det finnas frihetsstraff i själva strafflatituden, men husrannsakan kan användas vid brott där det ändå aldrig blir fråga om att utmäta något frihetsstraff. Det kan vara fall där straffet blir dagsböter. Det kan vara småföreseelser som snatteri, småbedrägerier och småförskingringar, brott mot näringsförfattningar och ovarsamhet i trafik. För alla dessa brott har vi en straffskala som slutar med frihetsstraff. I alla dessa fall kan husrannsakan tillämpas, även om frihetsstraff utdömes bara i några få procent av fallen.

Om jag sedan gör en analys av husrannsakan, vilket uttryck jag använder för civilmålen, och handräckningen, vilket uttryck jag använder för skattemålen, kan jag först fråga mig: När får åtgärden tillgripas? Husrannsakan får tillgripas när anledning föreligger att antaga att brott förövats varå frihetsstraff kan följa. Husrannsakan får utan särskild begränsning ske för eftersökande av föremål som är underkastat beslag. Jag redovisade nyss den problematiken närmare. Vid handräckningen skall förordnande om taxeringsrevision först ha meddelats. Begäran att få tillgång till handlingarna skall ha framställts men icke efterkommit. Därjämte skall i regel försök ha gjorts med vitesföreläggande. Handräckningen får endast avse handlingar som rör taxering. Handlingar som sammanhänger med privatlivet är alltså uteslutna. Handlingarna skall vara av väsentlig betydelse för taxeringen. Deras innehåll skall således på ett betydelsefullt sätt kunna påverka taxeringens storlek, och därjämte kräves det att det skall finnas grundad anledning att anta att vederbörande innehar handlingarna. En jämförelse i den första frågan utfaller inte till handräckningens nackdel.

Man kan vidare fråga: Vem äger besluta åtgärderna? Vid husrannsakan är det rätten, åklagaren, undersökningsledaren — d. v. s. vederbörande polisbefäl — och i brådska lägen enskild polisman. I regel beslutas husrannsakan av åklagaren. Varje åklagare är behörig, sålunda inte bara landsfogde utan även landsfiskal och stadsfiskal. Vid handräckning, d. v. s. i skattemålen, är det länsstyrelsen, här representerad av landskamreraren, som dessutom är ordförande i prövningsnämnden, vilken väl i likhet med domstol får betraktas som en opartisk instans. Även denna jämförelse utfaller enligt min mening icke till nackdel för handräckningsförfarandet.

I fråga om klagomöjligheterna gäller vid husrannsakan att verkställt beslag — men icke husrannsakan som beslutas av åklagare, undersökningsledare eller polisman — kan underställas rättens prövning. Rättens beslut beträffande be-

slag kan sedan överklagas i hovrätt. Vid handräckning i skattemålen kan länsstyrelses beslut överklagas hos regeringsrätten, d. v. s. den högsta förvaltningsdomstolen.

Om jag vidare ser på omhändertagandet av handlingar hos utomstående, visar det sig att husrannsakan får företagas hos annan än den misstänkte, om synnerlig anledning förekommer att genom rannsakingen föremål som är underkastat beslag skall anträffas eller annan utredning om brottet kan vinnas. Handräckning får endast vidtagas om det förekommer grundad anledning antaga att en eftersökt handling finnes hos den utomstående och denne icke på begäran tillhandahåller handlingen. Vidare skall med hänsyn till handlingens betydelse och övriga omständigheter föreligga synnerliga skäl för åtgärden. Även här utfaller jämförelsen från rättssynpunkt till handräckningens och skatteprocessens fördel.

Vem utför förrättningen, kan man fråga. Vid husrannsakan är polisman befullmäktigad göra det. I skatteprocessen är det stadsfogde eller landsfiskal. Även där är jämförelsen till skatteprocessens favör.

Vidare kan jag omnämna att vi ju i skatteprocessen har omgärdat själva förfarandet med ytterligare säkerhetsregler. Handräckning får inte utföras efter visst klockslag. I brottmålsprocessen står faktiskt hela dygnet till förfogande för en erforderlig husrannsakan.

När det gäller sekretessfrågorna gäller i civilprocesser vid allmän domstol allmänt sett att alla handlingar — även sådana som rör enskildas privatliv — måste ställas till förfogande om så påfordras. Det finns vissa undantag, nämligen beträffande handlingar som innehas av läkare och advokater, vilka är bundna av tystnadsplikt, men i övrigt gäller vad jag nyss anfört. I taxeringsprocessen föreligger endast skyldighet att förete sådana handlingar som rör vederbörandes ekonomiska verksamhet och alltså icke hör till privatlivet. Handlingarna bevaras under sträng sekretess hos taxeringsmyndigheterna.

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

Jag skulle på ytterligare ett par punkter kunna utveckla ämnet, men jag tror att vad jag har anfört är tillräckligt som bevis för att vid en analys punkt efter punkt mellan brottmålsprocessens och skatteprocessens regler — mellan husrannsakan och handräckning — kan handräckningen från rättssäkerhetsynpunkt väl jämföras med husrannsakan. Jag har inte hört någon kritik emot de bestämmelser angående husrannsakan som vi har här i vårt land.

Jag vill tillägga, herr talman, att de personer, som skall handlägga frågan om handräckning, d. v. s. landskamrerarna — naturligtvis efter kontakt med taxeringsintendenterna — ju ändå representerar en god portion av sunt förnuft och allmänt omdöme. I annat fall skulle de ju inte sitta på sina poster. Var säkra på att de är ytterst väl observerade i sitt sätt att handlägga denna många gånger ganska ömtåliga fråga. Vi har en press här i landet, som gärna står till tjänst med att tala om för den svenska allmänheten om något rättskränkande övertramp skulle ske. Det vet vederbörande också. Utifrån dessa utgångspunkter är jag ganska övertygad om att all den skrämselpropaganda som serverats liksom talet om attacker mot rättssamhället kommer att bli en skrift i vatten, när de nya reglerna börjar att tillämpas i praktiken.

Med anledning av herr Gezelius' polemik mot herr Ahlqvist i dennes egenkap av talesman för utskottet vill jag säga att jag inte kan förstå invändningen att landskamreraren på något sätt skulle bli part och jävig att sitta som ordförande i provningsnämnden — domstolen för skatteärenden — därför att han påbjudit ett handräckningsförfarande. Om man ser på motsvarande förhållande på den civilrättsliga sidan, så är det ju härads hövdingen som beslutar om häktning av den misstänkte och sedan dömer denne i sin domstol. Ingen har väl gjort gällande att härads hövdingen skulle vara jävig vid rättegången. Jag kan inte förstå annat än att det här föreligger exakt samma förhållande, och jag förstår inte herr Gezelius' försök att för-

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

klara skillnaden mellan de olika förfarandena.

Jag skall, herr talman, sluta med det anförda. Jag skall inte provocera ytterligare debatt. Allra sist vill jag emellertid upprepa vad jag yttrade när jag började mitt anförande, nämligen att jag är glad över att denna proposition kunnat vinna en så pass allmän uppslutning inom utskottet och som jag hoppas också i kammaren. Jag tror att den inflammerade debatten är slut i och med att kammaren fattat beslut i frågan.

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! Jag skall uppehålla mig vid, två inlägg dels herr Alexandersons och dels finansministerns. Rent kronologiskt skulle jag först bemöta herr Alexandersons inlägg, men av högaktning för departementschefen skall jag börja med hans anförande; det är nämligen ganska likgiltigt vad jag börjar med, eftersom diskussionen liksom alla gånger här inte berör det för mig väsentliga problemet, vilket jag drog upp.

Jag skall börja med att säga att debatten har för min del aldrig varit infekterad och heller aldrig varit infekterad i första lagutskottet. Det är därför ganska billigt att påstå att jag rört mig med ord som rättssäkerhet, rättstillit och rätts-samhälle. Jag har endast i mitt anförande använt ord som rättstillit och talat om västerländska rättssamhällen. Jag tycker inte om att använda ordet rätts-säkerhet i tid och otid — ordet rättstillit täcker mera vad jag ville komma fram till i mitt anförande.

Jag är, herr finansminister, fullt på det klara med att samhället måste ha vissa tvångsmedel. Samhället måste ställa vissa krav på att medborgarna inte hindrar ett genomförande av samhällets lagar, och det var därför jag talade om att man måste ha vissa bestämda spelregler. Överskrider man dessa spelregler kränker man rättstilliten, och det är enligt min åsikt, herr finansminister, en mycket farlig sak för en lagstiftande församling att göra. Vi har haft tidigare debatter i denna fråga, och det är för

mig mindre väsentligt om det blir hårdare eller strängare tvångsmedel bara man bestämt vet vilka spelregler som gäller för det enskilda.

Nu finns det faktiskt många tvångsmedel — det finns ytterligare något som jag glömde bort tidigare; det finns nämligen inte bara beslag och husranssakan, utan det finns också editionsplikt, framförd från domstolens sida, d. v. s.: jag kan tvingas att ta fram handlingarna. I varje fall när man kan misstänka att det begåtts ett brott, får man använda tvångsmedlet; även i deklaramål. Jag frågade och gör det fortfarande: Är det rätt mot medborgarna att plötsligt ha ett avvikande och lösare skydd i deklaramål? Är det här fråga om så farliga brott från samhällets synpunkt? Ja, de är naturligtvis många gånger farliga, eftersom det med dem inte blir en rättvis deklamation, men inte är dessa brott farligare än brott mot strafflagens bestämmelser med därav följande ingrepp mot de enskilda. Jag frågar mig fortfarande: Vad finns det för anledning att nu utvidga denna rätt att använda tvångsmedel? Varför skall man inte göra det över hela linjen? Varför skall man gynna de där andra brottslingarna?

Jag kommer här in på vad herr Alexanderson sade. Jag hade mycket svårt att följa hans resonemang när han sade att det var stor skillnad mellan olika brott, och där måste man ju använda dessa tvångsmedel, och de måste tillämpas med omdöme och försiktighet. Herr Alexanderson sade nu att det fanns andra fall där det kan vara nödvändigt att framtvinga ett fullgörande av åtaganden gentemot samhället. Det är för mig fullkomligt ofattbart hur en man med i varje fall en liberal inställning kan vilja genomdriva hårdare ingrepp mot den enskilde när det gäller att framtvinga en skyldighet att lämna staten pengar, att släppa in folk i dennes hem för att ta hans silversaker och värdefulla ting än i de fall då vederbörande begått en brottslig handling. Det är detta jag vänder mig emot, och om vi luckrar upp detta har vi överskridit gränsen för den

enskildes rättssfär. Begår man ett brott eller är misstänkt för att ha begått ett brott skall samhället kunna ingripa. Men om exempelvis A är misstänkt för brott mot skattestrafflagen, kan man gå till mig och begära att få komma in i min bostad, eftersom jag är misstänkt för att ha fått något papper av A. Det kan man göra om jag t. ex. är bortrest under 14 dagar eller en månad till Mallorca. Då räcker det med att man konstaterar att jag är bortrest under denna tid, och sedan kan man bli insläppt i mitt kontor och får där plocka i mina papper, och man kan komma dit klockan åtta på kvällen och hålla på fram till klockan nio och rafsas i mina lådor. Vad skall folk tänka, när man gör dessa undersökningar på mitt kontor? Jag har själv inte gjort någonting, men jag är misstänkt för att ha haft hand om vederbörandes affärer och för att ha vissa dossierer som gäller honom. Man har alltså rätt att leta i mina fack och mina lådor, och man kan få reda på papper som gäller exempelvis ett äktenskapsskillnads-mål eller ett annat mål, där man anförtrott mig saker och ting. Vederbörande får inte tala om vad de har sett — det har finansministern särskilt understrukt — men de får läsa papperen och lägga dem tillbaka. När jag sedan kommer hem har det spritts ut att man varit och rotat på mitt kontor, och detta är högst betänkligt. Även finansministern säger att det inte kan vara farligt, och han förstår inte varför det skulle vara något särskilt problem då landskamreren har avgörandet. Jo, det är det, herr finansminister, i hög grad för mig. Landskamrerare är många gånger mycket duktigt folk, och flera av dem är goda vänner med mig, men landskamreren är ordförande i prövningsnämnden. Prövningsnämnden omskapades för några år sedan till en domstol, där man fritt kunde få tala ut och lägga fram sin sak. I rummet bredvid landskamreren sitter emellertid taxeringsintendenten, och de har dagliga sammanträffanden, och det är inte alldeles oskyldigt.

Jag drar mig inte för att ta ett exempel från min egen verksamhet. Jag hade

Ang. handräckning vid taxeringsrevision
en fastighet, där det bodde två familjer och jag själv. Den schablontaxerades, antagligen med anledning av att jag målade om och gjorde i ordning huset så att jag fick för stora avdrag. Den var inte tidigare schablontaxerad. Jag klagade och taxeringsintendenten kom in med yrkande om schablontaxering och gjorde en ändring på 100 kronor på någon post. Jag skrev emellertid försiktigt att schablonmetoden inte var tillämplig, och om inte taxeringsintendenten hade något annat yrkande påkallade jag inte muntlig handläggning inför prövningsnämnden. Det blev ingen handläggning för prövningsnämnden, men när jag fick prövningsnämndens beslut hade man taxerat upp värdet av min bostadsförmån från 2 400 till 5 000 kronor exklusive värme. På detta sätt jämnade man ut det hela. Jag hade inte fått tillfälle att över huvud taget yttra mig över detta.

Jag klagade genast hos kammarrätten och visade att en motsvarande hyra i trakten inte uppgick till mer än 2 400 kronor, som gällt sedan 1926, och yrkade att prövningsnämndens beslut skulle upphävas. Jag skrev då något styggt om att jag inte förstod varifrån yrkandet kommit. Det måste ha kommit upp inom prövningsnämnden och varit för parterna hemligt.

Så får det inte gå till, och hur god vän man än är med landskamreren, är det inte till nytta för rättslivet att vederbörande som utsättes för en taxering eller som skall deklarerat vet att där har landskamreren redan ingripit. Han tror att man fuskar. Han har verkställt husrannsakan, och nu skall han också döma i det taxeringsmål som skall följa på detta. Jag kan inte hjälpa att jag tycker att bevisningen här är svag, men det har, herr finansminister, inte något att göra med rättssäkerheten utan det har att göra med för mig dyrbara värden, nämligen rättstilliten i samhället.

Jag är lika förvånad över finansministerns uttalande som över min gode vän herr Alexandersons. Man vill inte förstå att jag inte vill ha så lösa linjer som allmänna uttalanden om att man

Ang. handräckning vid taxeringsrevision

med omdöme och försiktighet skall tillämpa dessa regler. Det räcker inte för mig. Jag vill ha lika spelregler på alla punkter och kan inte förstå att man skall ha hårdare bestämmelser när det gäller framtvingandet av en skyldighet mot samhället än när det gäller att in-skrida mot ett brott mot samhällets lagar.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Herr Gezelius sade att han inte riktigt uppfattade vad jag anförde sist. Jag tycker att det skulle ha varit lättare efter den ganska ingående katalog finansministern lämnade med jämförelse mellan handräckningsförfarandet och andra tvångsförfaranden — jag för min del berörde problemet i en ganska sammanträngd form.

För mig är det emellertid ganska uppenbart att det här är fråga om ett handräckningsförfarande som hör hemma i taxeringsprocessen och har till ändamål att få fram handlingar som är av betydelse för denna. Det har ingenting med misstanke för brott att göra, lika litet som t. ex. begäran om handräckning för att utfå ett barn som skall återlämnas till sina föräldrar eller någonting sådant har med misstanke om brott att göra. Där blir det ändå ett tvångsförfarande av ingripande karaktär, som i och för sig kräver att vederbörliga rättssäkerhetsgarantier föreligger. Men parallellen skall inte dras på det sätt som herr Gezelius här förmenade, så att man i alla fall av tvångsingripande av den ena eller den andra karaktären skulle kräva att det föreligger misstanke om brott.

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! Jag har fortfarande mycket svårt att förstå herr Alexanderson. Jag vill fråga direkt: Varför skall man ha andra och svagare regler för husrannsakan när det gäller brott, än när det gäller att tvinga medborgarna att lämna ut papper? Om endera regeln är felaktig, bör vi göra om den.

Man har inte rätt till husrannsakan för brott enligt rättegångsbalken på så sätt att man kan komma till mig och säga: Här har Karlsson tydligen lämnat en sak, vi skall be att få ta den! Jag har varit med om ett fall där man gick och tog en sparkassebok med 40 000 kronor inestående från en man som disponerade boken tillsammans med mig. Man sade att han ju kunde begå ett brott, han kunde gå och ta ut pengarna. Då svarade jag polisen att gör han det får banken betala dessa 40 000 kronor. Vederbörande tog boken ändå, men den kom snart tillbaka till mig. Så får det inte gå till, och därför har jag mycket svårt att förstå resonemanget här.

Här gäller det en annan sak, det gäller bara att framtvinga en fiskal åtgärd mot medborgarna. Det är något helt annat än om de begår brott, då man måste följa rättegångsbalkens bestämmelser. Jag har så svårt att förstå hur man kan göra sådan skillnad.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag har för min del svårt att förstå herr Gezelius' ståndpunkt i detta avseende. Att framtvinga utgivande av handlingar i taxeringsmål har givetvis intet med brott att göra, men enligt min mening gäller motsvarande förutsättningar i detta fall som de som gäller vid brottmålsprocessen när det gäller beivrande av brott.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt där- under förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha va upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Birke begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 120;

Nej — 20.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om inrättande av ungdomsdomstolar

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner om inrättande av ungdomsdomstolar.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 157 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Birke* samt nr 185 i andra kammaren av herr *Munk-tell* och fröken *Elmén*. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära tillsättande av en utredning rörande överflyttandet av vissa av barnavårdsnämndernas uppgifter i fråga om bekämpandet av ungdomsbrottsligheten till särskilt inrättade ungdomsdomstolar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 157 och II: 185, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om inrättande av ungdomsdomstolar

Reservation hade anförts av fru *Gärde Widemar* samt herrar *Gezelius*, *Nyman*, *Hilding*, *Fröding* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 157 och II: 185, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av frågan om inrättande av särskilda ungdomsdomstolar.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Hur skall det gå för oss svenskar i paradiset? Man har frågat så i USA — jag tänker närmast på den film som visades i TV i går kväll, där man förhårligade vårt Socialsverige och var kritisk mot vår ungdom och särskilt ungdomsbrottsligheten.

Den utveckling av ungdomsbrottsligheten, som vi i våra dagar upplever, är långt ifrån tillfredsställande och har gång på gång påtalats i olika sammanhang i denna kammare. Därför är det nödvändigt, att från samhällets sida allt görs för att på olika sätt söka komma till rätta med ungdomsproblem av detta slag.

Som ett förslag att i någon mån få till stånd en bättre tingens ordning har motionärerna i motionerna I: 157 och II: 185 framfört krav på utredning om inrättande av ungdomsdomstolar. Motionärerna har anført olika skäl för att speciella ungdomsdomstolar torde vara ett bättre system än det nuvarande med barnavårdsnämnder och i vissa fall allmänna domstolar med därmed uppkommande risker för kompetenskonflikter. Vi skall ha klart för oss, att det gäller starkt kriminellt belastade ungdomar, som barnavårdsnämnderna alltjämt har stora svårigheter att komma till rätta med och kommer att få stora svårigheter med.

Första lagutskottet, som behandlat nämnda motioner, har av olika skäl icke ansett det lämpligt att frågan om en sådan ingripande reform som inrättandet av ungdomsdomstolar, vilka dock med framgång prövats i flera länder, genomföres eller ens utredes. Reserverna

Om inrättande av ungdomsdomstolar

är av en annan mening och anser, liksom motionärerna, att särskilda ungdomsdomstolar för kriminell ungdom med all sannolikhet skulle medföra stora fördelar. Dels skulle förtroendet för samhällsengripandet bli större, dels skulle det hos den ungdom det gäller skapa en hälsosam respekt för lag och rätt, vilken ofta saknas.

Barnavårdsnämnden har, anför reservanterna, icke samma auktoritet som en domstol. Av vikt är givetvis att ungdomsdomstolarna får en riktig sammansättning och erforderlig expertis till förfogande. Något större antal ungdomsdomstolar kan det inte bli fråga om. Eventuellt kan man tänka sig sådana ungdomsdomstolar i de större städerna som en särskild avdelning av de allmänna domstolarna liksom också på platser där ungdomsbrottsligheten är särskilt stor.

Flera av remissinstanserna är positiva till förslaget om ungdomsdomstolar och anser, att en utredning vore befogad.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Hur skall det gå för oss svenskar i paradiset, frågade herr Nyman och berörde ungdomsproblemet i Sverige i anslutning till den amerikanska film som han var i tillfälle att se i TV i går kväll. Även jag såg filmen och anser att den var rena rama reklamen får vårt land.

Herr Nyman yrkade bifall till den föreliggande reservationen. Jag vill då bara erinra om att i samband med behandlingen av den nya barnavårdslagen vid 1960 års riksdag förelåg motioner med i stort sett samma yrkande som motionärerna även i år kommit med och som reservanterna i första lagutskottet biträtt. Motionerna av år 1960 föranledde på förslag av andra lagutskottet icke någon riksdagens åtgärd. Första lagutskottets utlåtande och hemställan i år vilar på samma grunder.

Årets motioner utmynnar i ett förslag om en utredning rörande överflyttandet

av vissa av barnavårdsnämndernas uppgifter i fråga om bekämpandet av ungdomsbrottsligheten till särskilt inrättade ungdomsdomstolar. Reservanterna, som biträder motionärernas yrkande, anför att ett dylikt överförande till särskilda ungdomsdomstolar av spörsmål rörande åtgärder mot kriminell ungdom skulle medföra fördelar. Bl. a. framhålles att själva handläggningen inför ungdomsdomstolen med dess allsidiga sammansättning och ett domstolsliknande förfarande skulle vara ägnat att ge större förtroende för de samhällsengripanden som kan finnas erforderliga mot det klientel det här gäller. Utgångspunkten för reservanterna synes alltså vara att ungdomsdomstolarna skulle kunna bättre än barnavårdsnämnderna tillgodose kravet på rättssäkerhet. Detta syfte är naturligtvis i och för sig behjärtansvärt. Man kan dock fråga sig huruvida det inte är lämpligt att först ytterligare någon tid avvakta verkningarna av den nya barnavårdslagens bestämmelser i berörda hänseenden innan en utredning igångsätts med uppdrag att framlägga förslag till en genomgripande förändring av nu gällande bestämmelser om behandlingen av unga lagöverträdare.

Första lagutskottet vill särskilt trycka på att den nya barnavårdslagen har varit i kraft alltför kort tid för att man redan nu skall överväga en ändring. Någon möjlighet har inte funnits att bedöma hur de nya bestämmelserna om barnavårdsnämnderna och deras verksamhet tjänar sitt syfte i praktiken.

Med hänsyn till pågående arbete med en omgestaltning av det straffrättsliga påföljdsystemet synes det vidare vanskligt att nu bedöma vilka krav som i framtiden kommer att ställas på barnavårdsnämndernas verksamhet i vad gäller bekämpandet av ungdomsbrottsligheten.

På här anförda grunder har första lagutskottet kommit till den slutsatsen att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Så utomordentligt ljus var dock inte den senaste delen av den TV-film, som visades i går, i sin skildring av våra ungdomar och deras problem att vi inte alla skulle vilja att läget blev ännu ljusare.

Det ligger väl ändå något i det krav på att vi skall söka oss fram på nya vägar som motionärerna här framlagt och som reservanterna har anslutit sig till. Bakom det kravet står ändå, herr Nyström, åtskilliga av de remissinstanser till vilka 1961 års motion remitterats, nämligen JK, Målsmännens riksförbund, Föreningen Sveriges stadsdomare och ungdomsåklagaren. Man kan därför inte påstå att motionärerna sett endast lekmanamässigt på denna fråga.

Det är främst två huvudmotiv som har föranlett oss att lägga fram den här motionen igen — herr Nyman berörde dem. Det ena är att öka rättssäkerheten, som det talats så mycket om här i kväll, även för ungdomarna, vilket de har full rätt att fordra lika väl som de vuxna. Det andra huvudmotivet är att undvika kompetenskonflikter mellan domstolarna och barnavårdsnämnderna.

Det är alldeles riktigt att den nya barnavårdslagen inte har varit i kraft så länge, men tillräckligt länge för att man skall kunna konstatera, att den är svår att tolka och svår att följa. Det har också omvittnats från flera håll ute i landet att det upprepade gånger har uppstått kompetenskonflikter mellan domstolarna och barnavårdsnämnderna. Det finns inte mycket som är så olustigt som denna dragkamp mellan två instanser. Barnen och ungdomarna kommer med naturnödvändighet att få sitta emellan, och konflikterna går ut över dem.

JK säger i sitt remissvar att ett system, enligt vilket *ett* samhällets organ fattar beslut huruvida en ung person gjort sig skyldig till ett brott och ett annat bestämmer vilken påföljd detta brott skall medföra, är underlägset en ordning där samma organ beslutar i båda hänseendena. Jag tycker det är alldeles naturligt att så måste vara fallet.

Enligt min uppfattning kan systemet

Om inrättande av ungdomsdomstolar

med en ungdomsdomstol garantera en human behandling av de unga brottslingarna. Vi har långt ifrån velat skisera upp en domstol med den trista miljö man ofta ställer upp när man talar om en ungdomsdomstol. Jag tror inte att en sådan behöver vara trist. Utomlands finns mönster att följa — jag har själv i Förenta staterna funnit att man lyckats finna en sådan sammansättning i domstolen av juridisk sakkunskap och psykiatrisk och psykologisk expertis att den kan ta hand om ungdomarna, och bestämma om den vårdform eller det straff som skall tillämpas.

Det är ungefär dessa motiv som förestavat förslaget om en utredning angående ungdomsdomstolar. Jag skulle vilja upprepa vad jag började med att säga, nämligen att tillståndet inte är så bra att vi inte behöver söka oss fram på nya vägar. Detta är till syvende og sist vad motionärerna har avsett. Därför, herr talman, ber jag att få instämma i det yrkande som herr Nyman framställde om bifall till reservationen.

Herr **NYSTRÖM** (s):

Herr talman! Helt naturligt vill man gärna finna en ljusglimt i försöken att åstadkomma en lösning av ungdomsproblemen, men så mörkt behöver man ändå inte se på situationen. Den amerikanska film som visades i TV i går om ungdomsproblemen var helt enkelt en avspiegling av vad som förekommer i Amerika.

Man kan ifrågasätta, fru Hamrin-Thorell, huruvida det verkligen är påkallat att innan den på nuvarande ordning uppbyggda organisationen fått prövas i tillämpningen överväga en sådan radikal organisatorisk omdaning som ett inrättande av ungdomsdomstolar skulle innebära. Varken erfarenheten eller någonting annat säger att det skulle vara påkallat att igångsätta en sådan utredning som reservanterna rekommenderar.

Eftersom fru Hamrin-Thorell här berörde några remissyttranden, bör jag

Om inrättande av ungdomsdomstolar

kanske nämna, att av elva remissinstanser endast tre tillstyrker utredning, medan åtta remissinstanser, som är väl förtrogna med de här problemen, i sina yttranden avstyrker det av motionärerna framförda yrkandet. Det konstaterandet torde i detta fall få anses vara tillräckligt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 47.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckt motion angående rätt till resning vid konflikt mellan svensk och internationell domstols avgöranden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna första lagutskottets memorial nr 39, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 34 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., dels en i ämnet väckt motion.

På framställning av herr talmannen beslöts att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde bevillningsutskottets betänkande nr 50 skulle uppföras närmast före statsutskottets utlåtande nr 124 samt att andra lagutskottets utlåtande nr 49 skulle sättas närmast före bevillningsutskottets betänkande nr 53.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.20.

In fidem

K.-G. Lindelöw